

รายงานการวิจัย

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนตำบลเหมืองใหม่
อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

PEOPLE'S POLITICAL PARTICIPATION IN TAMBON MUANGMAI,
AMPHAWA DISTRICT, SAMUT SONGKHRAM PROVINCE

นายจตุพล ดวงจิตร
นางสาวภาวิณี รอดประเสริฐ
และคณะ

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

2558

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสวนดุสิต

รายงานการวิจัย

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนตำบลเหมืองใหม่

อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

PEOPLE'S POLITICAL PARTICIPATION IN TAMBON MUANGMAI,

AMPHAWA DISTRICT, SAMUT SONGKHRAM PROVINCE

นายจตุพล ดวงจิตร

นางสาวภาวิณี รอดประเสริฐ

และคณะ

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

2558

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสวนดุสิต

(งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยสวนดุสิต 2557)

หัวข้อวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม

ผู้ดำเนินการวิจัย นายจตุพล ดวงจิตร นางสาวภาวิณี รอดประเสริฐ และคณะ

หน่วยงาน หลักสูตรรัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ปี พ.ศ. 2558

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์นี้ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชนและเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม โดยทำการศึกษาจากประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 310 คน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนตำบลเหมืองใหม่ส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างดี มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองเป็นประจำ มีความสำนึก ทางการเมืองอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าปัจจัยด้านผู้นำมีผล ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ประชาชนมีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองอยู่ในระดับนานๆ ครั้ง โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ($\bar{x} = 2.07$, $S.D. = 0.89$) จากการทดสอบสมมติฐานแยกตามตัวแปร จากการศึกษาปัจจัยภูมิหลังของประชาชนที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า 1) ปัจจัยด้านเพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อพฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ของประชาชน ส่วนปัจจัยด้านอาชีพที่ต่างกันไม่มีผลต่อระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชน 2) ปัจจัยด้านเพศ อายุ และระดับการศึกษาที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อสำนึกทางการเมืองของประชาชน ส่วนปัจจัยด้านรายได้และด้านอาชีพที่ต่างกัน มีผลต่อสำนึกทางการเมืองของประชาชน และ 3) ปัจจัยด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพของประชาชนที่แตกต่างกันไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนปัจจัยด้านรายได้ที่แตกต่างกันมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

และจากการทดสอบความสัมพันธ์ของสัมพันธของการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ความรู้เกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น สำนึกทางการเมือง กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน พบว่า การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง ระดับความรู้เกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งผล การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการมีสำนึกทางการเมืองส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง และอิทธิพลของผู้นำส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก

Research Title	PEOPLE'S POLITICAL PARTICIPATION IN TAMBON MUANGMAI, AMPHAWA DISTRICT, SAMUT SONGKHRAM PROVINCE
Researcher	Mr. Jatupon Dongjit Miss. Pawini rotprasoet and Group
Research Consultants	Bachelor of Arts Program in Political Science
Organization	Faculty of Humanities and Social Science Suan Dusit University
Year	2015

According to the research's findings, the purposes of this research were 1) to investigate the level of political participation, and 2) to explore the factors affecting the political participation in Muang-mai district, Amphawa, Samutsongkhram. The research's data was collected by questionnaires drawn from 310 population samples.

The findings indicated that most of the people in Muang-mai district were well-informed and comprehended with the duty of Local Administrative Organisation. The people were regularly accessible to political information. They totally were on high level of political awareness. Most people also reflected that the local leader factor was highly affects political participation. Moreover, people occasionally participated in the political participation activity ($\bar{X}=2.07$, S.D. = 0.89) according to the hypothesis experiment categorised by the research's variables. As the study of background's factors of people answering the questionnaires, the findings showed that 1) factors in terms of the differences in gender, age, income, and levels of education had an effect on the people's behaviour in regard to the accessibility of political information. However, the different types of occupations did not affect the level of political information's accessibility, 2) factors in terms of the differences in gender, age, and levels of education did not affect people's political awareness. However, the differences of income and occupations had affect people's political awareness, and 3) factors in terms of the differences in gender, age, levels of education, and occupations did not affect political participation. As for the differences of income had affect political participation with statistical significance at 0.05.

Due to the experiment of relations among political information accessibility, Local Administrative Organisation's information, political awareness and people's political participation, the findings pointed out that political information accessibility acting on people's political participation was statistically significant at 0.05. This was on high level of the relation. While the average level of the relation with respect to the level of Local Administrative Organisation's information affecting people's political participation was statistically significant at 0.05. Likewise, the average level of the relation with regard to political awareness acting on people's political participation was statistically significant at 0.05. Incidentally, the higher level of the relation with regard to the local leader factor affecting people's political participation was statistically significant at 0.05.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญสม พิมพ์หนู ประธานหลักสูตร รัฐศาสตร์ที่สละเวลาให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนการตรวจและปรับปรุงแก้ไข ทำให้งานวิจัยเรื่องนี้สำเร็จได้ อย่างสมบูรณ์

ขอขอบคุณ ประชาชนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ที่ให้ความร่วมมือ พร้อมทั้งสนับสนุนข้อมูลในการจัดทำวิจัยนี้ และขอขอบคุณคณะผู้วิจัยทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการ ดำเนินการจัดทำวิจัยนี้จนสำเร็จเป็นอย่างดี งานวิจัยนี้จะสำเร็จไม่ได้หากปราศจากทุนสนับสนุนจาก สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

คณะผู้วิจัย
จตุพล ดวงจิตรและคณะ
2558

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ

กิตติกรรมประกาศ

สารบัญ

สารบัญตาราง

สารบัญภาพ

บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญ	1
วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	2
ขอบเขตของโครงการวิจัย	3
สมมติฐาน	3
คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย	5
แนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม	19
แนวคิดการเมืองภาคประชาชน	29
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	37
ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง	46
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	52
กรอบแนวคิดในการวิจัย	56
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	57
ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง	57
การเก็บรวบรวมข้อมูล	58
เครื่องมือในการวิจัยการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	58
ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ	59
การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย	60

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย	62
ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา	63
ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม	76
ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของความรู้เกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง สำนักทางการเมือง ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ทางการเมือง	92
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	95
สรุปผลการศึกษา	95
อภิปรายผล	98
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	100
- ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้	100
- ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	100
บรรณานุกรม	101
ภาษาไทย	101
ภาษาต่างประเทศ	107
ภาคผนวก	109
ผนวก ก แบบสอบถาม	110
ผนวก ข ค่าความเชื่อถือ	119
ประวัติผู้วิจัย	123

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวคิดของ Almond และ Powell	42
2.2	รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวคิดของ Kim	43
4.1	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	63
4.2	ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	65
4.3	การแจ้งความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับ พฤติกรรมกรรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	66
4.4	การแจ้งความถี่และร้อยละของระดับความคิดเห็นด้านการสำนึกทางการเมืองและ ปัจจัยด้านผู้นำ	67
4.5	ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นด้านการสำนึกทางการเมือง และปัจจัยด้านผู้นำ	69
4.6	การแจ้งความถี่และร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในท้องถิ่นของ ประชาชนตำบลเหมืองใหม่	70
4.7	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นของ ประชาชนตำบลเหมืองใหม่	73
4.8	การแจ้งความถี่และร้อยละการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชนตำบล เหมืองใหม่	75
4.9	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยจำแนกตามเพศ	76
4.10	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้านสำนึกทางการเมือง จำแนกตามเพศ	77
4.11	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยได้รับด้านอิทธิพลของผู้นำ จำแนกตามเพศ	78
4.12	การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่น จำแนกตามเพศ	78
4.13	การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง จำแนกตามอายุ	79
4.14	การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง จำแนกตามอายุของประชาชน	80
4.15	การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง จำแนกตามรายได้	81
4.16	การเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง จำแนกตามรายได้	81

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.17	การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง จำแนกตามระดับการศึกษา	82
4.18	การเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง จำแนกตามระดับการศึกษาของประชาชน	83
4.19	การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง จำแนกตามอาชีพ	84
4.20	การเปรียบเทียบความแตกต่างของสำนักทางการเมือง จำแนกตามอายุ	84
4.21	การเปรียบเทียบความแตกต่างของสำนักทางการเมือง จำแนกตามรายได้	85
4.22	การเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความสำนักทางการเมือง จำแนกตามรายได้	86
4.23	การเปรียบเทียบความแตกต่างของสำนักทางการเมือง จำแนกตามระดับการศึกษา	87
4.24	การเปรียบเทียบความแตกต่างของสำนักทางการเมือง จำแนกตามอาชีพ	87
4.25	การเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยความสำนักทางการเมือง จำแนกตามอาชีพ	88
4.26	การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกตามอายุ	89
4.27	การเปรียบเทียบความแตกต่างของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกตามรายได้	89
4.28	การเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยระดับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกตามรายได้	90
4.29	การเปรียบเทียบความแตกต่างของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกตามระดับการศึกษา	91
4.30	การเปรียบเทียบความแตกต่างของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกตามอาชีพ	91
4.31	ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งผลการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชน	92
4.32	ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมือง ของประชาชน	93
4.33	ความสัมพันธ์ระหว่างการมีสำนักทางการเมืองส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน	93
4.34	ความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของผู้นำส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน	94

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	กระบวนการวิธีคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชน	26
2.2	กระบวนการของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม	27

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

ชุมชน เป็นสังคมฐานรากที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ชุมชนอ่อนแอ ประสพปัญหาทางเศรษฐกิจ เกิดปัญหาสังคม กระนั้นก็ดีชุมชนมีการใช้ทุนทางสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา เพื่อการดำรงอยู่ ตลอดจนมีการร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง สามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้ยังนำไปสู่การสร้างระบบประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ตามความหลากหลายของวิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่น เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ชุมชนถือว่าเป็นเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนของคนในชุมชนท้องถิ่นโดยคนในชุมชนท้องถิ่นและเพื่อคนในชุมชนท้องถิ่น เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดังกล่าวประกอบด้วยตัวแทนของสถาบันในชุมชนท้องถิ่นเช่น วัด โรงเรียน สถานีนามัย ตัวแทนของกลุ่มองค์กรชุมชนต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มโรงสี กลุ่มอนุรักษ์ป่าและกลุ่มกิจกรรมพัฒนาอื่นๆ ที่มีอยู่ในแต่ละชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนที่ไม่เป็นทางการ เช่น ผู้รู้ภูมิปัญญาปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำทางการ ได้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนท้องถิ่น เข้ามาร่วมใช้เวทีพูดคุยเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นร่วมกัน ภายใต้จุดมุ่งหมายที่มุ่งมั่นให้ชุมชนท้องถิ่น มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีเวทีกลางในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่เปิดพื้นที่ให้กลุ่มกิจกรรมต่างๆ คนที่มีความตั้งใจทำสิ่งดีๆ เพื่อชุมชนหรือคนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อนได้มาพูดคุยแลกเปลี่ยนสร้างสรรค์สิ่งดีๆ เพื่อชุมชนท้องถิ่นร่วมกันและยังทำให้เกิดความร่วมมือ และลดปัญหาความขัดแย้งแบ่งฝายในชุมชนเพราะสภาองค์กรชุมชนเป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญกับการปรึกษาหารือของทุกฝ่ายร่วมกันภายใต้วิถีชุมชน นอกจากนี้ ทำให้ชุมชนเกิดการจัดการความรู้เกี่ยวกับการจัดการตนเองที่เกิดจากการปฏิบัติจริง และเกิดการขยายผลออกไปสู่วงกว้างอย่างเป็นกระบวนการนั้นหมายถึงรูปแบบทิศทาง การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจะเปลี่ยนจากการรอคอยให้คนอื่นทำให้ มาเป็นคนในชุมชนท้องถิ่นเป็นคนคิดริเริ่มและดำเนินการกันเองเป็นหลัก (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2551, หน้า 11 - 13)

การพัฒนาดังกล่าว เป็นการยึดเอาชุมชนเป็นแกนกลาง ชุมชนชาวบ้านมีบทบาทสำคัญมากกว่าบุคคลภายนอก อันจะเป็นการทำให้เกิดกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน (local democratic) ที่เข้มแข็ง ซึ่งเป็นกระบวนการประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) ที่ทำให้คน กลุ่มคน ต่างเข้ามาร่วมกันดำเนินกิจกรรมของท้องถิ่น หรืออาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (participatory democracy) หรือการเมืองภาคพลเมือง (National political sector) ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ การกำหนดตนเองในการพัฒนา (ชุมชนเข้มแข็ง) การร่วมกระบวนการนโยบายสาธารณะ (ประชาสังคม: civil society) และการตรวจสอบอำนาจรัฐ (การเมืองภาคประชาชน: civil politics) เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นอีกระดับหนึ่ง หนึ่งในชุมชนที่ได้นำแนวคิดการจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Management community participation) หรือใช้กระบวนการประชาธิปไตยท้องถิ่น (Local democracy) ได้อย่าง

เป็นรูปธรรมและสามารถนำไปสู่กระบวนการศึกษารูปแบบ วิธีการเพื่อใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาชุมชน และสังคมได้เป็นอย่างดี

“ชุมชนเมืองใหม่” ตำบลเมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นชุมชนที่มีการแบ่งเขตการปกครองดูแลออกเป็น 2 ส่วน 1) การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) “องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองใหม่” มีพื้นที่ในการดูแลรับผิดชอบ 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ 3, หมู่ 4, หมู่ 5, หมู่ 6 และหมู่ 8) การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาลตำบล “เทศบาลตำบลเมืองใหม่” มีพื้นที่ในการดูแลรับผิดชอบ 5 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ 1, หมู่ 2, หมู่ 7, หมู่ 9 และหมู่ 10 ถึงแม้ว่าตำบลเมืองใหม่จะมีการแบ่งรูปแบบการปกครองที่แบ่งตามโครงสร้างการบริหารจัดการท้องถิ่นตามที่หน่วยงานภาครัฐกำหนดก็ตาม ชาวตำบลเมืองใหม่ยังสามารถดำเนินงานร่วมกันทั้งสองหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตำบลเมืองใหม่ เป็นชุมชนที่มีความพร้อมทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ดินที่มีแร่ธาตุเหมาะแก่การเพาะปลูก น้ำที่อุดมสมบูรณ์เอื้อต่อการเกษตร ระยะทางไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร การคมนาคมขนส่งสะดวก ประกอบกับชุมชนตำบลเมืองใหม่ มีผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถในการขับเคลื่อน ให้ชุมชนเกิดการพัฒนาชุมชน โดยส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผ่านการขับเคลื่อนของสภาองค์กรชุมชน เป็นองค์กรขับเคลื่อนโดยชุมชนตำบลเมืองใหม่ ถือได้ว่าเป็นชุมชนที่มีการพัฒนาแบบพึ่งตนเองในระดับหนึ่ง

แต่ในการดำเนินกิจกรรมในชุมชนยังต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนมากกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบัน เพราะการพัฒนาต้องเกิดจากความต้องการขอประชาชนในชุมชนแลประชาชนต้องมีส่วนร่วม จัดการกับความต้องการของตนหรือใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชน ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งกระบวนการดังกล่าว ถึงได้ว่าเป็นการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยยึดหลักวิถีแห่งประชาธิปไตย ที่เกิดขึ้นในระดับชุมชน

ดังที่กล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษา ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นผ่านกระบวนการประชาธิปไตยชุมชน (Democratic community) ที่เกิดขึ้นในชุมชนผลการศึกษาที่ได้จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนต้นแบบการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับชุมชน โดยทำการศึกษาภายใต้หัวข้อ “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนตำบลเมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม”

วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลเมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลเมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้
3. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนตำบลเมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

ขอบเขตของโครงการวิจัย

การศึกษา ครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ภายใต้กระบวนการประชาธิปไตยชุมชน และเพื่อศึกษาว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งผลทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบล โดยทำการศึกษาจากประชาชนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 10 หมู่บ้าน ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการวิจัย 12 เดือน ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2557 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2558

สมมติฐาน

ปัจจัยภูมิหลังของประชากรด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ที่แตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน

คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

การเมือง หมายถึง กระบวนการการแข่งขันให้ได้มาซึ่งอำนาจรัฐในการกำหนดนโยบายและดำเนินกิจกรรมในการจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์ ที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลต่างๆ ในสังคม โดยมีองค์กรจัดตั้งมวลชนระดับต่างๆ ขึ้น เช่น พรรคการเมือง กลุ่มการเมืองและบุคคลทางการเมือง เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทางการเมืองตามความสมัครใจและถูกต้องตามกฎหมายทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผลจากการร่วมกิจกรรมจะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายการดำเนินงานของรัฐบาล ทั้งในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น การมีส่วนร่วมทางการเมืองทางการเมือง สามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง การติดตามสถานการณ์ทางการเมือง การรณรงค์ให้ความรู้ทางการเมืองแก่ประชาชน และการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน หมายถึง การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการบริหาร มีการกระจายอำนาจ ในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ในระหว่างประชาชนให้เท่าเทียม ซึ่งอำนาจในการตัดสินใจและการจัดการทรัพยากรต่างๆ นั้น จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน มีการเพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้มีความโปร่งใสและคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมมีทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

ประชาธิปไตยชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการตนเองของคนในชุมชนในรูปแบบต่างๆ

ความรู้ความเข้าใจ หมายถึง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชนที่จะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง หมายถึง การรับรู้ข้อมูลและข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองในระดับท้องถิ่น รวมถึงการพบปะ พูดคุย เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง การติดตามรายการเกี่ยวกับการเมือง และความกระตือรือร้นในการติดตามข่าวสารทางการเมืองของประชาชน

สำนักทางการเมือง หมายถึง ความตระหนักและความใส่ใจของประชาชน ที่จะส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยรวมถึงอิทธิพลทางด้านผู้นำ ที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง

ผู้นำชุมชน หมายถึง ประธานกรรมการของชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมหรือชุมชนอื่นหรือหัวหน้ากลุ่ม หรือผู้ดำรงตำแหน่งที่เรียกอย่างอื่นที่มีฐานะเป็นผู้นำของชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมหรือชุมชนอื่นในลักษณะเดียวกัน

หมู่บ้าน หมายถึง หมู่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะการปกครองท้องที่และให้หมายความรวมถึงชุมชนที่จัดตั้งตามประกาศของทางราชการ

ตำบล หมายถึง เขตพื้นที่ในความรับผิดชอบของเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลเมืองใหม่ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดสกลนคร

นโยบาย หมายถึง แผนงานหรือโครงการต่างๆ ของ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้าร่วมคิดร่วมดำเนินการ ร่วมรับผล ร่วมตรวจสอบประเมินผลในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

การเมืองระดับท้องถิ่น หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ในการดำเนินกิจกรรมท้องถิ่น โดยการปรึกษาหารือ หรือคิดตัดสินใจร่วมกันในชุมชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นำไปเผยแพร่และเป็นข้อมูลให้กับชุมชนเมืองใหม่เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการบริหารจัดการชุมชนตนเอง

2. นำไปเป็นข้อมูลสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา หน่วยงานหรือผู้สนใจในเรื่องการพัฒนาประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นกรอบในการวิจัย ดังนี้

1. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตย
2. แนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม
3. แนวคิดการเมืองภาคประชาชน
4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
5. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตย

ความหมายของการเมือง

การศึกษา “การเมือง” มีหลายแนวทางด้วยกัน กล่าวได้ว่าการศึกษารัฐศาสตร์มีการพัฒนาการเริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณจนถึงปัจจุบัน ล้วนแต่เป็นความพยายามของนักรัฐศาสตร์แต่ละยุคแต่ละสมัยที่จะทำความเข้าใจกับ “การเมือง” ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของชีวิตมนุษย์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาเหตุผลและข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางการเมือง และมีความประสงค์เพียงต้องการอธิบายหรืออาจเป็นการนำเอาเหตุผลและข้อเท็จจริงเหล่านั้นไปสรุปเป็นกฎเกณฑ์ หรือแนวความคิด ที่จะนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการมีชีวิตที่ดีของมนุษย์ ดังนั้น แนวทางในการศึกษาและวิเคราะห์การเมืองจึงมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการบริบททางสังคม ของแต่ละยุคสมัย จึงทำให้ความหมายของคำว่า “การเมือง” นั้นมีอยู่มากมายหลายแนวหลายยุคสมัย ดังต่อไปนี้

Easton (1965: 37) นักรัฐศาสตร์อเมริกัน ได้ให้ความหมายว่า การเมืองคือการใช้อำนาจหน้าที่แจกแจงแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าให้กับผู้คนในสังคมเป็นความหมายที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน

จางง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ (2530: 110-112) ให้ความหมายว่า การเมืองคือกิจกรรมทางสังคมหรือความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ สังคมมีแบบแผนต่างๆ ที่เกี่ยวกับกิจกรรมหรือความสัมพันธ์ทางอำนาจ เช่น แบบแผนที่กำหนดว่าใครเป็นผู้มีอำนาจ การที่จะได้อำนาจ มีกฎเกณฑ์วิธีการอย่างไร มีการแบ่งสรรอำนาจกันอย่างไร มีวิธีการและขอบเขตในการใช้อำนาจอย่างไร ตลอดจนแบบแผนในการสืบทอดหรือเปลี่ยนแปลงอำนาจ แบบแผนเหล่านี้เรียกว่า สถาบันการเมือง นักสังคมวิทยาถือว่าเป็นสถาบันการเมือง เป็นส่วนหนึ่งของการจัดระเบียบสังคมในฐานะเป็นวิธีการควบคุมทางสังคมอย่างเป็นทางการ

ลิซิท ซีรเวคิน (2536: 9) ได้กล่าวว่า การเมืองคือกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งอำนาจและการได้มาซึ่งอำนาจรัฐ แต่หลังจากการได้อำนาจรัฐแล้ว จะต้องมุ่งไปสู่การบริหารเพื่อการแจกแจงทรัพยากรเป็นไปเพื่อจุดประสงค์และเพื่อประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ

จากความหมายที่ได้กล่าวมา จะเห็นว่าการเมือง มีทั้งความหมายกว้างและความหมายแคบแต่ละ ความหมายให้ความสำคัญและเน้นในด้านต่างๆ กันของการเมือง แต่กล่าวโดยสรุป “การเมือง” หมายถึง กิจกรรมทางสังคมของมนุษย์ที่มีความสัมพันธ์ทางอำนาจ ให้มีการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ซึ่งอาจมีผลประโยชน์ร่วมกันหรือขัดกัน มีการตัดสินใจในความคิดที่เหมือนกัน หรือต่างกัน และสามารถเกิดขึ้นได้โดยทั่วไปในสังคม ซึ่งโดยทั่วไประบบการเมืองในโลกแบ่งออกได้เป็น 2 ระบบใหญ่ๆ คือ ระบบประชาธิปไตย และระบบเผด็จการ ในที่นี้จะกล่าวถึงระบบประชาธิปไตย

ความหมายและพื้นฐานของอุดมการณ์ของประชาธิปไตย

คำว่าประชาธิปไตย (democracy) มาจากรากศัพท์ภาษากรีก คือคำว่า demos หมายถึง ประชาชน (people) และ kratia หมายถึง การปกครอง (rule) ดังนั้น โดยนัยทางภาษาประชาธิปไตย จึงหมายถึง การปกครองโดยประชาชน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2542: 695) ให้ความหมายคำว่า ประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบประชาธิปไตยที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ การถือเสียงข้างมาก เป็นใหญ่แต่โดยเนื้อแท้คำนี้ถูกบัญญัติมาจาก ภาษาอังกฤษว่า เดมอกเรี (democracy) ซึ่งมาจากภาษากรีกว่า เดมอกเรเทีย (demokratia) แปลงว่า การปกครองโดยประชาชน (government by the people) ประชาธิปไตยเป็นกรอบแนวคิด (Concept) ที่มีความสำคัญมากที่สุด และเป็นกรอบแนวคิดที่เก่าแก่ที่สุดแนวคิดหนึ่งในทางรัฐศาสตร์ ซึ่งประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองรูปแบบหนึ่ง ซึ่งแปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Democracy” มีรากศัพท์มาจากคำในภาษากรีก 2 คำ คือ “Demos” แปลว่า ประชาชนสามัญและ “Kratos” แปลว่า การปกครอง เมื่อรวมเรียกว่า “Demokratia” คือรูปแบบของรัฐธรรมนูญที่ประชาชนสามัญเป็นผู้ปกครอง (วิสุทธ โทธิแทน, 2538: 21)

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมาย หรือคำจำกัดความของประชาธิปไตย ซึ่งเป็นประโยชน์ในการศึกษาทำความเข้าใจประชาธิปไตยยิ่งขึ้น

Dewey (199: 81 - 99) ได้กล่าวว่า ประชาธิปไตย แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ แบบการปกครองและแบบวิถีชีวิต โดยกล่าวว่า แบบที่สองนี้มีความสำคัญกว่าแบบแรก เพราะแบบวิถีการดำเนินชีวิตนั้น จะส่งผลให้การปกครองสมบูรณ์ขึ้นและประสบผลสำเร็จ ซึ่งได้ให้ความหมายของประชาธิปไตย ในลักษณะที่เป็นวิถีชีวิตว่าหมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ 3 ประการ ด้วยกัน คือ

1. การเคารพซึ่งกันและกัน ได้แก่ การเคารพในสิทธิและเสรีภาพซึ่งกันและกัน เคารพในความคิดและการกระทำของผู้อื่น
2. การแบ่งปัน การร่วมมือ และการประสานงานกัน ได้แก่ การอาสารับทำงานตามความสามารถ การมีความร่วมมือทำตามอัตภาพ การทำตามมติของส่วนรวมได้วางแผนกัน
3. การมีความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา ได้แก่ การทำงานหรือกิจกรรมใดๆ ด้วยความรอบคอบ อริสโตเติล ได้ให้คำจำกัดความหมายของประชาธิปไตยว่า “ประชาธิปไตยคือสภาวะที่คนที่เป็นไทและคนยากจน ซึ่งมีจำนวนข้างมากในสังคมได้รับมอบหมายให้กุมอำนาจของรัฐไว้ในมือ ประชาธิปไตยที่บริสุทธิ์ที่สุดได้รับการเรียกเช่นนั้นได้ก็เพราะมีสภาพแห่งความเสมอภาคปรากฏอยู่ที่นั่นและกฎหมายของรัฐมุ่งรับรองความเสมอภาคนั้น และเพราะว่าคนยากจนจะไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายต่ำต้อยกว่าคนร่ำรวย หรือ

ว่าอำนาจสูงสุดจะไม่ต้องอยู่ในกำมือของฝ่ายใด ทั้งสองฝ่ายจะมีส่วนใช้อำนาจนั้นด้วยกัน ถ้าตามที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าเสรีภาพและความเสมอภาคมีอยู่ในประชาธิปไตยแล้ว ทุกแผนการของรัฐบาลก็ต้องเปิดประตูให้กับทุกคน ดังนั้นที่ใดที่เป็นประชาชนเป็นฝ่ายข้างมาก และสิ่งที่พวกเขาลงคะแนนแล้วจะเป็นกฎหมาย จึงเป็นข้อพิสูจน์ได้ว่าในสภาวะเช่นนั้นก็ควรจะเรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตย” (อมร รักษาสัตย์ และคณะ, 2539: 9-10)

วิลเลียม ริคเคอร์ อธิบายว่า “ประชาธิปไตย” คือรูปของรัฐบาลที่พลเมืองที่มีสัดส่วนพอสมควรมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศโดยตรงหรือโดยอ้อม จึงแตกต่างชัดเจนจากรัฐบาลที่คนชนชั้นหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งควบคุม หรือโดยคนๆ เดียว ในประชาธิปไตย โดยตรงพลเมืองออกเสียงลงमतออกกฎหมายในที่ประชุมใหญ่ ดังเช่น นครรัฐกรีกโบราณและในเมืองแถบนิวอิงแลนด์ในปัจจุบันประชาธิปไตยโดยอ้อม พลเมืองเลือกเจ้าหน้าที่มาเป็นตัวแทนตนในรัฐบาล ซึ่งการมีตัวแทนในรัฐบาลเป็นแบบอย่างประชาธิปไตยสมัยใหม่ในโลกตะวันตก ลักษณะสำคัญของประชาธิปไตยจึงได้แก่ ลักษณะที่ว่าพลเมืองต้องมีอิสระในการพูดและการประชุมเป็นต้น เพื่อที่จะก่อตั้งพรรคการเมืองที่จะมาสมัครให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถเลือกผู้สมัครจากพรรคเหล่านี้ในการเลือกตั้งที่ทำการอยู่เป็นปกติ และท่านยังได้อธิบายอุดมการณ์ของประชาธิปไตยว่ารวมถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ความยุติธรรมในอุดมคติ เสรีภาพ ที่จะมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน สิทธิในร่างกายที่จะ ไม่ถูกจับกุม และความเสมอภาคอย่างน้อยก็เสมอภาคในการมีโอกาสเท่าเทียมกัน (อมร รักษาสัตย์ และคณะ, 2539: 28-29)

Joseph Schumpeter กล่าวว่า ประชาธิปไตยเป็นระบบการเมืองที่มีการเลือกตั้งอย่างเสรี ซึ่งได้สร้างระบบการตรวจสอบได้ ผู้ปกครองมาจากการลงคะแนนของมวลชน ในปัจจุบันบริบทที่เราสนใจมักอยู่ที่ประชาธิปไตยทางการเมือง ซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกัน เป็นการคงอยู่ของสิทธิทาสนการเมืองและเสรีภาพของพลเมือง รวมถึงการแข่งขันระหว่างกลุ่มต่างๆ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2548: 4)

Robert A.Dahl กล่าวว่าประชาธิปไตยคือระบบการเมืองระบอบหนึ่ง ที่ทางรัฐบาลต้องตอบสนองความชอบของประชาชนที่ถือว่าเป็นความเท่าเทียมของการเมือง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของประชาธิปไตย ความรับผิดชอบ ประชาชนต้องมีโอกาสในการกำหนดความพอใจของเขานั้นคือ ต้องประกันว่าประชาชนมีเสรีภาพที่จะรวมตัวกัน มีเสรีภาพในการแสดงออก สิทธิในการลงคะแนนมีแหล่งทางเลือกของข้อมูล มีเสรีภาพ มีการเลือกตั้งที่ยุติธรรม ผู้นำทางการเมืองในการแข่งขันเพื่อการเลือกตั้งและมีสถาบันในการดำเนินการตามนโยบายที่มาจากกรเลือกตั้งและการแสดงออกของประชาชน (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2548: 6)

Elzioni - Halevy ได้ให้ความหมายประชาธิปไตยว่าเป็น ระบอบการปกครองที่อำนาจในการปกครองของรัฐบาลมาจากการยินยอมของประชาชนส่วนใหญ่ การยินยอมนี้แสดงออกโดยการดำเนินการให้ประชาชนได้รับและใช้อำนาจโดยสม่ำเสมอ เสรี มีการเลือกตั้งที่เป็นการแข่งขันโดยผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการเลือกตั้งหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยคือเสรีภาพของประชาชนที่รวมเสรีภาพในการพูดได้รับข้อมูลสมาคมและมีส่วนร่วมในการแข่งขันทางการเมือง (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2548: 7)

อย่างไรก็ตาม บวรศักดิ์ กล่าวว่า ประชาธิปไตยค่อนข้างเป็นพลวัต เพราะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และยังมีการอภิปรายกันถึงความหมายที่แท้จริงอยู่อย่างกว้างขวาง แต่มิติที่สำคัญของประชาธิปไตยก็คือ การแข่งขัน การมีส่วนร่วม และเสรีภาพทางการเมือง

ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิต (2547: 105) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ 2 รูปแบบ คือ แบบแคบและแบบกว้าง ซึ่งความหมายของประชาธิปไตยแบบแคบ คือ รูปแบบการปกครองรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะ

พิเศษที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และมีสิทธิ อำนาจ และโอกาสในการเข้าควบคุมกิจการทางการเมืองของชาติ และความหมายแบบกว้างคือ ปรัชญาของสังคมมนุษย์หรือวิถีชีวิตที่ยึดถืออุดมคติ หรือหลักการที่กำหนดพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคม ในกิจการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

และเช่นเดียวกัน บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2548: 12-15) ได้ทำการศึกษาและอธิบายรูปแบบต่างๆ ของประชาธิปไตย ดังนี้

1. ประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) ประชาธิปไตยทางตรงเป็นระบบที่ให้ประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตยเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยด้วยตนเอง หรือร่วมใช้อำนาจอธิปไตยโดยมีองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ (1) ประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม โดยการริเริ่มนั้นต้องมีสภาพบังคับให้มีการเริ่มต้นกระบวนการและ (2) ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้าย การขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งย่อมทำให้รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นๆ ไม่อาจเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ การตัดสินใจในขั้นสุดท้ายโดยประชาชนถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของประชาธิปไตยทางตรง ประชาธิปไตยโดยตรงจึงเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ที่สุดของการเมืองของพลเมือง เพราะพลเมืองเป็นผู้มีส่วนร่วมโดยตรงในการเมืองด้วยการลงมติตัดสินใจของตนเองด้วยตนเองและเพื่อตนเอง ทุกเรื่องโดยไม่ต้องมีแทนราษฎร ปัจจุบันมีการใช้ประชาธิปไตย ทางตรงในเรื่องของการลงประชามติ (referenda) การเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน (initiative) การถอดถอนผู้แทนรายบุคคลหรือทั้งสภา (recall) อย่างไรก็ดี ดังกล่าวแล้วถึงแม้ประชาธิปไตยทางตรงจะมีลักษณะค่อนข้างสมบูรณ์แบบแต่ในทางปฏิบัติเป็นเรื่องที่เป็นไม่ได้สำหรับรัฐสมัยใหม่ที่มีขนาดใหญ่ มีประชากรจำนวนมาก และมีโครงสร้างสังคมที่ซับซ้อนที่จะทำให้ประชาชนทุกคนปกครองประเทศด้วยตนเอง และเป็นไปไม่ได้ในความเป็นจริงที่ประชาชนทุกคนจะสามารถใช้อำนาจอธิปไตยทั้งนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการด้วยตนเองโดยตรง ด้วยมีข้อจำกัดในเรื่องที่ประชุม และเวลาการประชุม

ด้วยเหตุนี้ ประเทศส่วนใหญ่ในโลกที่ต้องการให้พลเมืองมีส่วนร่วมในการเมืองจึงหันมานิยมระบอบประชาธิปไตย แบบมีผู้แทนราษฎร ด้วยการให้ราษฎรเลือกผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่ตัดสินใจ บริหารบ้านเมืองแทนตนเอง

2. ประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Representative Democracy) ประชาธิปไตยแบบผู้แทนเป็นระบบที่ให้ประชาชนเลือกผู้แทนไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนเอง ถ้าเป็นระบบรัฐสภาประชาชนจะเลือกตั้งเฉพาะสมาชิกรัฐสภาซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ และสมาชิกรัฐสภาจะไปแต่งตั้งฝ่ายบริหารเอง ถ้าเป็นระบบประธานาธิบดีประชาชนจะเลือกตั้งทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารด้วยตนเอง ประชาธิปไตยแบบผู้แทนอาจกล่าวได้ว่าเป็นประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) อย่างไรก็ดี ประชาธิปไตยแบบผู้แทนยังมีปัญหาอยู่ที่ว่าผู้แทนที่ประชาชนเลือกเข้าไปนั้นจะทำหน้าที่สมกับการเป็นผู้แทนของปวงชนหรือไม่เพราะมักพบว่าเมื่อผู้แทนได้รับอำนาจก็จะมีบางคนที่ใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมและเป็นธรรม และบางครั้งเป็นไปเพื่อตนเองหรือกลุ่มของตน และมีการตัดสินใจที่ประชาชนไม่ได้รับทราบ ทำให้รูปแบบของประชาธิปไตยอื่นๆ มีการนำมาใช้ในเวลาต่อมา

3. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) แนวคิดของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมกำเนิดขึ้นตั้งแต่กรีกโบราณและศตวรรษที่ 18-20 ซึ่งได้เผยแพร่ในโลกตะวันตกอีกครั้งใน ค.ศ. 1960 โดย Garol Patman ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นการเรียกระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองและในการตัดสินใจระดับต่างๆ มากขึ้น มิใช่ว่าประชาชนจะสามารถทำได้แต่เพียงเลือกตั้งอย่างเดียว ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเรื่อง

ต่างๆ เช่น การเปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเรื่องต่างๆ เช่น การเปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหว และความคืบหน้าของการบริหารจัดการประเทศโดยผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชน หรือการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลแก่ผู้ที่ทำหน้าที่แทนตนเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และถอดถอนผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชนซึ่งขาดประสิทธิภาพบกพร่องต่อหน้าที่ หรือไม่สุจริตแล้วแต่กรณี

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เกี่ยวข้องกับวิธีการกระจายอำนาจและทรัพยากรต่างๆ ที่ไม่เท่าเทียมกันอันมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและวิธีการที่ประชาชนเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อตน ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจึงหมายถึง การที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชนเพื่อทุกๆ คนได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนรวม

หลักการหรือองค์ประกอบสำคัญของคำว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร

- 1) เน้นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการจัดทรัพยากรต่างๆ ในระหว่างประชาชนให้เท่าเทียมกัน
- 2) อำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ นั้น จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน
- 3) เพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
- 4) มีความยืดหยุ่นได้ กล่าวคือ มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใสและคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม
- 5) การมีส่วนร่วมของประชาชนมีทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ
- 6) ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารกระบวนการทางนโยบายและกระบวนการยุติธรรม

หลักการของระบอบประชาธิปไตย

ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบบการเมืองที่สะท้อนถึง文明 (Civilization) ของสังคมมนุษย์ จนเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองของประชาชนโดยประชาชนและเพื่อประชาชน อย่างแท้จริง

การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน หมายถึง ประชาชนทั้งหมดเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

การปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยประชาชน หมายถึง ประชาชนเป็นผู้เลือกตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่ในการปกครอง

และการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพื่อประชาชน หมายความว่า ตัวแทนที่ประชาชนเลือกตั้งเข้ามาทำหน้าที่ในการปกครองจะต้องใช้อำนาจในการปกครองเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน จะใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ของตนเองและพรรคพวกมิได้ ถ้าเมื่อใดปรากฏว่าผู้แทนที่เข้ามาทำหน้าที่ในการปกครองมิได้ใช้อำนาจเพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้แก่ประชาชน ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยสามารถถอดถอนผู้ปกครองได้ทุกโอกาส

กรรมล ท่องธรรมชาติ และคณะ กล่าวว่า ในฐานะที่ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบบการเมือง ระบอบประชาธิปไตยจึงประกอบด้วยหลักการสำคัญ 5 ประการ (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2543: 220-231) คือ

1. หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน (Popular sovereignty) ระบอบประชาธิปไตยยึดถือหลักแห่งอำนาจอธิปไตยของปวงชนเสมือนหัวใจของระบบการเมือง กล่าวคือ ประชาชนเท่านั้นที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง ประชาชนแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของของอำนาจอธิปไตยโดยการใช้สิทธิในการกำหนดตัวผู้ปกครองโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง (election process) กระบวนการเลือกตั้งจึงเป็นกลไกสำคัญในการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้พิจารณาเลือกสรรคู่แข่งชั้นทางการเมืองให้เข้ามารับผิดชอบหน้าที่ในการปกครองรัฐ การแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยสามารถกระทำได้ทั้งการเลือกตั้งผู้แทนให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการถอดถอนออกจากตำแหน่งทางการเมือง

อำนาจในการเลือกสรรและการถอดถอนผู้แทนในระบบการเมืองของประชาชนเป็นอำนาจอธิปไตยที่เป็นหลักประกันว่าประชาชนจะได้ผู้นำทางการเมืองที่ดีเสมอ ผู้นำทางการเมืองเป็นอำนาจอธิปไตยที่เป็นหลักประกันว่าประชาชนจะได้ผู้นำทางการเมืองที่ดีเสมอ ผู้นำทางการเมืองที่ดีคือ ผู้นำที่มีทั้งความสามารถและมีคุณธรรม ผู้นำทางการเมืองที่มีความสามารถและมีคุณธรรมจะแก้ไขปัญหาของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างสรรค์สิ่งที่ดีและมีคุณค่าให้แก่ประชาชน ในทางตรงกันข้าม ถ้าปรากฏว่าผู้นำทางการเมืองมิได้มีความสามารถและไม่มีความคุณธรรม ผู้นำทางการเมืองไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนได้ และไม่สามารถสร้างสรรค์ชีวิตที่ดีให้กับประชาชน ประชาชนสามารถใช้อำนาจถอดถอนและจัดให้มีการเลือกตั้งผู้นำคนใหม่มาทดแทนได้

ด้วยมาตรการดังกล่าวจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกสรรผู้นำที่ดีได้เสมอ แม้จะเกิดความผิดพลาดในการเลือกตั้งในบางครั้งทำให้ได้ผู้นำที่ไม่ดี ประชาชนก็มีอำนาจที่จะถอดถอนและเลือกตั้งผู้นำคนใหม่มาแทนที่ได้ตลอดเวลา ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า หลักการแห่งอำนาจอธิปไตยของปวงชนจะเป็นหลักประกันสำหรับประชาชนที่จะได้ผู้นำที่ดี และผู้นำที่ดีย่อมมีความสามารถที่จะสร้างสรรค์ชีวิตที่ดีและมีความสุขให้แก่ประชาชน

การเลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญในการเลือกสรรผู้นำหรือผู้ปกครองที่มีความสามารถและมีคุณธรรม ดังนั้น ผู้ที่ประสงค์จะเสนอตัวเข้าแข่งขันเลือกตั้งเป็นผู้นำทางการเมืองจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของประชาชน จะต้องมีความสามารถในการเสนอทางเลือกเพื่อแก้ไขปัญหาของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม จะต้องมีความซื่อสัตย์ต่อคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้กับประชาชนในการเสนอตัวเข้าแข่งขัน อีกทั้งจะต้องทำให้ประชาชนเชื่อว่า นอกจากเป็นผู้มีความรู้ความสามารถแล้ว ยังเป็นผู้ที่มีคุณธรรมเหมาะสมที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมอีกด้วย กระบวนการนี้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้พิจารณาเปรียบเทียบคู่แข่งกันเพื่อให้มั่นใจว่าจะเลือกได้บุคคลที่เหมาะสมที่สุด

นี่คือความแตกต่างที่สำคัญระหว่างระบอบประชาธิปไตยและระบอบเผด็จการ เพราะระบอบเผด็จการประชาชนไม่มีโอกาสจะมั่นใจได้ว่าผู้ใช้อำนาจ เผด็จการนั้นจะมีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรมที่จะทำการปกครองเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนมากนักแค้นไหน เพราะเผด็จการไม่มีพันธะสัญญาผูกมัดกับประชาชนแต่อย่างใด และประชาชนไม่มีโอกาสที่จะควบคุมกำกับและตรวจสอบเผด็จการ ถ้าเผด็จการกระทำให้เกิดอันตรายต่อประชาชน ประชาชนก็ไม่มีอำนาจที่จะถอดถอนเผด็จการได้ หนทางเดียวที่จะโค่นล้มเผด็จการคือการต่อสู้คัดค้านอย่างถึงที่สุด และอาจจำเป็นต้องต่อสู้ด้วยความรุนแรง ซึ่งจะต้องสังเวยด้วยเลือดและชีวิตประชาชนจำนวนมาก ระบอบเผด็จการจึงเป็นระบอบที่ไม่พึงปรารถนาที่สุดระบอบหนึ่ง

สังคมใดก็ตามถ้าได้ผู้นำที่มีทั้งความรู้ความสามารถและมีคุณธรรม ปัญหาของประชาชนแม้จะรุนแรงเพียงใดก็มีโอกาสที่จะแก้ไขได้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการศึกษาปัญหาความยากจน ปัญหาความเจ็บป่วย และปัญหาการด้อยการพัฒนาทั้งหลาย ปัญหา เหล่านี้จะลดน้อยลงเมื่อได้ผู้นำที่ดีเข้ามาทำการปกครอง นอกจากปัญหาที่ร้ายแรงจะได้รับการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ผู้นำที่ดีจะส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นไป ดังนั้น ระบบประชาธิปไตยจึงเป็นระบบการเมืองที่ส่งเสริมให้ประชาชนปลอดภัยจากความยากจนอดอยาก และส่งเสริมให้ประชาชนมีความอุดมสมบูรณ์ ทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีและมีความสุขอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุนี้หลักแห่งอำนาจอธิปไตยของปวงชนจึงเป็นเสมือนหนึ่งหัวใจของระบอบประชาธิปไตยและการแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอธิปไตยของปวงชนก็คือ การแสดงออกซึ่งอำนาจในการกำหนดตัวผู้ปกครอง ถ้าผู้ปกครองมิได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน แสดงว่าผู้ปกครองมิได้รับฉันทานุมัติหรือความยินยอมจากประชาชน และประชาชนมิได้มีอำนาจในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบผู้ปกครอง การดำรงอยู่และการสิ้นสุดอำนาจของผู้ปกครองมิได้ขึ้นอยู่กับอำนาจของประชาชน ปรัชญาการณเช่นนี้ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง

หลักแห่งอำนาจอธิปไตยของปวงชน สะท้อนตรรกะที่เรียบง่ายแห่งวิถีชีวิตของมนุษย์ กล่าวคือ เมื่อประชาชนต้องการชีวิตที่ดีและมีความสุข ประชาชนก็จะใช้อำนาจอธิปไตยเลือกผู้นำทางการเมือง ที่ทำให้ประชาชนเชื่อได้ว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรมเพียงพอที่จะสนองตอบเป้าหมายของประชาชนให้บรรลุผล

2. หลักเสรีภาพ (liberty) ปรัชญาของระบอบประชาธิปไตยยึดมั่นว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับเสรีภาพ คุณค่าของมนุษย์อยู่ที่เสรีภาพ ดังที่รุสโซ กล่าวไว้ว่า มนุษย์ปราศจากเสรีภาพก็ปราศจากความเป็นมนุษย์ เนื่องจากเสรีภาพมีคุณค่าสำคัญยิ่งสำหรับมนุษย์ ดังนั้น มนุษย์จึงร่วมกันจัดตั้งประชาคมทางการเมืองเพื่อปกป้องคุ้มครองเสรีภาพของตน ด้วยเหตุนี้หลักแห่งเสรีภาพของประชาชนจึงเป็นเป้าหมายของระบอบประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมือง

หลักเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยเป็นการประกาศถึงเจตจำนงของเสรีชนที่ยึดมั่นในคุณค่าแห่งเสรีภาพ เพราะถือว่าเสรีภาพคือพลังแห่งการสร้างสรรค์ ถ้าปราศจากเสรีภาพก็ปราศจากการสร้างสรรค์ ชีวิตของมนุษย์ จะเป็นชีวิตที่ดีและสุขสมบูรณ์จะต้องประกอบด้วยพลังแห่งการสร้างสรรค์ ดังนั้น ระบอบประชาธิปไตยจึงต้องส่งเสริมและให้หลักประกันต่อการใช้เสรีภาพอย่างเสมอภาคของมนุษย์

เสรีภาพของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยอาจจำแนกพิจารณาได้ ดังนี้

1) เสรีภาพทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตยประชาชนจะต้องมีเสรีภาพทางการเมืองอย่างเสมอภาคทั่วหน้ากัน การใช้เสรีภาพทางการเมืองเป็นการแสดงออกถึงการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของประชาชน เสรีภาพทางการเมืองที่สำคัญ มีหลายประการได้แก่

ประการแรก เสรีภาพในการใช้สิทธิเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้ปกครองหรือผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนที่บรรลุนิติภาวะแล้วจะต้องมีเสรีภาพอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกันทั้งในการเลือกตั้งและถอดถอนผู้ปกครองหรือผู้นำทางการเมือง การใช้เสรีภาพในการกำหนดตัวผู้ปกครองจึงมีความสำคัญสูงสุดสำหรับประชาชนในระบอบประชาธิปไตย เพราะการบรรลุเป้าหมายของการมีชีวิตที่ดีของประชาชนขึ้นอยู่กับผลของการเลือกตั้งผู้นำที่จะเป็นผู้นำผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรมเพียงใด ถ้าประชาชนใช้เสรีภาพในการกำหนดตัวผู้ปกครองด้วยความเป็นเหตุเป็นผลด้วยความรู้สึกและความเข้าใจถึง

ภารกิจของผู้ที่จะมาเป็นผู้ปกครอง มิใช่เลือกตั้งด้วยอำิสสินจ้าง เพราะความโลภและความไม่รู้ถึงความสำคัญของผู้ปกครองที่มีต่อประชาชนจะทำให้ประชาชนมีโอกาสที่จะได้ผู้นำที่ดีมาทำหน้าที่รับใช้ประชาชนเพื่อสนองตอบประโยชน์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง

การใช้เสรีภาพในการกำหนดตัวผู้ปกครองของประชาชนจะยิ่งมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ถ้าหากว่าประชาชนได้รับโอกาสในการพัฒนาทักษะในการใช้เหตุใช้ผลอย่างกว้างขวางและเท่าเทียมกัน การปิดกั้นมิให้ประชาชนมีโอกาสพัฒนาทักษะในการใช้เหตุใช้ผลของตนก็เท่ากับเป็นการปิดกั้นมิให้การใช้เสรีภาพในการกำหนดตัวผู้ปกครองเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ผู้ปกครองในระบอบเผด็จการนิยมใช้มาตรการนี้เพื่ออ้างความไม่พร้อมของประชาชนในการใช้เสรีภาพกำหนดตัวผู้ปกครองเพื่อสืบทอดอำนาจเผด็จการอำนาจนิยมด้วยเล่ห์กลอันฉ้อฉลเหล่านี้

ประการที่สอง เสรีภาพในการเป็นสมาชิกขององค์กรทางการเมือง ระบอบประชาธิปไตยส่งเสริมให้มีการแข่งขันทางการเมืองอย่างเสรี เพื่อให้องค์กรการเมืองทั้งหลายมีโอกาสนำเสนอนโยบายและแนวทางในการสร้างสรรค์สังคมที่ดีให้แก่ประชาชนและประชาชนมีเสรีภาพที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรทางการเมืองใดก็ได้ที่ตนนิยมหรือเห็นด้วย นอกจากเสรีภาพในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกแล้ว ประชาชนยังมีเสรีภาพที่จะเข้าร่วมกิจกรรมขององค์กรการเมือง เพื่อเผยแพร่ความนิยมในหมู่ประชาชนให้กว้างขึ้นอีกด้วย อาทิ การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือชมรมทางการเมือง ตลอดจนกลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ เป็นต้น

ประการที่สาม เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง ทั้งด้วยการพูด การเขียน และการเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ และสิ่งพิมพ์ อาจกล่าวได้ว่า เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์เป็นกลไกสำคัญของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่จะทำการควบคุม กำกับและตรวจสอบผู้ปกครอง ถ้าปราศจากเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองก็เท่ากับ ประชาชนปราศจากอำนาจในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบผู้ปกครอง ลักษณะเช่นนี้ไม่อาจเรียกได้ว่า เป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่เป็นระบอบเผด็จการอำนาจนิยมโดยแท้

เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองมีความหมายครอบคลุมถึงเสรีภาพในการขุดคุ้ยและเปิดโปงพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมกับผู้นำทางการเมืองอีกด้วย ดังได้กล่าวแล้วว่าประชาชนมีอำนาจในการควบคุม กำกับและตรวจสอบผู้ปกครอง ดังนั้น การขุดคุ้ยเปิดโปงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้นำทางการเมืองจึงเป็นเสรีภาพที่จำเป็นสำหรับประชาชนเพื่อที่ประชาชนจะได้รู้ว่าผู้นำทางการเมืองคนใดมีพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่เพียงใด เพราะผู้นำทางการเมืองนั้นนอกจากจะเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถแล้ว จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและเปิดโปงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้นำทางการเมืองจะเป็นกลไกสำคัญในการกำกับทางการเมือง เพื่อดำรงรักษาคุณธรรมและจริยธรรมทางการเมืองไว้อย่างมั่นคง ผู้นำทางการเมืองคนใดละเลยไม่ใส่ใจย่อมหมายถึงการสิ้นสุดอนาคตทางการเมืองอย่างแน่นอน เพราะผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงขึ้นอยู่กับศรัทธาจากประชาชนเป็นสำคัญ

ดังนั้น ในระบอบประชาธิปไตยจึงมั่นใจได้ว่า ภายใต้ กระบวนการในการใช้เสรีภาพทางการเมืองของประชาชน ยิ่งประชาชนมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นเพียงใด โอกาสที่จะกลั่นกรองและควบคุมกำกับให้ได้ผู้นำทางการเมืองที่ดียิ่งมีมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

ประการที่สี่ เสรีภาพในการชุมนุมและเคลื่อนไหวทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย ถือว่าเสรีภาพในการชุมนุมและเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน กล่าวคือ ประชาชนมีเสรีภาพที่จะ

นัดชุมนุมและเคลื่อนไหวทางการเมือง ทั้งในการส่งเสริมสนับสนุนหรือคัดค้านนโยบายและการกระทำของรัฐบาล เสรีภาพเหล่านี้ถือว่าการแสดงทางการเมืองที่จะต้องได้รับการเคารพและยอมรับ トラบเท่าที่การชุมนุมและเคลื่อนไหวเป็นไปตามครรลองแห่งกฎหมายที่เป็นประชาธิปไตย ผู้ใดจะใช้อำนาจปิดกั้นหรือยับยั้งมิได้ ทั้งนี้เพราะเป็นการแสดงออกซึ่งการเรียกร้องความต้องการหรือการสนับสนุนจากประชาชนโดยตรง

เสรีภาพทางการเมืองทั้งหมดที่กล่าวมานี้ล้วนเป็นกลไกสำคัญในการแสดงออก ซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของประชาชน โดยเฉพาะการแสดงออกในการกำหนดตัวผู้ปกครอง ตลอดจนจนการควบคุม กำกับ และตรวจสอบผู้ปกครอง เป็นกลไกที่จะทำให้ประชาชนได้ผู้ปกครองที่ ดีอยู่เสมอ เพราะเมื่อพบว่าไม่ดีเมื่อใด ประชาชนก็สามารถผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงได้ทันทีเมื่อประชาชนได้ผู้นำที่ดี สังคมย่อมดี ประชาชนย่อมมีความสุข

2) เสรีภาพในทรัพย์สิน ระบอบประชาธิปไตยถือว่าประชาชนมีเสรีภาพในการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย เสรีภาพในทรัพย์สินเป็นปัจจัยส่งเสริมก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ผู้ที่มีความสามารถในการขยายทรัพย์สินของตนให้มากขึ้น ย่อมก่อให้เกิดการสร้างงาน การขยายการสร้างสรรค์ชีวิตที่มีคุณภาพให้แก่ประชาชน

นอกจากนี้เสรีภาพในทรัพย์สินยังเป็นพลังที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์นวัตกรรมแก่สังคมมนุษย์ มนุษย์นั้นเกิดมาพร้อมกับธรรมชาติความรู้สึกเป็นเจ้าของ การให้มนุษย์มีเสรีภาพในการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจึงส่งเสริมให้มนุษย์แสดงออกซึ่งพลังของการสร้างสรรค์อย่างไม่มีขีดจำกัด ปัญหาต่างๆ ของสังคมมนุษย์สามารถเอาชนะได้ด้วยเทคโนโลยีที่เกิดจากพลังสร้างสรรค์ในตัวมนุษย์นั่นเอง

ด้วยเหตุนี้เสรีภาพในทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบธรรมในระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นพลังสำคัญในการเสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

3) เสรีภาพในการนับถือศาสนา ระบอบประชาธิปไตยถือว่าความเชื่อเรื่องศาสนาเป็นสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลผู้ใดจะละเมิดมิได้ บุคคลใดจะนิยมศรัทธาลัทธิศาสนาใดย่อมเป็นสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล เนื่องจากลัทธิศาสนาทั้งหลายทั้งปวงล้วนสั่งสอนให้ประชาชนยึดมั่นในศีลธรรม การยึดมั่นในศีลธรรมจะทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีและไม่เป็นภัยต่อผู้อื่น ดังนั้น เสรีภาพในการนับถือศาสนา จึงเป็นการสอดคล้องกับเป้าหมายของระบอบ ประชาธิปไตย คือการส่งเสริมการมีชีวิตที่ดีและมีความสุขของประชาชน ด้วยเหตุนี้ปัจเจกบุคคลจึงต้องเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นในการนับถือศาสนาไม่ว่าจะเป็นลัทธิหรือนิกายใด สิทธิเสรีภาพดังกล่าวนี้ผู้ใดจะละเมิดมิได้ หรือแม้กระทั่งปัจเจกบุคคลใดจะสถาปนาลัทธิศาสนาใหม่ หากไม่ละเมิดต่อกฎหมายย่อมเป็นสิทธิเสรีภาพโดยชอบธรรม

4) เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย ระบอบประชาธิปไตยส่งเสริมให้ประชาชนมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัยได้อย่างสมบูรณ์ภายใต้กรอบของกฎหมาย กล่าวคือ ปัจเจกบุคคลใดประสงค์จะย้ายถิ่นฐานไปอยู่ ณ แห่งหนตำบลใดโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย อาทิ ไม่บุกรุกเขตป่าสงวนแห่งชาติ หรือบุกรุกที่อยู่อาศัยของผู้อื่น ย่อมกระทำได้โดยเสรี ผู้ปกครองหรือรัฐบาลจะอ้างเหตุใดที่มีชอบด้วยกฎหมายเพื่อปิดกั้น มิได้ ประชาชนใช้เสรีภาพในการเลือกตั้งที่อยู่อาศัยมิได้

5) เสรีภาพในการประกอบอาชีพ ระบอบประชาธิปไตยส่งเสริมให้ประชาชนมีเสรีภาพในการเลือกประกอบอาชีพตามความถนัด หรือความสามารถ หรือความพอใจของตน โดยไม่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมอันดีของประชาชน เสรีภาพในการประกอบอาชีพคือพลังงานแห่งการสร้างสรรค์ของมนุษยชาติ การประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรมและเทคโนโลยีต่างๆ ล้วนเกิดจากเสรีภาพในการประกอบอาชีพของประชาชนทั้งสิ้น การที่ปัจเจกบุคคลได้แสดงออกซึ่งความรู้ ความสามารถในการผลิต นวัตกรรมและเทคโนโลยี ล้วนส่งเสริมการ

พัฒนาสังคมมนุษย์ไปสู่ความศิวิไลซ์และความเสมอภาค ดังนั้น ผู้ปกครองจะอ้างเหตุใดที่มีขอบด้วยกฎหมายเพื่อปิดกั้นเสรีภาพในการประกอบอาชีพของปัจเจกบุคคลมิได้

3. หลักความเสมอภาค (equality) หลักความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยเป็นหลักการที่ควบคู่กับหลักเสรีภาพกล่าวคือ มนุษย์จะต้องมีทั้งเสรีภาพและความเสมอภาค ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยมิใช่ความเสมอภาคในเรื่องความสามารถ เพราะมนุษย์เกิดมามีความสามารถและความถนัดที่แตกต่างกัน แต่ความสามารถและความถนัดที่แตกต่างกันของมนุษย์จะทำให้มนุษย์มีความได้เปรียบหรือความเหนือกว่าบุคคลอื่น ถ้าหากมนุษย์ได้รับโอกาสที่จะพัฒนาความสามารถและความถนัดของตนอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตย จึงหมายถึงความเสมอภาคในโอกาส

สมาชิกของประชาคมการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องได้รับโอกาสที่เสมอภาคและทัดเทียมกันทั้งในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจและสังคม

ความเสมอภาคในทางการเมือง ได้แก่ ความเสมอภาคในการใช้สิทธิและเสรีภาพในการเลือกตั้งประชาชนที่บรรลุนิติภาวะโดยไม่จำกัดเพศ ศาสนา และฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมจะต้องได้รับโอกาสเท่าเทียมกันในการกำหนดผู้ปกครองและการเป็นสมาชิกองค์การทางการเมือง และประชาชนทั่วไปมีสิทธิในการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองตลอดจนการชุมนุมเคลื่อนไหวกวทางการเมืองทั้งปวงอย่างเสมอและเท่าเทียมกัน

ความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ความเสมอภาคในการเลือกประกอบอาชีพการประดิษฐ์คิดค้นและการผลิตต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ตนเองภายใต้กรอบแห่งกฎหมายที่กำหนดไว้อย่างเท่าเทียมกัน ระบบเศรษฐกิจในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องเปิดให้มีการแข่งขันโดยเสรี ไม่มีการผูกขาดหรือการให้อภิสิทธิ์แก่กลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเป็นการเฉพาะความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจจะส่งเสริมให้เกิดการกระจายความมั่งคั่งและความอุดมสมบูรณ์แก่ประชาชนอย่างทั่วหน้า

ความเสมอภาคในทางสังคม ประชาชนจะต้องได้รับโอกาสที่จะได้รับบริการจากรัฐทั้งในเรื่องการศึกษา การรักษาพยาบาล การพัฒนาทักษะ การฝึกฝนอาชีพ ตลอดจนความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากรัฐบาลอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสมอภาคในโอกาสที่จะได้รับการศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถนะของตนให้ปลอดภัยจากการเอารัดเอาเปรียบของผู้อื่นเป็นสิ่งที่จะเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง และอาจกล่าวได้ว่าถ้าประชาชนได้รับโอกาสในการศึกษาเท่าเทียมกันแล้ว ประชาชนจะสามารถแสวงหาความเท่าเทียมในโอกาสด้านอื่นๆ จากรัฐบาลได้ไม่ยาก

4. หลักกฎหมาย (rule of law) กฎหมายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม การใช้หลักกฎหมายทำให้มนุษย์สามารถเอาชนะข้อบกพร่องตามกฎแห่งธรรมชาติ ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาไปสู่ความศิวิไลซ์ รุสโซ กล่าวว่า กฎหมายคือรูปธรรม ของเจตจำนงทั่วไปของประชาชน ดังนั้น หลักกฎหมายในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องประกอบด้วย

1) กฎหมายต้องมีที่มาที่ชอบธรรม ดังที่ปราชญ์กล่าวไว้ว่า ชนชั้นใดบัญญัติกฎหมายย่อมเพื่อประโยชน์ของชนชั้นนั้น ดังนั้น กฎหมายถ้าให้ทรราชย์เป็นผู้บัญญัติก็จะเป็นไปเพื่อประโยชน์ของทรราชย์และถ้าจะให้อำนาจการบัญญัติกฎหมายเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนจะต้องให้อำนาจประชาชนเป็นผู้บัญญัติกฎหมาย เพราะไม่มีประชาชนคนใดที่จะบัญญัติเพิ่มทำลายผลประโยชน์ของตนเองด้วยเหตุนี้ระบอบประชาธิปไตยจึงกำหนดให้ผู้แทนประชาชนที่ได้รับฉันทานุมัติโดยกระบวนการเลือกตั้งจากประชาชนเป็นผู้มีหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมาย โดยให้อำนาจนิติบัญญัติเป็นอำนาจสูงสุด แต่ต่ำกว่าอำนาจอธิปไตย ของปวงชน เพราะปวงชนมีอำนาจที่จะถอดถอนผู้แทนที่เข้ามาทำหน้าที่นิติบัญญัติได้ ถ้าปรากฏว่าผู้แทนมิได้บัญญัติกฎหมายเพื่อประโยชน์ของประชาชน

ดังนั้น กฎหมายที่ชอบธรรมในระบอบประชาธิปไตยจะต้องเป็นกฎหมายที่มาจากฝ่ายนิติบัญญัติที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชน เท่านั้น

2) การบังคับใช้กฎหมายจะต้องเสมอภาคเท่าเทียมกัน หลักกฎหมายที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือประชาชนไม่ว่าจะยากดีมีจน ไม่ว่าจะมีความเชื่อชาติและนับถือศาสนาใด จะต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติใดๆ จึงขัดต่อหลักกฎหมายภายใต้ระบอบประชาธิปไตยทั้งสิ้น ลักษณะของการเลือกปฏิบัติคือลักษณะของกฎหมายในระบอบเผด็จการ

3) ประชาชนจะต้องได้รับความคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ในระบอบประชาธิปไตยประชาชนทุกหมู่เหล่าโดยไม่จำกัดฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม จะต้องได้รับความคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคกันกล่าวคือ ประชาชนต้องมีสิทธิจะแต่งตั้งทนายเพื่อคุ้มครองความเป็นธรรมให้แก่ตนเมื่อเกิดคดีต่างๆ ขึ้นไม่ว่าจะเป็นโจทก์หรือจำเลย และประชาชนทุกคนจะต้องมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรมครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา

กล่าวโดยสรุป หลักกฎหมายในระบอบประชาธิปไตยแท้จริงคือ เจตจำนงทั่วไปของประชาชนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นกลไกในการดำรงรักษาสิทธิและเสรีภาพของประชาชน อย่างเสมอภาค เท่าเทียมกัน

5. หลักเสียงข้างมาก (majority rule) การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ดังนั้น ในการตัดสินใจใดๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจของประชาชนในการกำหนดตัวผู้ปกครอง หรือการตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ เมื่อมีความคิดเห็นแตกต่างกันให้เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่าการตัดสินใจเหล่านั้นสะท้อนถึงความต้องการของคนส่วนใหญ่อย่างแท้จริง ถ้าเป็นเรื่องสำคัญมากจะต้องพยายามให้มีเสียงข้างมากจำนวนมากจริงๆ แต่ถ้าเป็นเรื่องทั่วไปก็ให้ใช้เสียงข้างมากธรรมดา (simple majority) เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ

ความจำเป็นที่จะต้องให้เสียงข้างมากเป็นเพราะการใช้มติหรือเสียงเอกฉันท์ นั้นเกิดขึ้นได้น้อยหรือเกิดขึ้นได้ยากมาก ถ้ายึดเสียงเอกฉันท์คงไม่สามารถดำเนินการอย่างไรได้ ด้วยเหตุนี้จึงต้องใช้เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ นอกจากนี้การใช้เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจอย่างน้อยก็เป็นการสะท้อนถึงความต้องการของคนส่วนใหญ่

อย่างไรก็ตาม แม้ระบอบประชาธิปไตยจะยึดหลักเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ แต่จะต้องให้ความเคารพและคุ้มครองเสียงข้างน้อย (minority right) ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่าฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ใช้มติแบบพวกมากลากไปจึงต้องให้ฝ่ายเสียงข้างน้อยมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นการควบคุม กำกับ และตรวจสอบเจตนารมณ์ ในการตัดสินใจของฝ่ายเสียงข้างมากกว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริงหรือไม่ อีกทั้งจะต้องให้สิทธิที่ฝ่ายเสียงข้างน้อยจะมีโอกาสเป็นฝ่ายเสียงข้างมากในอนาคตได้อีก

อาจมีผู้เห็นว่าการใช้หลักเสียงข้างมากทำให้เกิดความชักช้าไม่ทันต่อการแก้ไขปัญหาของประชาชน ซึ่งประเด็นนี้ถือเป็นข้ออ้างสำคัญของผู้ที่นิยมระบอบเผด็จการอำนาจนิยม แต่โดยความเป็นจริงแล้ว ในการตัดสินใจใดๆ ถ้าให้คนหนึ่งคนใดเป็นผู้คิดและตัดสินใจเพียงคนเดียว อาจเกิดความบกพร่องเพราะขาดความรอบคอบได้มาก ตรงกันข้ามการเปิดโอกาสให้คนจำนวนมากช่วยกันคิดช่วยกันพิจารณา แต่ละคนต่างมีประสบการณ์และมุมมองที่ต่างกัน จะช่วยปรุงแต่งลดข้อบกพร่องและเพิ่มความรัดกุมให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนั้น แม้การตัดสินใจด้วยเสียงข้างมากอาจจะก่อให้เกิดความล่าช้าบ้าง แต่เมื่อพิจารณาถึงความรอบคอบ

รัดกุมจากการตัดสินใจต่อนับว่าเป็นสิ่งที่คุ้มค่ามาก และถ้าจะพิจารณาให้ลึกซึ้งถึงผลลัพธ์ในระยะยาวอาจกล่าวได้ว่ามีประสิทธิภาพและความรวดเร็วมากกว่าการตัดสินใจโดยอยู่บนพื้นฐานของความคิดเห็นของคนๆ เดียวเพราะการตัดสินใจโดยคนคนเดียวอาจจะรู้สึกว่ารวดเร็วในตอนแรก แต่เมื่อนำไปใช้แล้วปรากฏข้อบกพร่องจะยิ่งเสียเวลามากขึ้น รวมความแล้วอาจทำให้สูญเสียทั้งทรัพยากรและเวลาโดยไม่คุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับ การตัดสินใจด้วยเสียงข้างมากที่มีความรอบคอบ และรัดกุมมากกว่า

สำหรับข้อสงสัยที่ว่าหลักเสียงข้างมากแตกต่างจากเผด็จการเสียงข้างมากหรือเผด็จการรัฐสภาอย่างไร กรณีนี้อาจพิจารณาได้อย่างชัดเจนว่า ระหว่างหลักเสียงข้างมากกับเผด็จการรัฐสภา ถ้านับจำนวนเสียงแล้วมีลักษณะเหมือนกันคือต้องมีเสียงเกินครึ่งขึ้นไป แต่ความแตกต่างที่สำคัญคือจุดประสงค์ของการใช้เสียงเพื่อลงมติ

เผด็จการรัฐสภานั้นจะใช้เสียงข้างมากเพื่อลงมติสนับสนุนผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้ปกครองหรือของพรรคพวกโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของประชาชน ส่วนหลักเสียงข้างมากในระบอบประชาธิปไตยถือว่าจุดประสงค์ของการใช้เสียงเพื่อลงมติจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ มิใช่ประโยชน์ส่วนตัวและพรรคพวก

ความแตกต่างระหว่างจุดประสงค์ของการใช้เสียงในการตัดสินใจจะสะท้อนให้เห็นว่าการตัดสินใจใดเป็นการตัดสินใจที่มีลักษณะเผด็จการรัฐสภา และการตัดสินใจใดเป็นการตัดสินใจตามหลักเสียงข้างมากในระบอบประชาธิปไตย

ในกรณีที่เกิดการบิดเบือนจากผู้ปกครอง โดยผู้ปกครองพยายามใช้เสียงข้างมากตัดสินใจเพื่อประโยชน์ส่วนตัวและพรรคพวก เป็นการขัดต่อเจตจำนงทั่วไปของประชาชน ประชาชน สามารถใช้อำนาจอธิปไตยของตนปฏิเสธหรือถอดถอนผู้ปกครองได้โดยชอบธรรม อาจกระทำโดยการแสดงประชามติคัดค้านหรือแสดงพลังชุมนุมคัดค้านที่เรียกว่าพลังนอกสภาก็ได้ เมื่อใดก็ตามที่ผู้ปกครองบิดเบือนอำนาจอธิปไตยของประชาชนเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยย่อมมีสิทธิโดยสมบูรณ์ที่จะโค่นล้มผู้ปกครอง แม้จะต้องกระทำด้วยความรุนแรงก็ตาม เพราะผู้ที่บิดเบือนเจตจำนงทั่วไปของประชาชนแท้จริงก็คือเผด็จการอำนาจนิยมที่ประชาชนจะต้องกำจัดให้หมดไปเพื่อดำรงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตยของปวงชน

หลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยทั้ง 5 ประการดังกล่าว คือหลักการที่ว่า เป็นแก่นแท้ของระบอบประชาธิปไตยสูง การจะพิจารณาว่าสังคมใดมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ มากหรือน้อยสามารถวินิจฉัยได้จากหลักการสำคัญทั้ง 5 ประการ กล่าวคือ ถ้าสังคมใดระบบการเมืองมีองค์ประกอบของหลักการ 5 ประการของระบอบประชาธิปไตยในระดับสูง แสดงว่าสังคมนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยสูง แต่ถ้าสังคมใดแม้จะอยู่ในระดับต่ำย่อมแสดงว่าสังคมนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยในระดับต่ำ

หลักการประชาธิปไตยทั้ง 5 ประการ กล่าวได้ว่าเป็นหลักการสากล เป็นหลักที่สามารถนำไปใช้ได้กับทุกสังคม เพราะธรรมชาติของมนุษย์ทั่วโลกมีลักษณะที่สอดคล้องหรือพัฒนาไปสู่สังคมประชาธิปไตยได้ทั้งสิ้น ดังนั้น การกล่าววาระบอบประชาธิปไตยเป็นระบบการเมืองของสังคมตะวันตก จึงเป็นการบิดเบือนโดยปราศจากความเข้าใจ และเป็นการแสดงทัศนคติของผู้นิยมเผด็จการอำนาจนิยมอย่างชัดเจน

กล่าวโดยสรุป หลักการของระบอบประชาธิปไตยเป็นหลักการสากลที่สอดคล้องกับพัฒนาการของสังคมมนุษย์ที่มีความศิวิไลซ์ มิใช่หลักการที่มีความเหมาะสมเฉพาะของสังคมหนึ่ง สังคมใด หรืออาจกล่าวให้

ชัดเจนได้ว่า หลักการประชาธิปไตยเป็นหลักการของสังคมโลกทั้งมวลจะนำพามวลมนุษย์ ไปสู่ความศิวิไลซ์ที่แท้จริง

ปรีวิทท์ และคณะ (Kenneth prewit) อธิบายหลักการประชาธิปไตยว่า “.... การ เลือกตั้งแบบแข่งขันกัน เพื่อเลือกเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ยังมีหลักการของประชาธิปไตยที่สำคัญอีกเช่น ความเสมอภาคทางการเมือง การสนองตอบของรัฐบาล เสรีภาพส่วนบุคคลและรัฐบาลที่มีอำนาจจำกัด “ และได้อธิบายรายละเอียดของแต่ละหลักการ โดยเฉพาะเรื่องการจำกัดอำนาจของรัฐบาลนั้นว่า ทำได้ด้วยกลไกใหญ่ๆ 4 ข้อ คือ (1) การจัดการปกครองระบบสหพันธรัฐทำให้การกระจายอำนาจไปสู่มลรัฐและท้องถิ่น (2) การแยกอำนาจอิตย (3) การตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจ (4) กฎบัตรสิทธิพลเมืองซึ่งประกอบกับการเลือกตั้งแบบแข่งขันเป็นการถ่วงดุลระหว่างอำนาจของนักการเมืองและพลเมือง (อมร รักษาสัตย์ และคณะ, 2539: 31)

อมร รักษาสัตย์ และคณะ (2539: 32-34) ได้อธิบายลักษณะสำคัญของประชาธิปไตย ในแง่หลักการและอุดมการณ์ ดังนี้

1. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอิตย เป็นผู้ทรงอำนาจสูงสุด
2. รัฐบาลได้อำนาจมาจากประชาชนหรือโดยความยินยอมของประชาชน
3. ในประเทศขนาดใหญ่ในสมัยที่ต้องใช้ประชาธิปไตยทางอ้อมนั้นจะต้องมีการเลือกตั้งผู้แทนและพนักงานของรัฐอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมโดยประชาชนสามารถใช้สิทธิเลือกตั้งได้อย่างอิสระ
4. สถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ตัดสินใจทางการเมืองหรือวางนโยบายสาธารณะต้องตั้งขึ้นด้วยวิถีทางแห่งการแข่งขันเพื่อให้ได้รับคะแนนเสียงเห็นชอบจากประชาชน
5. ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศตลอดเวลาผ่านกลไกต่างๆ หรือใช้สิทธิที่จะแสดงบทบาทต่างๆ ได้โดยตรง
6. รัฐบาลต้องรับผิดชอบต่อประชาชน ประชาชนมีสิทธิติชมและควบคุมการทำงานของรัฐบาลตลอดเวลา และมีสิทธิเปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่กำหนดไว้
7. อำนาจในการปกครองประเทศต้องไม่อยู่ในกำมือของคนคนเดียวหรือกลุ่มเดียวต้องมีการแบ่งอำนาจปกครองประเทศอย่างน้อยในระดับหนึ่ง
8. รัฐบาลต้องมีอำนาจจำกัด มีการแบ่งและกระจายอำนาจ มีการตรวจสอบ และถ่วงดุลหรือคานอำนาจซึ่งกันและกัน
9. หน้าที่หลักของรัฐบาลคือการส่งเสริมปัจเจกชน เสรีภาพ ความเสมอภาค มาตรฐานภาพของพลเมือง
10. การตัดสินใจสำคัญต้องเป็นไปตามเสียงฝ่ายข้างมาก โดยคำนึงถึงสิทธิของฝ่ายข้างน้อย
11. ประชาชนมีความเสมอภาคกันในด้านต่างๆ โดยเฉพาะความเสมอภาคในสายตาของกฎหมายและควมมีโอกาสเท่าเทียมกันในด้านต่างๆ ทุกคนมีศักดิ์ศรีและไม่มีใครมีอภิสิทธิเหนือผู้อื่น
12. ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพต่างๆ อย่างกว้างขวางโดยรัฐบาลให้หลักประกัน และคุ้มครองการใช้เสรีภาพเหล่านั้นอย่างน้อยในสิทธิเสรีภาพพื้นฐานที่สำคัญ
13. ประชาชนต้องมีอิสระในการพูด การพิมพ์ การแสดงความคิดเห็น การร่วมชุมนุม การตั้งพรรคการเมืองเพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศได้จริงและอย่างมีข้อมูลข่าวสาร
14. รัฐบาลต้องใช้หลักการปกครองโดยกฎหมาย หรือหลักนิติธรรม ไม่ใช่อำนาจตามอำเภอใจ เช่น บุคคลจะถูกจับกุมขังหรือถูกลงโทษได้ก็เฉพาะเมื่อมีกฎหมายกำหนดว่ามีความผิด และจะต้องได้รับการพิจารณาโดยรวดเร็วเปิดเผยโดยคณะตุลาการที่ไม่ลำเอียง

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2548: 40) กล่าวว่าโดยหลักการต้นแนวคิดประชาธิปไตยได้บรรจุอุดมคติทางการเมืองที่สำคัญๆ ของมนุษย์ไว้ห้าประการด้วยกันคือ

1. รัฐบาลที่มาจากความยินยอมของประชาชน (government by consent) หรือถ้ากล่าวอีกแบบหนึ่ง คือประชาชนเป็นผู้ถืออำนาจอธิปไตย สามารถแต่งตั้งและถอดถอนรัฐบาลได้ โดยผ่านกระบวนการที่ตกลงกัน

2. มีระบอบปกครองที่ฟังเสียงข้างมาก และในกรณีจำเป็นก็ถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ (majority rule) โดยที่มีได้ละเมิดล่วงเกินสิทธิมูลฐานของฝ่ายข้างน้อย (minority right)

3. มีการปกครองโดยหลักนิติธรรมที่สามารถให้ความยุติธรรมได้อย่างเสมอหน้า โดยไม่ผันแปรไปตามผลประโยชน์และเจตนาของส่วนตัวของผู้ใด

4. มีการค้ำประกันสิทธิมนุษยชน (human right) ของประชาชน

5. มีการสืบทอดอำนาจจากรัฐบาลหนึ่งไปสู่รัฐบาลหนึ่งโดยสันติ (peaceful succession of power)

สมพงษ์ เกษมลีน (2519: 54-56) ได้กล่าวถึงหลักการประชาธิปไตยเอาไว้ ดังนี้

1) ประชาชนเป็นแหล่งที่เกิดและเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ

2) การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นการปกครองโดยประชาชน ซึ่งประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจต่างๆ เช่น

(1) เลือกตั้งผู้แทนราษฎร

(2) ประชาชนมีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย เนื่องจากสภาผู้แทนราษฎร

หรือสภานิติบัญญัติมีอำนาจในการออกกฎหมายจัดตั้งคณะรัฐบาล

(3) แสดงประชามติในรูปแบบที่กฎหมายกำหนด

(4) การตั้งพรรคการเมือง

(5) การใช้เสรีภาพ

3) หลักการปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชน

4) การใช้หลักเหตุผล

5) หลักความยินยอม

6) หลักการปกครองโดยเสียงข้างมากโดยไม่ละเมิดสิทธิของฝ่ายข้างน้อย

7) หลักกฎหมายหรือนิติธรรม

8) หลักการรับฟังและถือเอาเจตนาของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญ

9) หลักการปกครองที่รัฐบาลมีอำนาจจำกัด

10) หลักความเสมอภาค หมายถึง ความเท่าเทียมกันในทางการเมือง กฎหมาย และโอกาส

11) หลักศีลธรรม

12) หลักการพัฒนาและปกครองตนเอง

13) หลักเสรีภาพ ซึ่งเสรีภาพขั้นพื้นฐานนั้นได้แก่ เสรีภาพที่เกี่ยวข้องกับบุคคลคือ ชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ชื่อเสียง ความก้าวหน้า และเสรีภาพในทางการเมืองของบุคคล คือ การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง

14) หลักเกี่ยวกับศักดิ์ศรีของมนุษย์

15) หลักการประนีประนอม

16) หลักการยอมรับฟังข้อสงสัย

การศึกษาการเมืองภาคประชาชนกับการพัฒนาประชาธิปไตยไทยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จึงได้นำกรอบแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) มาอธิบายได้ ดังนี้

2. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

ความหมายของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

ความหมายของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมโดยทั่วไป หมายถึง การที่ราษฎรมีบทบาทในการตัดสินใจในกิจการของบ้านเมืองโดยตรง ไม่ต้องผ่านการเข้าไปมีส่วนร่วมแบบโดยอ้อม (indirect democracy) ที่ใช้ตัวแทน (representative) (จิระโชค วีระสัย และคณะ, 2538: 267)

ในยุคกรีกโบราณ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การปกครองที่ให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการเมืองโดยตรง ซึ่งประชาชนมีบทบาททางนิติบัญญัติโดยสามารถออกกฎหมาย มีบทบาทในทางการบริหาร รวมทั้งบทบาททางตุลาการด้วยตนเอง ส่วนในยุคปัจจุบันนั้น ความหมายของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมขยายขอบเขตกว้างออกไปไม่ได้จำกัดเฉพาะความเสมอภาคในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเหมือนยุคกรีกโบราณเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความเสมอภาคในการเข้ามีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจและสังคมด้วย ในด้านเศรษฐกิจนั้น แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมควรมีโอกาสเท่าเทียมกันในการเป็นเจ้าของกิจการ โดยอาจจะถือหุ้นย่อยๆ หรืออาจเป็นหนึ่งในคณะกรรมการบริหารกิจการธุรกิจนั้นๆ ส่วนในด้านสังคมนั้น ประชาชนสามารถเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ ทั้งในครอบครัว โบสถ์ ในที่ทำงานและอื่นๆ (Peterson 1990 อ้างถึงใน วัชรินทร์ ชาฤทธิศิลป์, 2542: 3)

ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล กล่าวถึง ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่า เป็นประชาธิปไตยแบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองระดับต่างๆ มากขึ้น โดยให้ประชาชนมีอำนาจในการควบคุมและตรวจสอบการทำงานของผู้ที่ได้รับเลือกตั้งให้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนด้วย มิใช่มีอำนาจเพียงเป็นที่มาแห่งอำนาจปกครองหรือมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเท่านั้น ซึ่งลักษณะหรือรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น อาจจะเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยโดยตรง อาทิเช่น การออกเสียงประชามติ การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย การถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง เป็นต้น ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจึงน่าจะอยู่ตรงกลางระหว่างการมีส่วนร่วมในทางการเมืองแบบตัวแทนหรือประชาธิปไตยโดยอ้อมที่ประชาชนมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งอย่างเดียว กับการมีส่วนร่วมในทางการเมืองแบบตัวแทนซึ่งประชาชนได้มีส่วนร่วมในทางการเมืองในรูปแบบของประชาธิปไตยโดยตรงควบคู่กันไปด้วย (วัชรมา ไชยสาร, 2545: 40)

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล (2548: 14-15) กล่าวถึงประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่า เป็นการเรียกระบบประชาธิปไตยแบบผู้แทนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองและการตัดสินใจระดับต่างๆ มากขึ้นมิใช่ประชาชนจะสามารถทำได้แต่เพียงการเลือกตั้งอย่างเดียว ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเรื่องต่างๆ เช่น การเปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวและความคืบหน้าของการบริหารจัดการประเทศโดยผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชน หรือการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลแก่ผู้ที่ทำหน้าที่แทนตนเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้งการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและถอดถอนผู้ที่

ทำหน้าที่แทนประชาชนซึ่งขาดประสิทธิภาพ บกพร่องต่อหน้าที่หรือไม่สุจริต แล้วแต่กรณี ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เกี่ยวข้องกับวิธีการกระจายอำนาจและทรัพยากรต่างๆ ที่ไม่เท่าเทียมกันอันมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและวิธีการที่ประชาชนนั้นมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อคน

ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (2546: 19) สรุปได้ว่า หัวใจของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ การที่สมาชิกทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น รับฟัง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิกคนอื่นๆ ได้อย่างทั่วถึงก่อนจะมีการตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมนี้ยังมุ่งเน้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลาย ทั้งในส่วนของรัฐและไม่ใช่ของรัฐ โดยสมาชิกทุกคนสามารถมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น รับฟัง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันก่อนที่จะมีการตัดสินใจ และลงมติในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน จากความหมายของนักวิชาการต่างๆ พอจะสรุปได้ว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หมายถึง รูปแบบการปกครองรูปแบบหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับและกิจกรรมต่างๆ ที่หลากหลาย โดยประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นรับฟังแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตัดสินใจแก้ไขปัญหาาร่วมกัน อีกทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมและตรวจสอบการทำงานของนักการเมืองได้ด้วย

ทฤษฎีและองค์ประกอบของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

1. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

นักคิดชายใหม่ เช่น เพตแมน (Pateman) และแมคเฟอร์สัน (Macpherson) เสนอว่า การที่จะทำให้เกิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในปัจจุบัน ควรจะมีการสร้างภาพสังคมที่เอื้ออำนวยต่อการเข้ามีส่วนร่วม (participatory) ใน 3 ด้าน คือ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม (วัชรินทร์ ชาบุญศิลป์, 2542: 8-11)

ในทางการเมืองนั้น ควรสร้างภาพที่เอื้ออำนวยต่อการเข้ามีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา และแบบประธานาธิบดี ดังนี้

(1) ปรับปรุงระบบพรรคการเมืองใหม่โดยในแต่ละพรรคนั้นควรลดสายการบังคับบัญชาภายในพรรคจากสูงมาต่ำ (hierarchical structure) ลง โดยควรเปิดโอกาสให้สมาชิกพรรคมีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมในการบริหาร การตัดสินใจของพรรค ตัวผู้นำของพรรคควรจะเป็นบุคคลที่ได้รับความเชื่อถือจากสมาชิกพรรค

(2) ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีโอกาสฝึกทักษะการเข้ามีส่วนร่วมในท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้ประชาชนเข้าใจกระบวนการทำงานของรัฐบาล ซึ่งทักษะนี้จะสามารถนำมาใช้ในการเข้ามีส่วนร่วมในระดับชาติได้

Cook และ Morgan กล่าวว่า การกระจายอำนาจไปสู่การบริหารส่วนท้องถิ่นก็เป็นวิธีการหนึ่ง ที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสฝึกฝนทักษะการเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง โดยตรงได้ (วัชรินทร์ ชาบุญศิลป์, 2542: 8-9)

การกระจายอำนาจเป็นหลักการบริหารราชการแผ่นดินรูปแบบหนึ่งที่ต้องการแบ่งอำนาจไปให้การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยบริหารของท้องถิ่นจะสามารถใช้ดุลยพินิจของตนเองในด้านการคัดเลือกเจ้าหน้าที่ในด้านการกำหนดกฎระเบียบต่างๆ และในด้านการนำเอากฎหมายเหล่านั้นไปบังคับใช้ ขอบเขตงานที่ดูแลมักจะเป็นเรื่องที่กระทบต่อชุมชนในท้องถิ่นนั้นโดยตรง เช่น เรื่องการจัดผังเมือง การจัดการเรื่องการเก็บภาษีชนิดต่างๆ การสาธารณสุข โภค ส่วนการปกครองในส่วนกลาง มักจะดูแลเรื่องราวที่สำคัญมาก เช่น การทหาร การคลัง ประชาชนในท้องถิ่นจะเรียนรู้และการเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง เป็นการฝึกทักษะการเข้ามีส่วนร่วมโดยการปฏิบัติจริง ประชาชนจะต้องรับผิดชอบในชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง จะเรียนรู้ว่าจะปกครองตนเองอย่างไรจึงจะทำให้ชีวิตตนและท้องถิ่นมีความเจริญก้าวหน้า

การฝึกทักษะการเข้ามีส่วนร่วมในระดับท้องถิ่นเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศเพราะประชาชนสามารถนำทักษะของการเข้ามีส่วนร่วมในท้องถิ่นมาใช้ในระดับชาติได้ วิธีการเข้ามีส่วนร่วมในการปกครองระดับท้องถิ่นอาจทำได้โดย การที่ประชาชนสามารถเลือกตั้งสมาชิกของสภานิติบัญญัติบริหาร และตุลาการในท้องถิ่นนั้นๆ หรืออาจเข้ามาเป็นเจ้าหน้าที่ทางการเมืองเสียเอง

การกระจายอำนาจโดยผ่านวิธีการปกครองท้องถิ่นต้องไม่เป็นอันตรายต่อความมั่นคงของประเทศและผลประโยชน์ของคนในท้องถิ่นไม่ควรจะขัดกับผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศ

สำหรับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในด้านเศรษฐกิจนั้น พวกซ้ายใหม่เน้นมากถึงความเชื่อที่ว่าประชาชนเมื่อมีความเท่าเทียมทางการเมืองก็ควรจะมี ความเท่าเทียมกันในทางเศรษฐกิจด้วย จึงจะทำให้สังคมเกิดความเป็นธรรม พวกซ้ายใหม่คัดค้านเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่ทำให้เกิดระบบตลาด ซึ่งก่อให้เกิดปัจเจกชนที่เห็นแก่ผลประโยชน์เพียงส่วนตน ประชาชนโดยเฉพาะกรรมกรและผู้ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมสมควรที่จะมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายต่างๆ ของโรงงาน ที่จะกระทบต่อชีวิตการทำงานและผลผลิต และถ้าเป็นไปได้แรงงานควรมีส่วนเป็นเจ้าของโรงงานอุตสาหกรรมโดยวิธีถือหุ้นด้วย Pateman เชื่อว่า เมื่อแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม รวมทั้งคนงานที่ทำงานธุรกิจประเภทต่างๆ ได้มีโอกาสเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องราวก่เกี่ยวกับงานในชีวิตประจำวันของตน จะทำให้คนเหล่านั้นได้ฝึกทักษะของการเข้ามีส่วนร่วม ผลก็คือ คนจะเกิดความรู้สึกมีสมรรถนะทางสังคม (personal efficacy) ความรู้สึกสมรรถนะทางสังคมเป็นความรู้สึกที่คนรู้ว่าตนมีความสามารถมีอิทธิพลที่เปลี่ยนแปลงนโยบายหรือเรื่องราวต่างๆ ได้ ความรู้สึกมีสมรรถนะทางสังคมนี้จะสามารถพัฒนาไปในบริเวณส่วนที่เป็นเรื่องการเมืองได้ โดยคนจะเกิดความรู้สึกว่ามีสมรรถนะทางการเมืองและในที่สุดก็จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม นอกจากจะมีบทบาทในด้านการเมืองและเศรษฐกิจแล้ว ยังมีบทบาทในทางด้านสังคมด้วย ในด้านสังคมนั้นการที่ประชาชนมีโอกาสที่จะฝึกฝนทักษะการมีส่วนร่วมโดยการเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในสถาบันครอบครัว (ครอบครัว โรงเรียน สถานที่ทำงาน ฯลฯ) จะทำให้ประชาชนสามารถขยายขอบเขตของทักษะการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในสถาบันสังคม มาเป็นทักษะการมีส่วนร่วมในทางการเมืองได้

สรุปได้ว่า การเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรทางสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน จะทำให้ประชาชนได้มีเสรีภาพมีโอกาสในการเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องราวก่ต่างๆ ในชีวิตประจำวันของตน ซึ่งพวกนักคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในยุคปัจจุบันเห็นว่า ทำให้สังคมมีความเท่าเทียมอย่างแท้จริงในด้านการเมืองเศรษฐกิจและสังคม

ดังนั้น จึงอาจเกี่ยวได้ว่า องค์ประกอบหลักของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ ประชาธิปไตยแบบมีการตัดสินใจโดยการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ โดยแกมเบ็ตตา (งซัย วงศ์ชัยสุวรรณ, 2546: 19) มีความเห็นว่าการตัดสินใจที่เกิดขึ้นโดยการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ จะมีผลต่อคุณภาพของการตัดสินใจใน 4 ด้านด้วยกัน คือ

(1) ช่วยให้ผลลัพธ์ของการตัดสินใจมีความเหนือกว่าสามารถนำไปสู่การตกลงร่วมกันในเป้าหมายหรือวิธีการที่ดีกว่า

(2) สามารถทำให้ผลลัพธ์จากการตัดสินใจมีความเป็นธรรมมากขึ้นแก่เสียงข้างน้อยหรือฝ่ายที่อ่อนแอกว่า

(3) สามารถนำไปสู่การเห็นพ้องต้องการอย่างกว้างขวางมากขึ้น ในการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง ในประเด็นนี้จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ของประเทศไทยยังไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็น

รัฐธรรมนูญที่มีความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เพราะผู้ที่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี ซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศถูกลดสถานะลงเป็นพลเมืองชั้น 2 ไม่มีสิทธิลงสมัครเพื่อชิงตำแหน่งทางการเมืองที่สำคัญในระดับชาติ)

(4) สามารถทำให้การตัดสินใจนั้นมีความชอบธรรมมากขึ้น รวมทั้งอาจทำให้ฝ่ายเสียงข้างน้อยยอมรับความชอบธรรมของการตัดสินใจนั้น

หัวใจของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมคือ การที่สมาชิกทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น รับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิกคนอื่น ๆ ได้อย่างทั่วถึงก่อนที่จะมีการตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งมีออกมาในรูปของการมีความเห็นพ้องต้องกันมากกว่าการตัดสินใจที่เกิดจากการลงคะแนนเสียง ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ ประชาธิปไตยแบบที่มีการตัดสินใจโดยการไตร่ตรองอย่างรอบไม่จำเป็นต้องเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเสมอไป

ไซริธน์ เจริญสินโอฬาร (2540: 10) อธิบายว่า ลักษณะของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ โดยเป็นการเคลื่อนไหวเรียกร้องของประชาชนธรรมดาเพื่อเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐานในฐานะที่เป็นมนุษย์สิทธิมนุษยชน รวมไปถึงสิทธิที่จะไม่เชื่อฟังรัฐด้วย ซึ่งหลักการสำคัญประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ เสรีภาพ เป็นเสรีภาพของประชาชนที่จะแสดงออกในรูปแบบต่างๆ เป็นเสรีภาพที่ไม่คำนึงถึง เพศ อายุ ชนชั้น ฐานะทางสังคม เชื้อชาติหรือศาสนาเป็นการแสดงออกซึ่งเสรีภาพที่ไม่ใช่เป็นเรื่องการช่วงชิงอำนาจต่างๆ หรือล้มล้างรัฐบาล

คะนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม (2545: 15) และคณะได้สรุปหลักการหรือองค์ประกอบของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

- (1) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร
- (2) เน้นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจ และการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ในระหว่างประชาชนให้เท่าเทียมกัน
- (3) อำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ นั้นจะต้องส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน
- (4) เพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
- (5) มีความยืดหยุ่นได้ คือ มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใสและคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม
- (6) การมีส่วนร่วมของประชาชนมีทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น

นอกจากหลักการทั้ง 6 ข้อ ที่กล่าวมาแล้ว บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล เห็นว่าประกอบด้วยอีกหนึ่งหลักการคือ ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร กระบวนการทางนโยบาย และกระบวนการยุติธรรม

ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร (2547: 107) กล่าวว่า ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนนี้ มีหลักการสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

- (1) การมีส่วนร่วมจากประชาชน (popular participation) โดยประชาชนทุกคนจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ซึ่งประชาชนจะเข้าสู่ขั้นตอนของระบบการเมืองด้วยตัวเอง ตั้งแต่ขั้นตอนของการรับฟังประเด็นปัญหา การวิเคราะห์ประเด็นปัญหา การอภิปรายโต้เถียง การตัดสินใจทางการเมือง การลงคะแนนเสียง การนำนโยบายหรือข้อปฏิบัติไปใช้ในเชิงรูปธรรม และการตรวจสอบประเมินผล

(2) การยึดถือเสียงส่วนใหญ่ (majority rule) การตัดสินใจทางการเมืองของระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จะยึดถือมติเสียงข้างมากของ ทั้งในกระบวนการนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ

(3) ความเท่าเทียมกันทางการเมือง (political equality) ในการตัดสินใจใดๆ ทางการเมืองของระบอบประชาธิปไตยจะถือว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิทางการเมืองเท่าเทียมกัน คือ ทุกคนมี 1 เสียงที่จะเลือกโดยอิสระ และไม่มืองค์กรหรือบุคคลใดๆ ที่จะมอิทธิพลต่อการกำหนดจิตใจของแต่ละบุคคล

อมร รักษาสัตย์ (2539: 13) กล่าวไว้ว่า ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมแตกต่างไปจากระบอบประชาธิปไตยโดยผู้แทน ทั้งในเชิงหลักการและวิถีของการเมืองกล่าวคือ ในแง่ของหลักการ ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมยึดมั่นหลักพื้นฐานของอำนาจที่ว่า “ประชาชนในฐานะราษฎรคือเจ้าของอำนาจอธิปไตย” การใช้อำนาจอธิปไตยของประชาชนจึงเป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้อยู่เสมอ แม้ว่าในทางปฏิบัติประชาชนได้รับมอบอำนาจอธิปไตยให้กับผู้แทนของตนไปใช้ในฐานะที่เป็น “ตัวแทน” แล้วก็ตาม หลักการนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ในขณะที่ตัวแทนของประชาชนที่เป็นผู้แทนราษฎรใช้อำนาจแทนประชาชนด้านนิติบัญญัติและด้านบริหาร คือ ดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาในฝ่ายนิติบัญญัติ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีในฝ่ายบริหาร ประชาชนก็สามารถเฝ้าตรวจสอบควบคุมและแทรกแซงการทำหน้าที่ของตัวแทนประชาชนได้เสมอ ในแง่ของวิธีการให้หลักการดังกล่าวบรรลุผล ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจึงกำหนดให้ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย สามารถมีบทบาทที่สำคัญทางการเมืองได้ 4 ลักษณะ คือ

(1) การเรียกคืนโดยการถอดถอน/ปลดจากตำแหน่ง (Recall) บทบาทนี้เกี่ยวกับการเฝ้าตรวจสอบ และควบคุมการใช้อำนาจของผู้แทนประชาชนในการดำรงตำแหน่งต่างๆ ทางการเมืองแทนประชาชน หากปรากฏว่าผู้แทนประชาชนใช้อำนาจในฐานะ “ตัวแทน” มิใช่เป็นไปเพื่อหลักการที่ถูกต้อง หรือเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ที่แท้จริง ในทางตรงกันข้าม กลับเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ โดยทุจริต และเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนเป็นหลักประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยสามารถเรียกอำนาจที่ได้รับมอบไปกลับคืนโดยการถอดถอน/ปลดออกจากตำแหน่ง

(2) การริเริ่มเสนอแนะ (Initiatives) นโยบาย กฎหมาย และมาตรการแบบนี้ เกี่ยวข้องกับการทดแทนการทำหน้าที่ของผู้แทนซึ่งเป็น “ตัวแทน” ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยว่าทำงานบกพร่อง ไม่เพียงพอ ไม่ทัน ไม่ตรงความประสงค์ของประชาชน ดังนั้น ในทางปฏิบัติประชาชนจึงขอเสนอแนะนโยบายร่างกฎหมายรวมทั้งมาตรการใหม่ๆ เสียเอง

(3) การประชาพิจารณ์ (Public Hearings) บทบาทนี้เป็นการแสดงออกของประชาชนในการเฝ้าตรวจสอบ และควบคุมการทำงานของผู้แทนซึ่งเป็น “ตัวแทน” ของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย กรณีเกิดขึ้นเมื่อฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหาร (รัฐบาล) เตรียมออกกฎหมาย หรือกำหนดนโยบายหรือมาตรการใดๆ ก็ตาม อันมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และสิทธิเสรีภาพของประชาชน ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยสามารถที่จะเรียกร้องให้มีการชี้แจงเหตุผลข้อเท็จจริง และผลดีผลเสียก่อนการออกหรือบังคับใช้กฎหมาย นโยบาย หรือมาตรการนั้นๆ ได้ ทั้งนี้ประชาชนต้องสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีอีกด้วย

(4) การแสดงประชามติ (Referendum หรือ Plebesite) บทบาทนี้เป็นบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการเฝ้าดูการตรวจสอบ และควบคุมการทำงานของผู้แทนของประชาชนอีกกรณีหนึ่ง กล่าวคือ ในส่วนนโยบายสำคัญ ๆ หรือการออกกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างมาก เช่น การขึ้นภาษีอากร การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การสร้างเขื่อนหรือโรงไฟฟ้าขนาดใหญ่ ฯลฯ ประชาชนในฐานะผู้

เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยสามารถเรียกร้องให้รัฐบาลรับฟังมติของประชาชนเสียก่อนที่จะตรากฎหมาย หรือ ดำเนินการสำคัญๆ ได้ โดยการจัดให้มีการลงประชามติเพื่อถามความคิดเห็นของประชาชนส่วนใหญ่อันเป็นการ ตัดสินใจขั้นสุดท้าย (รัฐธรรมนูญต่างประเทศถือว่าเมื่อลงประชามติมีผลอย่างไรรัฐบาลต้องทำตาม แต่รัฐธรรมนูญ ฉบับ 2540 ยังถือเป็นเพียงการหารือประชาชน รัฐบาลจะทำตามหรือไม่ก็ได้)

บทบาททั้งสี่ประการนี้จึงเป็นบทบาทที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งของการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ดังนั้น การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงให้ระบอบประชาธิปไตยที่เป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง กล่าวอีกนัยหนึ่ง ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมจึงเป็น การเมืองของพลเมือง (Civil Politics) ซึ่งจะนำไปสู่การปกครองที่ดีหรือธรรมาภิบาล หรือธรรมรัฐ (Good governance)

จากรายละเอียดดังกล่าวข้างต้น อาจสรุปหลักการหรือองค์ประกอบสำคัญของคำว่าประชาธิปไตย แบบมีส่วนร่วม ได้ดังนี้ คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร มีการกระจายอำนาจ ใน การตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ในระหว่างประชาชนให้เท่าเทียมกัน อำนาจในการตัดสินใจและ การจัดการทรัพยากรต่างๆ นั้น จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน มีการเพิ่มการคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของประชาชน มีความยืดหยุ่นได้ กล่าวคือ มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้มี ความโปร่งใสและคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วมมีทั้งในระดับท้องถิ่นและ ระดับชาติ

สำหรับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นั้น เสกสรร ประเสริฐกุล (2548: 107-108) ได้กล่าวไว้ว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นรัฐธรรมนูญที่ด้อยอรับการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชนไว้อย่างชัดเจน โดยมีบทบัญญัติไว้ในด้านสิทธิเสรีภาพในด้านนโยบายพื้นฐาน แห่งรัฐ ในด้านกระบวนการนิติบัญญัติและบทบัญญัติเกี่ยวกับ การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ทั้งนี้ โดย กระจายไว้ในมาตราต่างๆ เช่น มาตรา 44 ให้เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ มาตรา 45 ให้สิทธิประชาชนในการจัดตั้งรวมตัว มาตรา 46 ขยายสิทธิทางการเมืองของประชาชนไปสู่สิทธิในการอนุรักษ์ วัฒนธรรมและมีส่วนจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตน มาตรา 59 ให้สิทธิในการรับรู้ข้อมูลจากรัฐในเรื่องที่ ส่งผลกระทบต่อต่างๆ และให้สิทธิในการแสดงความคิดเห็นตามกระบวนการรับฟังความเห็นของประชาชนมาตรา 62 ให้ประชาชนมีสิทธิฟ้องร้องหน่วยงานราชการและองค์กรของรัฐ และมาตรา 76 ส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมืองและการวางแผนพัฒนา นอกจากนี้ในมาตรา 170 รัฐธรรมนูญยังกำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อขอให้รัฐสภาพิจารณากฎหมาย เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและนโยบายพื้นฐานของรัฐได้ด้วย ส่วนในมาตรา 304 ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อย กว่าห้าหมื่นคนเช่นกัน สามารถเข้าชื่อเสนอให้วุฒิสภาพิจารณาลดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและ ตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงเพราะฉะนั้นจะเห็นได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการถ่วงดุลอำนาจนักการเมืองโดยอาศัย พลังต่างๆ ทางสังคมที่อยู่นอกรัฐสภานั้นเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับในกระบวนการปฏิบัติรูปแบบการเมือง มาตั้งแต่ต้น อีกทั้งยังมีการวางกรอบกฎหมายให้พลังดังกล่าวเข้ามาเชื่อมโยงกับกระบวนการทำงานของระบบ รัฐสภาด้วย ซึ่งทำให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในระดับชั้นต่างๆ ของประชาชนได้ชัดเจนขึ้น

รูปแบบและกระบวนการของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

1. รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน

เฉลิม เกิดโมลี (อ้างถึงใน คะนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ, 2545: 27) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนและแบ่งไว้ 3 รูปแบบ ตามจำนวนผู้เข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

- (1) การมีส่วนร่วมโดยตัวบุคคล ถือเป็น การมีส่วนร่วมโดยตรง
- (2) การมีส่วนร่วมโดยการจัดตั้งของประชาชน ซึ่งถือเป็น การมีส่วนร่วมโดยตรงได้อีก

วิธีหนึ่ง

(3) การมีส่วนร่วมโดยผ่านตัวแทนที่มีลักษณะทั่วไป ถือว่าเป็น การมีส่วนร่วมโดยอ้อม ซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนยังมีการแบ่งได้อีก 3 ลักษณะ คือ การชักชวนให้เข้ามามีส่วนร่วม การเจรจาต่อรอง และการจัดการวางแผนด้วยตัวเอง และวิธีการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายวิธีที่เป็นไปได้ คือ เริ่มจากการที่ประชาชนเริ่มรับรู้ข่าวสารและแสดงความคิดเห็นต่อโครงการวิธีต่อมาคือ การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือก

2. กระบวนการเข้ามามีส่วนร่วม

กระบวนการคิดเพื่อนำไปสู่แผนการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้(วันชัย วัฒนศัพท์, 2543: 121-123)

- (1) กระบวนการตัดสินใจ
- (2) การระบุวัตถุประสงค์ของการมีส่วนร่วมของในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการ

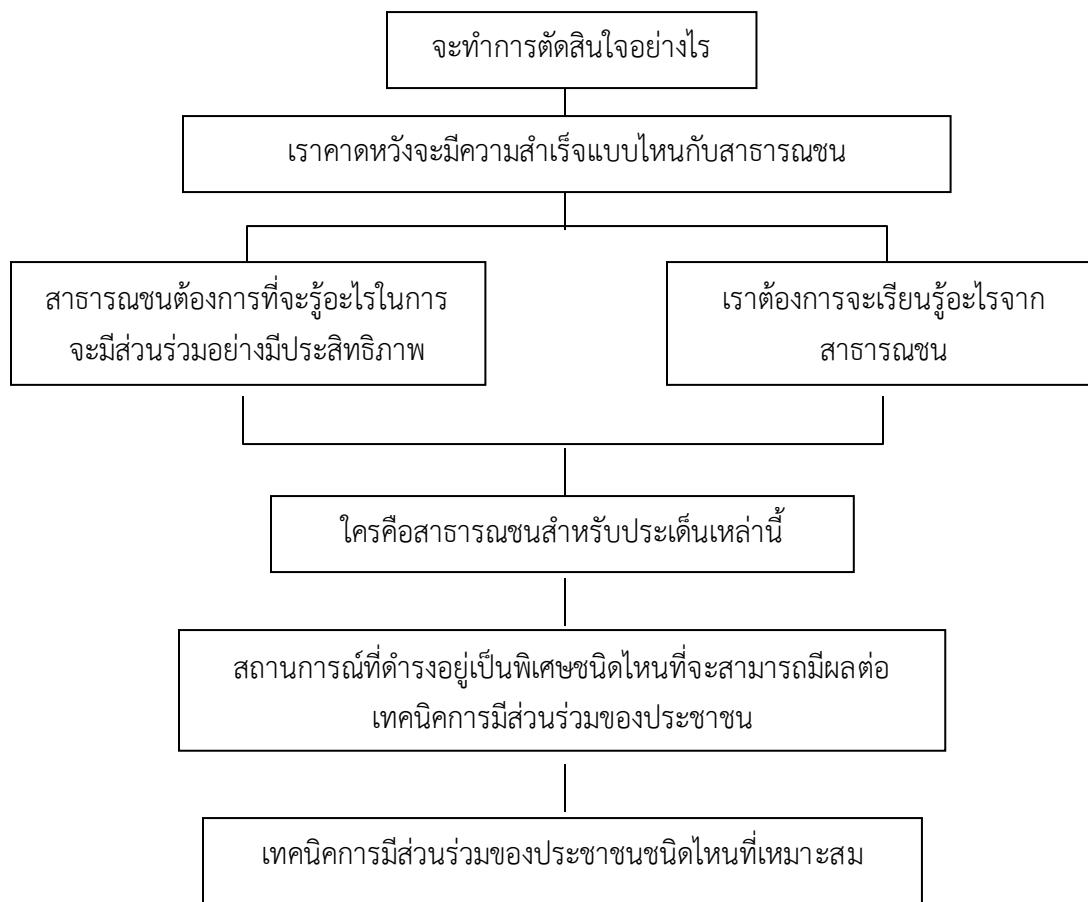
ตัดสินใจ

(3) การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เพื่อช่วยให้การตัดสินใจแต่ละขั้นตอนมีความสมบูรณ์ขึ้น ข้อมูลข่าวสารดังกล่าวรวมข้อมูลที่จัดทำให้สาธารณชนทราบอย่างเพียงพอและสมบูรณ์

(4) การระบุกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย ที่ต้องการที่จะให้มีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการตัดสินใจ

(5) การระบุสถานการณ์เฉพาะที่รุ่มล่อมประเด็นอยู่ ซึ่งจะมีผลต่อการเลือกเทคนิคของการมีส่วนร่วมของประชาชน

(6) การระบุถึงเทคนิคที่เหมาะสมและผลที่เกิดขึ้น เพื่อช่วยแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ต้องการประสบความสำเร็จซึ่งสามารถแสดงกระบวนการวิธีคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ ภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 กระบวนการวิธีคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชน

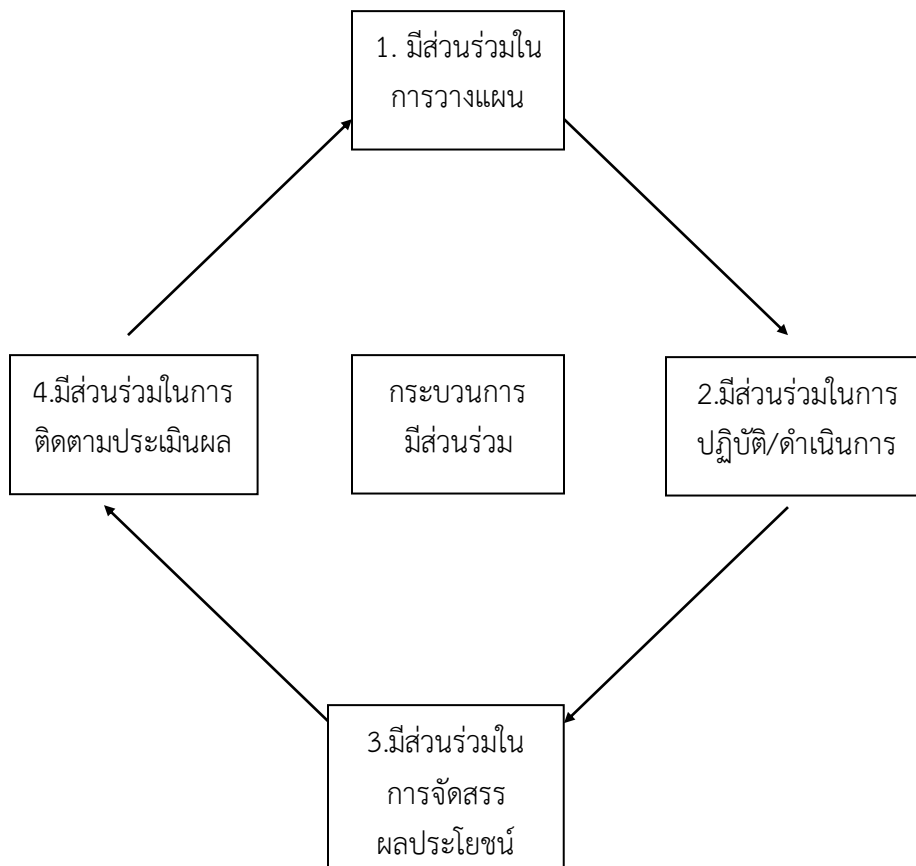
ที่มา: วันชัย วัฒนศัพท์. (2543). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการตัดสินใจของชุมชน กรุงเทพมหานคร สถาบันพระปกเกล้า

จากภาพที่ 2.1 สามารถอธิบายถึงแนวทางกระบวนการตัดสินใจ การเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบกว้างๆ ได้ 4 ขั้นตอนสำคัญๆ ดังนี้

- 1) การพิจารณาระบุปัญหา ความต้องการและวัตถุประสงค์ในการแก้ปัญหา
- 2) พิจารณาทางเลือกเพื่อแก้ไขปัญหา
- 3) ประเมินข้อดีข้อเสียเพื่อประเมินทางเลือก
- 4) เลือกทางเลือกที่ชอบมากกว่า

ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนกระบวนการคิดของแผนการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเริ่มจากกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ในการมีส่วนร่วม ต่อจากนั้นจะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร โดยต้องคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสถานการณ์เฉพาะที่รุ่มล้อมอยู่เพื่อที่จะระบุถึงเทคนิคในการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เหมาะสมยิ่งขึ้น ดังนั้น เราจะพบว่า การตัดสินใจ วัตถุประสงค์ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกลุ่มเป้าหมายสถานการณ์เฉพาะ และเทคนิคในการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อที่จะให้สาธารณชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล ได้กล่าวถึงกระบวนการของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (process of participatory democracy) ว่าสามารถจัดแบ่งเป็นขั้นตอนง่าย ๆ ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 กระบวนการของระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

ที่มา: บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขั้นที่ 1 มีส่วนร่วมในการวางแผน ประกอบด้วยการรับรู้เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผนและร่วมวางแผนกิจกรรม

ขั้นที่ 2 มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ/ดำเนินการ ประกอบด้วยการเกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ และการตัดสินใจ

ขั้นที่ 3 มีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรประโยชน์ หรือผลของกิจกรรม หรือผลของการตัดสินใจที่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 4 มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินประสิทธิภาพของโครงการ กิจกรรมต่างๆ และพิจารณาวิธีการที่จะดำเนินการต่อเนื่องต่อไป ประชาชนจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการคิดเกณฑ์ในการประเมินโครงการ หรือกิจกรรมต่างๆ ด้วย ซึ่งผลของกระบวนการประเมินนี้จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าในกระบวนการมีส่วนร่วมขั้นที่ 1 ซึ่งเป็นขั้นตอนการวางแผนต่อไป

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิผลการมีส่วนร่วมของประชาชน

โครทตัน (อ้างถึงใน วันชัย วัฒนศัพท์, 2543: 158–161) ได้ศึกษาพบว่า การที่คนเราจะพิจารณาว่าตนได้รับผลกระทบและเลือกที่จะมีส่วนร่วมในโครงการ การมีส่วนร่วมของประชาชนหรือไม่นั้น มักขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 6 ประการ ดังนี้ คือ

- 1) ความใกล้ชิดกับปัญหา
- 2) ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ
- 3) การเข้าถึงประโยชน์ใช้สอยหรือบริการ
- 4) ประเด็นทางสังคม/สิ่งแวดล้อม
- 5) ค่านิยม
- 6) อำนาจที่ได้รับมอบหมายตามกฎหมาย

ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่า ประชาชนเริ่มสนใจเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อเห็นว่าตนเองได้รับผลกระทบส่วนขนาดและส่วนประกอบของสาธารณชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมก็จะแตกต่างกันไปในแต่ละกระบวนการในการตัดสินใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนชนิดใดชนิดหนึ่ง อาจไม่เหมาะกับทุกๆ สถานการณ์ก็เป็นได้

นอกจากนี้ประชาชนโดยทั่วไปจะเข้ามามีส่วนร่วมโดยค้ำึงถึงปัจจัยต่อไปนี้ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2543: 167–168)

- 1) การให้ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชนทั่วไป ถึงผลที่จะติดตามมาของการกระทำที่ได้นำเสนอเพื่อที่ประชาชนจะได้เลือกว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่ อย่างไร
- 2) การให้ข้อมูลกับสาธารณชนโดยทั่วไปถึงผลที่จะตามมาของการที่จะไม่ทำตามกิจกรรมที่นำเสนอ
- 3) การแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนของการมีส่วนร่วมที่ประชาชนจะรู้ว่าเขาจะมีส่วนร่วมอย่างไร ถ้าเขาต้องการที่จะมีส่วนร่วม
- 4) การจัดหาช่องทางที่เท่าเทียมกัน ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทุกๆ ส่วนของสาธารณชนแก่ผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจ
- 5) การสร้างความมั่นใจว่า ความคิดเห็นจากทุก ๆ ส่วนในชุมชนจะได้รับการเก็บรวบรวม

สมบัติ อารังธัญวงศ์ (2543: 336–339) ได้กล่าวถึงการศึกษาของนักวิชาการจำนวนมาก ที่สนใจเรื่องพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของปัจเจกบุคคล พบว่า

- 1) บุคคลที่มีความสนใจหรือความผูกพันกับการเลือกตั้งจะไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากกว่าผู้ที่ไม่สนใจการเลือกตั้ง
- 2) บุคคลที่มีจิตใจเกี่ยวข้องกับผูกพันกับการเมืองมีแนวโน้มในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองและการรณรงค์ทางการเมือง นอกเหนือจากการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
- 3) บุคคลที่ประกาศตัวสังกัดพรรคการเมืองอย่างชัดเจน จะมีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในกระบวนการทางการเมือง
- 4) ผู้อาวุโสมีแนวโน้มที่จะสังกัดพรรคการเมืองมากกว่าคนหนุ่มสาว
- 5) บุคคลที่มีความนิยมคู่แข่งทางการเมืองหรือมีความสนใจต่อประเด็นการโต้เถียงหรือการต่อสู้ทางการเมืองใดเป็นการเฉพาะจะมีแนวโน้มเป็นผู้ที่กระตือรือร้นทางการเมือง

6) บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง โดยเฉพาะบุคคลที่มีการศึกษาสูง มีแนวโน้มที่จะมีจิตใจผูกพันทางการเมืองสูงกว่าบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่ำกว่า

7) โดยทั่วไปชายจะมีจิตใจเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ทางการเมืองมากกว่าหญิง

8) บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูง โดยเฉพาะผู้ที่มีการศึกษามากกว่าจะมีแนวโน้มที่จะพัฒนาประสิทธิภาพทางการเมืองได้ดีกว่า

ผลการวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการส่งเสริมปัจเจกบุคคลให้มีบทบาทการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับที่สูงขึ้นมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยสำคัญหลายประการ โดยเฉพาะปัจจัยภูมิหลังของปัจเจกบุคคล ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อการเมือง ถ้าบุคคลมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง ก็จะช่วยทำให้ปัจเจกบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมทางส่วนร่วมเพิ่มขึ้น

3. แนวคิดการเมืองภาคประชาชน (People's politics)

การกล่าวถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การเคลื่อนไหวเรียกร้องของประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ นำมาซึ่งวาทกรรม การเมืองภาคประชาชน (People's politics) ซึ่งเป็นคำค่อนข้างใหม่และถูกใช้อย่างกว้างขวางในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา และในปัจจุบันการปรากฏขึ้นของการใช้คำว่า “การเมืองภาคประชาชน” ไม่ใช่เป็นเพียงปรากฏทางภาษาศรรรมดาเท่านั้น หากแต่มีความสัมพันธ์และนำมาซึ่งปฏิบัติทางสังคมการเมืองรูปแบบใหม่ที่เปลี่ยนการเมืองไทยไปจากเดิมอย่างลึกซึ้ง และมีนัยยะต่อการพัฒนาการเมืองในทิศทางของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมอย่างยิ่ง

ผู้วิจัยจึงนำสาระของการเมืองภาคประชาชน (People's politics) มากล่าวไว้เพื่อสร้างความเข้าใจดังต่อไปนี้

สาระที่มาของการเมืองภาคประชาชน

นับแต่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยให้สิทธิประชาชนเป็นผู้เลือกตัวแทนของตนเข้าไปทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎรโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งเราเรียกว่า ประชาธิปไตยแบบตัวแทน ลักษณะดังกล่าวทำให้การเลือกตั้งมีความสำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จนมีความพยายามจากชนชั้นปกครองที่จะทำให้ประชาชนเชื่อว่าการเลือกตั้งเป็นกระบวนการเดียวที่สามารถสร้างความชอบธรรมในทางการเมือง การกระทำ การใดๆ ของตัวแทน (นักการเมือง) แม้จะกระทบต่อสิทธิวิถีชีวิตของประชาชนก็ถือเป็นการกระทำที่ถูกรองรับด้วยฉันทามติของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ดังที่เราจะเห็นจากการกล่าวอ้างของนักการเมืองตามสื่อต่างๆ และยิ่งนับวันจะยิ่งเป็นไปในทิศทางดังกล่าว สิ่งที่เกิดขึ้นได้สร้างกรอบแนวคิดที่ผิดเพี้ยนต่อระบอบประชาธิปไตยแก่ตัวนักการเมืองเอง และที่สำคัญคือต่อประชาชน เพราะส่งผลต่อการแสดงออกของประชาชนในทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างเลี่ยงไม่ได้

การเลือกตั้งไม่ได้จำกัดอยู่ที่ประชาชนไปใช้สิทธิของตนในการกากบาทแล้วหย่อนบัตรลงคะแนนเพื่อเลือกตัวแทนของตนเท่านั้น หากแต่การเลือกตั้งยังเป็นการสื่อสารเชื่อมโยงและส่งผ่านความต้องการของผู้ได้ปกครองไปสู่ผู้ปกครอง เป็นกระบวนการกล่อมเกลางานการเมืองที่มีความสำคัญ แต่ถึงอย่างไรก็ตามหากประชาชนมีความเข้าใจว่าความเป็นประชาธิปไตยหยุดอยู่ที่การเลือกตั้งและการไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดย

ปราศจากการการแสวงงออกในทางการเมืองอื่นแล้ว ก็ถือไม่ได้ว่าการเลือกตั้งได้สัมฤทธิ์ผลในการสร้างระบบการเมืองให้เป็นระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

เพราะประชาธิปไตยเป็นเรื่องของการยืนยันในอำนาจอธิปไตยของประชาชนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของประชาชน การพูดคุยถกเถียง อภิปราย วิพากษ์วิจารณ์ เรียกร้องคัดค้านการดำเนินการตามโครงการต่าง ๆ ของรัฐที่ไม่ชอบธรรม และการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐในรูปแบบต่างๆ หาใช่ยุคที่การเลือกตั้งอย่างที่เราเข้าใจกันในปัจจุบันแต่อย่างใด

ตลอดระยะเวลากว่า 70 ปี ของระบอบประชาธิปไตยไทย แม้ประชาชนจะได้แสดงสิทธิหน้าที่ของตนในทางการเมืองผ่านกระบวนการเลือกตั้งเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวแทนของตนเพื่อเข้าไปปกป้องรักษาผลประโยชน์และแก้ไขปัญหาของประชาชนและประเทศชาติในสภาผู้แทนราษฎร ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน แต่ระบอบดังกล่าวหาได้เป็นเช่นอุดมคติที่ใฝ่หวังไว้แต่อย่างใดและได้พิสูจน์ตัวเองให้เราเห็นแล้วว่าลำพังตัวแทนที่มาจากเลือกตั้ง (นักการเมือง) ไม่อาจเพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาและความเดือดร้อนของประชาชนได้ ในทางกลับกันยังเป็นผู้สร้างปัญหาของบ้านเมืองเสียเอง

โดยมีนักวิชาการสาธารณะหลายท่านได้ให้ความเป็นห่วงต่อสภาวะการเมืองไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อาทิ

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล กล่าวว่า “ลำพังประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เรารับมาจากตำราตะวันตกนั้น อาจไม่เพียงพอสำหรับการแก้ไขปัญหาของประเทศกระทั่งอาจเป็นสาเหตุแห่งปัญหาเสียเอง...วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจร้ายแรงขึ้นเมื่อ ปี 2540 ซึ่งนับเป็นเหตุการณ์อีกครั้งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าบรรดานักการเมืองและพรรคการเมืองในประเทศไทยยังไม่มีคุณสมบัติและคุณธรรมพอที่จะพาประเทศชาติไปสู่ความผาสุกและเจริญรุ่งเรืองได้” (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2548: (8)) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ธีรยุทธ บุญมี ที่ว่า “นักการเมืองที่มุ่งหวังขจัดลวดทอนบทบาทการเมืองภาคประชาชนควรตระหนักว่า การเมืองรัฐสภาหรือการเมืองแบบผู้แทน กำลังลดบทบาทลงและตัวมันเองไม่พอเพียงที่จะตอบปัญหาทุกเรื่องแก่ผู้คนได้” (ธีรยุทธ บุญมี, 2547: 13-14) นอกจากนี้ ลิขิต ธีรเวคิน ได้ระบุปัญหาของระบอบการเมืองการปกครองไทยในปัจจุบันไว้ 5 ประการ ได้แก่ การเลือกตั้งที่ไม่บริสุทธิ์และเที่ยงธรรมเนื่องจากการใช้เงินซื้อเสียง การแย่งชิงกันดำรงตำแหน่งบริหารในกระทรวงต่างๆ การแทรกแซงการบริหารงานข้าราชการประจำ การฉ้อราษฎร์บังหลวง และการเสนอโครงการใหญ่ๆ เพื่อผลประโยชน์จากการได้ค่าตอบแทน (ลิขิต ธีรเวคิน 2550: 282) ทั้งหมดนี้ทำให้เราสามารถที่จะสรุปสภาพการเมืองไทยได้ตามคำกล่าวของ วิวัฒน์ อี่ยมไพบวัน ซึ่งได้ยืนยันความเป็นจริงของการเมืองไทยไว้อย่างน่าสนใจว่า “วิวัฒนาการทางการเมืองของระบอบรัฐธรรมนูญไทยสะท้อนให้เห็นว่า การเมืองไทยนั้นแท้จริงแล้วก็คือ การเมืองเพื่ออำนาจ เพื่อประโยชน์ และเพื่อพรรคพวกของผู้ทรงอำนาจโดยแท้” (วิวัฒน์ อี่ยมไพบวัน, 2546: 40)

สิ่งที่เห็นและเป็นอยู่ทางการเมืองไทยในปัจจุบัน และความห่วงใยของนักวิชาการสาธารณะ ได้นำไปสู่การหาแนวทางพัฒนาและแก้ไขปัญหาทางการเมืองการปกครองไทย จากคำถามที่ว่าหากประชาธิปไตยแบบตัวแทนไม่สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ของประเทศชาติแล้ว พลังจากส่วนใดจึงจะทำให้ระบอบการเมืองการปกครองของไทยก้าวไปสู่การเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง และสามารถดูแลทุกข์สุขของประชาชนชาติได้ ซึ่งคำถามดังกล่าวเป็นการสนับสนุนแนวคิดดั้งเดิมที่กล่าวไว้ข้างต้นที่ว่า ประชาธิปไตยที่แท้จริง คือ การยืนยันถึง

อำนาจอธิปไตยของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งก็คือการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างแข็งขัน หาใช่เป็นเพียงการใช้สิทธิเลือกตั้งให้ได้มาซึ่งตัวแทนเพียงอย่างเดียว

การปรากฏขึ้นของวาทกรรม การเมืองภาคประชาชน (People Politics) ในสังคมไทยจึงมิใช่คำกล่าวที่เลื่อนลอย หากแต่การก่อเกิดของการเมืองภาคประชาชนมาพร้อมกับความเป็นจริงของความล้มเหลวทางการเมืองการปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนไทยในอดีตที่ชี้ว่าการเมืองไทยมากกว่า 7 ทศวรรษ

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2548: 9) กล่าวว่า “การเมืองภาคประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของการใช้สิทธิทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย แต่ขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นจุดอ่อน ข้อบกพร่องของการเมืองแบบตัวแทน”

อรรถจักร สัตยานุรักษ์ (2549: 264) กล่าวว่า คำว่า “การเมืองภาคประชาชน” เป็นคำค่อนข้างใหม่ แต่ก็ถูกใช้กันมากขึ้น การปรากฏและการใช้คำว่า “การเมืองภาคประชาชน” อย่างแพร่หลายมากขึ้นนี้ ไม่ใช่เพียงปรากฏการณ์ทางภาษาธรรมดาๆ เท่านั้น หากแต่มีความสัมพันธ์และนำมาซึ่งปฏิบัติการทางสังคมการเมืองรูปแบบใหม่ที่เปลี่ยนการเมืองไทยไปจากเดิมอย่างลึกซึ้ง

นับวันการเมืองภาคประชาชนยิ่งปรากฏให้เห็นเด่นชัด และยึดครองความชอบธรรมในพื้นที่ทางการเมืองไทยมากขึ้น และได้สร้างความเชื่อให้เกิดขึ้นต่อสังคมว่าจะเป็นแนวทางที่การเมืองไขว่คว้าแสวงหา เพราะการเมืองภาคประชาชนห้อมล้อมด้วยพลังของประชาชนโดยตรง ในขณะที่พลังทางการเมืองของภาคตัวแทนเสื่อมทรุดลงทุกขณะ และหากการเมืองตัวแทนไม่มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ย่อมจะสูญเสียความชอบธรรมในการดำเนินการใดๆ ในฐานะผู้รับฉันทามติจากประชาชนในที่สุด

ดังนั้น เมื่อลำพังประชาธิปไตย แบบตัวแทนไม่เพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาประเทศได้ ในขณะเดียวกันเราพยายามหาพลังจากภาคส่วนอื่นๆ ที่สามารถจะทำให้ระบบการเมืองการปกครองไทยเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงและมีประสิทธิภาพในการดูแลทุกข์สุขของประชาชนในชาติให้ได้ การกลับไปทำความเข้าใจและให้ความสำคัญต่อบทบาทของประชาชนเจ้าอำนาจอธิปไตยอันเป็นต้นธารของระบอบประชาธิปไตย โดยการขยายประชาธิปไตย ออกนอกเวทีการแข่งขันของนักการเมือง ทำให้มันมีลักษณะประชาธิปไตยทางตรงมากยิ่งขึ้น และอาศัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน สิ่งที่เกิดขึ้นจึงเป็นการหลุดพ้นจากกรอบแนวคิดของ “การเมืองแบบเดิม” ที่ให้ความสำคัญต่อตัวนักการเมืองและพรรคการเมือง มาสู่แนวคิดของ “การเมืองแบบใหม่” ที่ให้ความสำคัญต่อการเคลื่อนไหวแสดงบทบาทของประชาชนและสังคมที่มีความหลากหลายแตกต่างในการร่วมกันพัฒนาและแก้ปัญหาของประเทศชาติ

ดังนั้น การเมืองภาคประชาชน (People Politics) จึงถูกห่อหุ้มไปด้วยพลังของประชาชน พลังในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยตรง พลังทางสังคม และถึงที่สุดยังเป็นเครื่องยืนยันได้ถึงความต่อเนื่องในอำนาจอธิปไตยของประชาชนอย่างแท้จริง

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น อาจพอสรุปได้ว่า การเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนในรูปแบบต่างๆ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการขาดความเชื่อมั่นในระบบตัวแทน หรือการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนขาดพลังในการแก้ไขปัญหาของประชาชนในชาติ ซึ่งสภาวะขาดพลังการแก้ปัญหาของการเมืองภาคตัวแทนดังกล่าว ส่วนหนึ่งมีผลมาจากความสลับซับซ้อนของปัญหาที่สถาบันหลักทางการเมืองที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถแก้ปัญหาได้ อีกทั้งยังมีปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมืองยังตอกย้ำความ

เชื้อของประชาชนต่อระบบ “การเมืองแบบเดิม” เป็นผลทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาต่อรัฐและกลไกในการแก้ปัญหาของรัฐ เนื่องจากระบบการเมืองแบบเดิมได้กำหนดกรอบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไว้ อย่างมีข้อจำกัด และคับแคบ

เมื่อปัญหาของประชาชนขยายใหญ่และสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ขณะที่แนวทางการแก้ไขปัญหาของ “การเมืองแบบเดิม” ไม่มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับปัญหาของประชาชนในชาติ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ประชาชนแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง สิ่งหนึ่งที่พวกเขาทำได้คือ การแสดงพลังของตนเองโดยการเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “การเมืองภาคประชาชน” ดังนั้นการปรากฏขึ้นของคำว่า “การเมืองภาคประชาชน” ในสังคมไทยจึงมิใช่คำกล่าวที่เลื่อนลอย หากแต่การเกิดของการเมืองภาคประชาชนมาพร้อมกับความเป็นจริงของความล้มเหลวของการเมืองการปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนไทยในอดีตที่ชี้ว่าการเมืองไทยมากกว่า 7 ทศวรรษ

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ได้กล่าวถึงสาเหตุของการเกิดขึ้นของการเมืองภาคประชาชนไว้ว่า สาเหตุที่ทำให้ประชาชนหลายหมู่เหล่าออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องสิทธิประโยชน์ของตน ล้วนสืบเนื่องมาจากการเข้าไม่ถึง (inaccessibility) กระบวนการใช้อำนาจอธิปไตย ซึ่งมุ่งสนองตอบการขยายตัวของทุนโดยไม่สนใจผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อกลุ่มชนที่เสียเปรียบเท่าที่ควร ความไม่พอเพียง (inadequacy) ของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2548: 97)

แต่การเมืองภาคประชาชนเป็นการใช้สิทธิทางการเมืองของประชาชนที่มีความแตกต่างจากกิจกรรมของนักการเมืองและพรรคการเมืองตรงที่การเคลื่อนไหวพวกเขาไม่ได้มุ่งเน้นในการเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรง แต่หากเป็นการเคลื่อนไหวของประชาชนเป็นไปเพื่อจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจอธิปไตย และเพิ่มพื้นที่ของประชาชนในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเองมากยิ่งขึ้น เมื่อการเมืองแบบตัวแทนซึ่งชี้ว่าการเมืองไทยมากกว่า 70 ปี ล้มเหลวในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย ล้มเหลวในการแก้ไขปัญหาของประชาชน และประเทศชาติ ในแง่นี้การเกิดขึ้นของ “การเมืองภาคประชาชน” จึงมีความจำเป็นและชอบธรรมเพราะการเมืองภาคประชาชนถือเป็นส่วนหนึ่งของการใช้สิทธิทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ถึงแม้ในประเด็นนี้จะมีความเห็นต่างในทัศนคติของนักการเมืองก็ตาม

ในระยะหลังๆ ได้มีนักวิชาการหลายคนเรียกการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนและแสดงออกซึ่งสิทธิทางการเมืองของประชาชนดังกล่าวว่า เป็นกระบวนการสร้างประชาสังคม (civil society) ที่ให้ความสำคัญต่อการแสดงออกซึ่งพลังทางสังคมและการดำเนินกิจกรรมของประชาชนร่วมกันบนพื้นที่สาธารณะ (public sphere) แต่ถึงอย่างไรก็ตามคำว่า “ประชาสังคม” (civil society) ก็ได้มีนักวิชาการให้คำจำกัดความความหมายและขอบเขตของคำที่แตกต่างกันออกไป ธีรยุทธ บุญมี ได้นำเสนอเรื่องประชาสังคม (civil society) ไว้ค่อนข้างเป็นระบบที่สุดและให้ภาพของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนได้เป็นอย่างดี โดยเรียกแนวคิดนี้ว่า “ทฤษฎีสังคมเข้มแข็ง” ซึ่ง ธีรยุทธ เห็นว่าประชาสังคมที่เกิดขึ้นภายหลัง 14 ตุลาคม 2516 หรือการทำให้สังคมเข้มแข็งนั้นได้มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมซึ่งทำให้มีลักษณะชอบธรรม และยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน โดยประเด็นสำคัญอยู่ที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน สอดคล้องกับคำกล่าวของ อเนก เหล่าธรรมทัศน์ ว่า “คำว่า civil society ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมือง (citizen) ไม่ใช่ในฐานะราษฎร (subject) หรือไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินที่รอรับการบริการของรัฐเท่านั้น” (ชูชัย และยวดี, 2541: 73-74)

จากคำจำกัดความของประชาสังคม (civil society) จะพบว่า การเมืองภาคประชาชนเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการเคลื่อนไหวในประชาสังคมและต่างจากขบวนการปฏิวัติในสมัยก่อน ตรงที่ไม่ได้มีจุดหมายที่จะยึดกุมอำนาจรัฐมาตัดแปลงสังคมให้เป็นไปตามอุดมการณ์ที่ยึดมั่น แต่ประสงค์จะได้มาซึ่งฐานะในการกำหนดการปกครองด้วยตนเอง (self-determination) โดยไม่จำเป็นต้องผ่านรัฐเสมอไป (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2548: 146-147)

นอกจากนี้ การเมืองภาคประชาชน ยังถูกพูดถึงในฐานะ “การเมืองแบบใหม่” (new politics/postmodern politics) และ “ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนิยมแบบใหม่” (the new social movement) ซึ่งสาระสำคัญอยู่ที่การมองขบวนการเคลื่อนไหวและเรียกร้องของประชาชนธรรมดาว่าเป็นการโต้ตอบปัญหาและความขัดแย้งชนิดใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นความขัดแย้งชนิดใหม่ที่มีลักษณะหลากหลายกว่าเรื่องชนชั้นหรืออุดมการณ์ทางการเมืองในอดีต แต่รวมเอาเรื่องเพศ เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมเข้าไปด้วย ทำให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมีความยุ่งยากสลับซับซ้อนเกินกว่าสถาบันหลักทางการเมืองและสังคมที่มีอยู่ในปัจจุบันจะสามารถแก้ไขได้ และมีผลทำให้ประชาชนเริ่มเสื่อมศรัทธาในรัฐและสถาบันหรือกลไกของรัฐเมื่อเสื่อมศรัทธาในระบบที่ดำรงอยู่พวกเขาจึงต้องสร้างแหล่งอำนาจใหม่ขึ้นมา เพื่อเป็นทางเลือกให้กับระบบด้วยการลงมือเคลื่อนไหวด้วยตนเอง นั่นคือการหันกลับไปสร้างสิ่งที่เรียกว่า “ประชาสังคม” ให้เข้มแข็งขึ้นมา นั่นเอง (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2540: 3-4) เพราะฉะนั้นประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเข้มแข็งในทุกขั้นตอนแข่งขัน เพื่อปกป้องสิทธิของตนและมีให้รัฐเป็นฝ่ายขึ้นนำและสร้างรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองแต่ฝ่ายเดียว เพื่อสร้างกรอบแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยใหม่ให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนในสังคม

ที่กล่าวมาอาจจะสรุปสิ่งที่เรียกว่า “การเมืองภาคประชาชน” ได้ตามคำกล่าวของนักวิชาการสาธารณะอีกท่านหนึ่งคือ ธีรยุทธ บุญมี ที่กล่าวว่า การเมืองภาคประชาชนมีองค์ประกอบหลายส่วนคือองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ สื่อมวลชนต่างๆ สถาบันวิชาการและปัญญาชนอิสระ กลุ่มสิทธิและกลุ่มเพื่อกิจกรรมเฉพาะต่าง ๆ และองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ ทั้งในระดับ INGO และระดับท้องถิ่น คือ NGO ทั่วไป

การเมืองภาคประชาชนนี้มีชื่อเรียกหลายชื่อตามเป้าหมายที่ต่างกันแต่ก็เหลื่อมซ้อนกันอยู่ (ธีรยุทธ บุญมี, 2547: 13) คือ

การเมืองภาคปริณิณทล (public sphere) มุ่งสร้างพื้นที่ เวที กลไกส่วนกลาง ซึ่งไม่ใช่รัฐสภาที่จะถกเถียงสร้างประเด็นต่างๆ ขยายสิทธิอำนาจต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

การเมืองภาคประชาสังคม (civil society) หรือการเมืองภาคพลเมือง (citizen politics) เน้นการมีส่วนร่วมแข่งขันของบุคคล องค์กรต่างๆ ในสังคมที่จะถกเถียงและบรรลู่ข้อตกลงในประเด็นปัญหาต่างๆ หรือผลักดันบางประเด็นให้เป็นนโยบายรัฐ

การเมืองภาคประชาชน (people's politics) หรือขบวนการสังคมนิยมใหม่ (new social movement) ซึ่งมุ่งเคลื่อนไหวสร้างจิตสำนึกคนในประเด็นผลประโยชน์ร่วมของมนุษยชาติ อันได้แก่ สภาพแวดล้อมโลก การควบคุมทุนการเงินโลก หรือการคัดค้านโลกาภิวัตน์ การเคารพอำนาจอธิปไตยในวิถีชีวิตตัวตนของชุมชนบุคคล

ดังนั้นถึงแม้ การเมืองภาคประชาชน (People Politics) จะเป็นคำใหม่ที่ถูกกล่าวถึงกันอย่างกว้างขวางในระยะหลังๆ การเกิดขึ้นของวาทกรรม การเมืองภาคประชาชน ก็มีขึ้นเป็นการเกิดขึ้นทางภาษาศาสตร์เท่านั้น หากแต่เป็นวาทกรรมที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อสร้าง “การเมืองใหม่” (New Politics) ที่มีพลังของ

ประชาชนในสังคมห่อหุ้มอยู่อย่างเข้มแข็งเพื่อนำไปสู่การถ่วงดุลอำนาจรับและนำมาซึ่งการดำเนินการทางการเมืองรูปแบบใหม่ของภาคประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาการเมืองการปกครองไทยในแนวทางการประชาธิปไตยที่แท้จริง

ลักษณะของการเมืองภาคประชาชน

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2548: 174) ได้แบ่งประเภทการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนหมู่เหล่าต่างๆ ออกได้เป็น 4 ทิศทาง ได้แก่

1. บทบาทในการเคลื่อนไหวร้องทุกข์ หรือเรียกร้องให้รัฐเข้ามาแก้ไขปัญหาที่ไม่ได้รับการเหลียวแล
2. บทบาทในการเคลื่อนไหวที่มุ่งตรวจสอบกระบวนการใช้อำนาจของรัฐ
3. บทบาทการชักท้วงการใช้อำนาจรัฐและเรียกร้องให้ถ่ายโอนอำนาจที่รัฐเคยมีมาเป็นของประชาชน
4. บทบาทในการร่วมมือเชิงวิพากษ์ (Critical Cooperation) กับรัฐ หรือความผูกพันในทางสร้างสรรค์ (Constructive Engagement) เพื่อเปิดแย้งพื้นที่ในกระบวนการใช้อำนาจมาเป็นของประชาสังคม

สมเกียรติ พงษ์ไพบูลย์ (อ้างถึงใน จุมพล หนิมพานิช, 2548: 2-3) ได้กล่าวถึงการเมืองภาคประชาชนว่ามีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นการเมืองแนวใหม่ โดยมีการย้ายศูนย์กลางไปที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ซึ่งการเคลื่อนไหวนี้ ภาคประชาชนจะเป็นผู้แสดงออกซึ่งความต้องการที่จะกำหนดประเด็นต่างๆ ในสังคม โดยพื้นที่ของการเคลื่อนไหวจะอยู่นอกการเมืองของรัฐ (นอกรัฐสภา นอกทำเนียบรัฐบาล นอกศาล นอกองค์กรอิสระกลาง รวมทั้งนอกรัฐธรรมนูญที่ไม่ชอบธรรม) ในลักษณะประชาชนล้อมรัฐ
 2. เป็นการเมืองที่มุ่งตอบสนองผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ โดยมีองค์ประกอบสำคัญสามส่วน คือ กลุ่มนักวิชาการเพื่อสังคม องค์กรพัฒนาเอกชน (เอ็นจีโอ) และองค์กรประชาชน
 3. เป็นการสร้างกลุ่ม หรือกระบวนการทางสังคมให้เป็นขั้วอำนาจที่สามขึ้นมาแทนที่พรรคการเมืองทั้งนี้เพื่อให้เกิดดุลยภาพระหว่างรัฐกับสังคม มากกว่าที่เป็นอยู่
 4. เป็นการต่อสู้ระหว่างคู่ขัดแย้งใหม่ คือ ภาคสังคม กับรัฐ โดยปฏิเสธการต่อสู้ทางชนชั้น (การยุติการช่วงชิงทางอุดมการณ์ระหว่างชนชั้นกรรมาชีพกับนายทุนในระดับทุนนิยม) ซึ่งมุ่งหวังว่า ภาคสังคมที่อยู่นอกรัฐสามารถทำให้ รัฐ ตอบสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ได้ (โดยการเมืองภาคประชาชนไม่ใช่การปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ)
 5. เป็นรูปแบบการต่อสู้ที่แปรเปลี่ยนมาจากพลังการต่อสู้ขนาดใหญ่ (พลังปฏิวัติในอดีต) มาเป็นขบวนการแบบใหม่ ที่มีการกระจายตัวแบบหลากหลายเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหรือวิกฤตมากมายที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จะเป็นพลังการต่อสู้ในเชิงปฏิรูป อนุรักษ์ และสังคมสงเคราะห์ โดยมุ่งแก้วิกฤตทางสังคมเป็นสำคัญ ซึ่งเรียกรวมการเคลื่อนไหวแนวใหม่นี้ว่า “การเคลื่อนไหวในปัญหาสังคม”
 6. การเมืองภาคประชาชน ไม่ใช่สิ่งที่จะมาหักล้างการเมืองของนักการเมืองและในทางกลับกัน การเมืองแบบเลือกตั้งก็ไม่ใช่สิ่งที่จะมาทดแทนการเมืองภาคประชาชนได้เช่นกัน
- ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสองส่วน ล้วนเป็นองค์ประกอบถาวรของระบบใหญ่ที่เราเรียกว่า “ระบอบประชาธิปไตยการเมืองภาคประชาชน” บทบาทที่สำคัญที่สุดคือ การรวบรวมปัญหาความทุกข์ร้อนต่างๆ

ในส่วนของสังคมเสนอต่อผู้รับผิดชอบรัฐบาล ตลอดจนผลักดันให้มีการปรับปรุงประเทศในระดับโครงสร้างและนโยบายต่างๆ รวมทั้งกระบวนการใช้อำนาจของรัฐบาลให้ตั้งอยู่ในทำนองคลองธรรม

7. เป็นการเมืองที่จะต้องเลิกพึ่งพาประชาธิปไตยตัวแทน แต่เป็นการเมืองแนวใหม่ที่เคลื่อนย้ายไปสู่ตัวเราเป็นตัวแทนให้กับตัวเรา (ไม่ใช่คนอื่นมาแทนเรา) ซึ่งเรียกว่าประชาธิปไตยกึ่งโดยตรงเป็นการผสมผสานประชาธิปไตยแบบตัวแทน กับประชาธิปไตยทางตรงมาอยู่ในระบบเดียวกัน

8. เป็นการใช้สิทธิเสรีภาพของพลเมือง (เน้นการใช้สิทธิ) ทำการเมืองให้เป็นเรื่องของพลเมืองโดยรัฐธรรมนูญจะต้องมีหลักสำคัญสองประการ คือ การรับรองสิทธิเสรีภาพ การกำหนดหน้าที่ของพลเมือง และการก่อตั้ง องค์กร กลไก และกระบวนการที่ใช้ในการควบคุม ตรวจสอบตัดสินใจในการกระทำขององค์กรทางการเมืองและข้าราชการประจำ เพื่อให้การใช้อำนาจนั้นเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย มีความเป็นธรรมและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

บทบาทของการเมืองภาคประชาชน

บทบาทฐานะของการเมืองภาคประชาชนเป็นสิ่งที่ควรนำมาพิจารณาเพราะคุณลักษณะการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนสามารถช่วยชดเชยข้อเสียเปรียบของประเทศไทยในยุคโลกาภิวัตน์ และช่วยให้มีทางออกจากปัญหาของบ้านเมืองในสภาวะความไม่เพียงพอและลดฐานะความสำคัญของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนในปัจจุบัน

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2547: 40) ได้กล่าวถึงบทบาทฐานะของการเมืองภาคประชาชนไว้ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง การเมืองภาคประชาชนเป็นกระบวนการของประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) หรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ซึ่งจะช่วยจัดการปัญหาที่ระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Representative Democracy) ก่อขึ้นหรือรับมือไม่ได้ไม่ทั่วถึง ในการนี้จะเท่ากับการโอนอำนาจอธิปไตยที่ตกค้างอยู่กับรัฐบาลมาสู่ประชาชนมากขึ้นและเป็นการถ่วงดุลกลไกตลาดที่รับมอบอธิปไตยจากรัฐบาลไทยไปแล้วบางส่วนตลอดจนช่วยขยายระบอบประชาธิปไตยออกไปจากระบบชนชั้นนำให้เป็นระบอบที่ประชาชนมีอำนาจจริงมากขึ้น

ประการที่สอง การเมืองภาคประชาชนโดยธรรมชาติแล้วเป็นขบวนการพหุลักษณะ (Pluralistic Movement) ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มประชาชนที่มีอัตลักษณ์ หรือ เอกลักษณ์ (Identit) วิธีชีวิตและผลประโยชน์ที่แตกต่างหลากหลาย จึงไม่อาจยอมรับข้ออ้างความชอบธรรมที่เลื่อนลอยโดยเฉพาะในนามของชาติที่เป็นนามธรรมได้

ด้วยเหตุนี้การเมืองภาคประชาชนจึงเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนิยามผลประโยชน์แห่งชาติขึ้นมาใหม่ในลักษณะการรวบรวมผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมและไม่ทอดทิ้งผู้ใด สภาพดังกล่าวจะทำให้เกิดกระบวนการสร้างฉันทานุมัติ (Consensus) แบบใหม่ที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องหรือผู้ได้รับผลกระทบ ซึ่งจะกลายเป็นรากฐานความชอบธรรมใหม่ในกระบวนการใช้อำนาจของรัฐและรัฐบาล

ประการที่สาม การเมืองภาคประชาชนจึงเป็นกระบวนการพัฒนาแบบทางเลือก (Alternative Development) ซึ่งไม่สามารถขึ้นต่อกลไกตลาดเสรีตามแนวคิดเสรีนิยมใหม่ (Neo-Liberalism) โดยปราศจากเงื่อนไขและไม่สามารถเดินตามแนวทางบริโภคนิยมของระบบทุนโลกาภิวัตน์อย่างไรขอเขต

ด้วยเหตุนี้จึงมีบทบาททั้งถ่วงดุลอิทธิพลของทุนข้ามชาติ พิทักษ์รักษา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตลอดจนแก้ไขปัญหาความยากจนในเชิงโครงสร้างไปในเวลาเดียวกัน

ความสำคัญของการเมืองภาคประชาชน

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันมากขึ้นว่าการเมืองรัฐสภา หรือ การเมืองแบบผู้แทน หรือการเมืองแบบตัวแทน กำลังลดบทบาทลง เพราะตัวมันเองไม่พอเพียงที่จะตอบปัญหาทุกเรื่องแก่ผู้คนได้ ดังนั้นการเมืองภาคประชาชนจึงทวีความสำคัญขึ้นด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้ (ธีรยุทธ บุญมี, 2547: 14-17)

ประการที่หนึ่ง นักคิดเสรีนิยมใหม่เคยมีคำอธิบายว่าการเชื่อมโยงทางการเงิน วัฒนธรรมการติดต่อข่าวสารทำให้เกิดความเป็นโลกเดียว หรือโลกาภิวัตน์ แต่ในช่วงหลังเริ่มตระหนักกันว่าไม่มีทางเกิดโลกเดียว หรือวัฒนธรรมร่วมกันแบบตะวันตกครอบงำได้ โลกจะเป็นแบบหลังตะวันตกนิยม เป็นโลกาภิวัตน์หลายกระแส และท้องถิ่นนิยมหลายกระแสสลับเคล้ากัน บ่อยครั้งที่รัฐบาลของประเทศหรือแม้แต่องค์กรระหว่างประเทศไม่สามารถจัดการกับความซับซ้อนหลากหลายได้ดีพอ จึงได้เกิดองค์กรนิรโทษกรรมสากล องค์กรการช่วยเหลือแพทย์และอาหารข้ามพรมแดน กรีนพีซ การต่อต้านวัฒนธรรมอเมริกันภิวัตน์เป็นเครือข่ายทั่วโลก ในอนาคตจะเกิดองค์กรสนับสนุนวัฒนธรรมศิลปะพื้นถิ่นขึ้นอีกมาก ปัจจุบัน องค์กร NGO ระหว่างประเทศหรือ INGO ก็ถือเป็นกระแสใหญ่ที่มีบทบาทมากขึ้น

ภายในแต่ละประเทศเกิดกลุ่มความเชื่อ กลุ่มความคิด กลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลายซับซ้อน ต่างฝ่ายตามแสวงหาประโยชน์และความชอบธรรมให้กับตน จนการเมืองแบบตัวแทนและระบบราชการไม่สามารถแก้ปัญหาได้ทั้งหมดต้องอาศัยการเมืองภาคประชาชนขับเคลื่อนให้ความขัดแย้งแตกต่างดังกล่าวลงตัวได้

ประการที่สอง ยุคใหม่สุดนี้เกิดสิ่งที่เรียกว่า กระบวนการถอดถอน (dis-embeddedness) คือ โลกถอดจากความเชื่อเดิมและถอยจากกรอบอำนาจและปฏิบัติเดิมๆ เช่น ความเป็นรัฐเริ่มถอยออกจากความชาติ ถอยออกจากอำนาจในการควบคุมอธิปไตยเหนือพรมแดนในบางเรื่อง เช่น รัฐในยุโรปเริ่มถอยออกจากความเป็นชาติตนและถอยอำนาจในการควบคุมสกุลเงินตราเดิม อำนาจในการตั้งภาษีกาตรากฎหมายบางด้าน เช่น สิทธิมนุษยชน สภาพแวดล้อม จากอาณาเขตอธิปไตยเดิมของตนให้แก่สหภาพยุโรป (EU) ในส่วนของไทย รัฐบาลไทยก็กำลังถอยออกจากความรัฐของชาติไทยให้เป็นรัฐร่วมของความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรมไทย

องค์กรของรัฐ เช่น สถาบันการศึกษา แพทย์และสาธารณสุขก็กำลังตกอยู่ในกระบวนการนี้เมื่อรัฐองค์กร สถาบันของรัฐถูกถอดถอน สิ่งที่มาแทนที่ 2 ส่วน คือ ตลาดหรือภาคเอกชน กับภาคประชาชนตลาดต้องการให้ธุรกิจเอกชนจัดการทุกๆ ด้าน ตั้งแต่การศึกษา แพทย์ พลังงาน สื่อสาร ส่วนภาคประชาชนต้องการให้ภาคสังคม ชุมชนเป็นผู้จัดการกิจการเหล่านั้น

ผู้ที่ต้องการให้ภาคสังคม ชุมชน ซึ่งควรจะเข้าใจวัฒนธรรมของประเทศไทยเอื้ออาหารต่อไทยได้ดี ก็ควรสนับสนุนการเมืองภาคประชาชนให้เข้มแข็ง ให้สังคมเข้มแข็ง วัฒนธรรมหลากหลายและเข้มแข็ง เป็นที่น่าเสียดายที่องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งเริ่มด้วยเจตนารมณ์ที่ดียิ่งถูกทำให้เป็นสามัญไปเกือบทุกองค์กร ซึ่งขัดแย้ง คือด้าน แยกชิงอำนาจทั้งจากภายในตัวเองและการแทรกแซงของภาคการเมือง ตั้งแต่ตัววุฒิสภาไปจนถึงกรรมการชุดต่างๆ อาทิ การสรรหา กสช.

ประการที่สาม การเมืองในโลกจะขยายจากการเมืองอำนาจไปสู่การเมืองวัฒนธรรมและสังคมมากขึ้น การเมืองแบบผู้แทน เป็นการเมืองแนวเดิม หรือการเมืองแบบเก่า ที่มุ่งเข้าสู่อำนาจซึ่งจะมีแรงกดดัน 2 ทาง

ทางแรกเป็นกระแสหลัก คือ เอื้อผลประโยชน์แก่ตลาดหรือภาคเอกชนโดยผ่านข้ออ้างการเสริมความเติบโตทางเศรษฐกิจ อีกทางคือแรงกดดันให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมมากขึ้น

ในอนาคตซึ่งอาจจะยังห่างไกลแต่ก็คืบใกล้เข้ามาเรื่อยๆ ประชาชนจะเพิกเฉยละทิ้งการเมืองแบบเดิมหรือการเมืองเก่าแบบผู้แทน และหันมาสนใจ สิ่งที่เราเรียกว่า “การเมืองทางวัฒนธรรม” และ “การเมืองทางสังคม” มากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากว่า ตลาดมีความสามารถที่จะสนองความต้องการด้านแฟชั่น สุขภาพ บันเทิง วัฒนธรรมแก่คนได้กว้างขวาง และท่ามกลางกระบวนการโลกาภิวัตน์รัฐเองก็ถูกมัดมือมัดเท้าจากทุนการเงินโลก เพียงสามารถดำเนินนโยบายกว้างๆ ไม่สามารถสร้างระบบสวัสดิการหรือความสุขทางวัตถุแก่ประชาชนได้มาก คนจึงหันมาให้ความสำคัญกับการแสวงหาความหมาย ความต้องการของตัวเอง โดยผูกพันกับกลุ่มสัญลักษณ์หลายๆ กลุ่ม เพื่อสร้างตัวตน เพื่อการมีกลุ่มสังคม เพื่อการแข่งขันสถานะในสังคมหรือเศรษฐกิจมากขึ้นทุกที กลุ่มสัญลักษณ์นี้อาจเป็นชุมชนที่ใกล้ชิดกันหรือเป็นชุมชนที่ห่างไกลกัน เป็นเครือข่ายหลวมๆ วิถีชีวิตของคนไทยปัจจุบันก็ถูกผูกติดใช้เวลากับกลุ่มสัญลักษณ์ดังกล่าวหลากหลาย เช่น เป็นสมาชิกชมรมมวยจีน ชมรมแอโรบิกแดนซ์ ชมรมดนตรี เป็นแฟนคลับฟุตบอลแมนยูไนเต็ด เป็นสมาชิกฟิสิกส์ท้อถ้อ สนับสนุนการอนุรักษ์ป่าทุ่งใหญ่ ต่อสู้เพื่อสิทธิย่อยๆ ทางสังคม ชุมชนวิถีชีวิต ฯลฯ

กล่าวอีกนัยหนึ่งความผูกพันจะกระจายไปอยู่กับสิ่งต่างๆ ที่หลากหลายมาก ความเป็นชาติจะลดความสำคัญลงโดยธรรมชาติ นัยสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ในอนาคตแม้การเมืองแบบตัวแทนจะยังมีอำนาจความชอบธรรมระดับประเทศอยู่ แต่พื้นที่เครือข่ายภายในและภายนอกประเทศของการเมืองทางสังคม วัฒนธรรมจะขยายตัวเพิ่มและกินพื้นที่ใหญ่กว่าการเมืองแบบตัวแทนในที่สุด

4. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นักวิชาการหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้หลากหลายแตกต่างกันไปตามทฤษฎีและจุดเน้นของแต่ละบุคคล ทั้งในความหมายกว้างและแคบ ดังนี้

McClosky (1968: 252) ได้อธิบายว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นกิจกรรมต่างๆ ที่กระทำโดยความสมัครใจของสมาชิกในสังคม เพื่อมีส่วนร่วมในการที่จะเลือกผู้นำของตน และกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยการกระทำนั้นอาจกระทำโดยตรงหรือทางอ้อมก็ได้ กิจกรรมเหล่านั้นประกอบด้วย การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การติดตามข่าวสารทางการเมือง การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมือง การร่วมชุมนุมทางการเมือง การให้ความสนับสนุนทางการเงินและการติดต่อสัมพันธ์กับผู้แทนราษฎร ส่วนบุคคลที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมเหล่านี้ คือ พวกที่เฉยเมยทางการเมือง (apathy) ซึ่งเป็นภาวะที่บุคคลถอนตัวจากกิจกรรมทางการเมือง หรือไม่รู้สึกรู้สีกเกี่ยวกับการเมือง

Huntington และ Nelson (1982: 4) ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึงกิจกรรมที่พลเมืองกระทำเพื่อจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล โดยเขากำหนดขอบเขตไว้ว่า เป็นการกระทำกิจกรรมทางการเมืองของคนธรรมดา ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นช่วงๆ ไม่ต่อเนื่อง และอาจจะเป็นบทบาทรองจากบทบาทอื่น นอกจากนั้นยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งเป็นผู้มีความชอบธรรมในการตัดสินใจแบ่งสรรสิ่งที่มีคุณค่าซึ่งมีอยู่อย่างจำกัดในสังคม ทั้งนี้ไม่ว่าการกระทำนั้นจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นอาจเป็นไปด้วยความสำนึกของตนเอง หรือถูกชักจูงให้เข้าร่วมก็ได้

Verba, Nie และ Kim (1978: 46) ได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าเป็นกิจกรรมต่างๆ ที่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งประชาชนพลเมืองกระทำโดยมีเป้าหมาย เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการคัดเลือกเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล หรือภารกิจต่างๆ ที่รัฐบาลจะกระทำ

Weiner (ใน Binder และคณะ, 1971: 159-205) รวบรวมความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะต่างๆ ซึ่งมีขอบเขตครอบคลุมไว้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่เป็นการสนับสนุนหรือการกระทำเพื่อเรียกร้องต่อผู้นำรัฐบาล
2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง ความพยายามเพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในการสร้างผลกระทบต่อการทำงานของรัฐบาล หรือการเลือกผู้นำรัฐบาลเช่น การวิพากษ์วิจารณ์ในระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตย ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล
3. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำของพลเมืองที่มีความถูกต้องตามตัวบทกฎหมาย
4. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่มีตัวแทนทางการเมือง ซึ่งตามความหมายนี้ ผู้ที่เห็นด้วยก็คือพวกที่เชื่อในระบอบประชาธิปไตย แบบมีตัวแทน พวกที่ไม่เห็นด้วยก็คือพวกที่นิยมแบบประชาธิปไตยโดยตรง
5. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง สภาพที่บุคคลเกิดความรู้สึกแปลกแยก (alienation) ไม่อยากเข้าร่วมทางการเมือง ด้วยความรู้สึกนี้ ทำให้บุคคลขาดความสนใจ และขาดการกระทำใด ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลตามมา แต่ปัญหาก็มีให้คิดว่า จะยึดถือปฏิบัติอย่างไรในการที่จะถือว่าการไม่กระทำอันใดเนื่องมาจากความรู้สึกแปลกแยกเป็นการมีส่วนร่วม แต่การไม่กระทำในกรณีอื่นๆ ไม่เป็นการมีส่วนร่วม
6. ผู้ที่มีส่วนร่วมทางการเมืองจะหมายความรวมถึง ผู้ที่มีความกระตือรือร้นหรือตื่นตัวทางการเมืองอย่างมากเช่น ผู้ที่สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง การสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง การเข้าร่วมประชุมทางการเมือง และการใช้เวลาสนใจต่อปัญหาส่วนรวม นอกจากนี้ ยังรวมไปถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต้นๆ ด้วย เช่น การไปใช้สิทธิหรือไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การพูดคุยปัญหาทางการเมืองกับเพื่อนบ้าน การแสดงทัศนะทางการเมือง และการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองผ่านสื่อมวลชน
7. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่มีความต่อเนื่องตลอดเวลา กิจกรรมซึ่งอยู่ในสภาพซึ่งสามารถวัดได้และมีลำดับ จะหันได้จากสถาบันซึ่งมีลักษณะต่อเนื่องและเป็นระบบ หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยฉับพลัน และมีระดับความรุนแรง เช่น การรวมกลุ่มยกพวกทำร้ายกัน หรือการลอบสังหารทางการเมือง เป็นต้น
8. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่มีจุดมุ่งหมายในการเลือกผู้นำและกำกับนโยบายสาธารณะ รวมถึงความพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อระบบราชการ
9. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำที่มีผลกระทบต่อการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น
10. การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำทางการเมืองซึ่งแต่ละสังคมจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันไป ในสังคมหนึ่งอาจจะถือว่าการกระทำทางการเมือง แต่อีกสังคมหนึ่งอาจจะถือว่าไม่เป็นก็ได้ หรือในเวลาหนึ่งถือว่าการกระทำทางการเมือง แต่อีกช่วงเวลาอาจไม่ถือว่าการกระทำทางการเมืองก็ได้

ในที่นี้ Weiner ได้สรุปความหมายหรือนิยามของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้กว้างๆ ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การกระทำใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่

มีการจัดอย่างเป็นระเบียบหรือไม่ เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน จะใช้วิธีถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่ ถูกต้อง เพื่อผลในการที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ หรือต่อการบริหารงานของรัฐ ตลอดจนการเลือกผู้นำทางการเมืองของรัฐบาล ไม่ว่าจะในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น

จากความหมายต่างๆ ที่กล่าวมานี้ สามารถสังเกตได้ว่า จะเน้นการเมืองที่อยู่ในระบอบประชาธิปไตยผ่านระบบตัวแทน ซึ่งมีเป้าหมายอยู่ที่การเลือกผู้นำตลอดจนการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ซึ่งประชาชนจะมีส่วนร่วมได้ก็โดยผ่านกลไกหรือรูปแบบที่รัฐกำหนดขึ้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองในความหมายเหล่านี้จึงมี “รัฐ” เป็น “ศูนย์กลาง”

ในขณะที่นักวิชาการอีกท่านหนึ่งคือ Lawrence A. Scaff (1975: 454-455 อ้างถึงใน อภิชาติการิกกาญจน์, 2534: 15) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ 2 แนวทาง โดยแนวที่หนึ่งอธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะการกระทำเพื่อเป็นเครื่องมือไปสู่เป้าหมาย ซึ่งจะเน้นในความเกี่ยวพันของอิทธิพลและอำนาจ เป็นการแบ่งปันอำนาจทางการเมือง การเมืองในที่นี้จึงเป็นเรื่องของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรทางอำนาจอันทรงคุณค่า ในขณะที่แนวที่สอง ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะของการปฏิสังสรรค์ ซึ่งเน้นความคิดในฐานะที่บุคคลเป็นสมาชิกของสังคมเป็นผู้ตระหนักตนในฐานะพลเมืองที่จะต้องมีส่วนร่วมได้รับความเป็นธรรม และมีแนวทางในการปฏิบัติตนต่อส่วนรวมในฐานะพลเมืองดี การเมืองในแนวทางนี้จึงเป็นชุดของกิจกรรมและความสัมพันธ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ของสังคมส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างบุคคลกลุ่มสังคม และกระตุ้นให้มีการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อมวลชน

แนวคิดที่สองนี้ มีความคล้ายคลึงกับแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย ซึ่งให้ความหมายของการเมืองว่า คือ การร่วมกันคิด ร่วมกันทำ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม เป็นการเมืองเพื่อความสมัคสมานมากกว่าเพื่อการแข่งขัน แยกแยก ขัดแย้ง (อนเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2540: 7) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในความหมายนี้ สอดคล้องกับแนวคิด “civil Society” ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยโดยใช้คำหลายคำ เช่น ประชาสังคม สังคมเข้มแข็ง ชุมชนเข้มแข็ง ความเป็นชุมชน เป็นต้น

แนวคิดของ ศ.นพ. ประเวศ วะสี (อ้างถึงใน อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุรณีย์ วิสารทสกุล, 2540: 4) อธิบายได้ว่า ในสภาพสังคมไทยปัจจุบัน ภาคหลัก (sectors) ของ สังคมที่มีความเข้มแข็ง และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างมาก คือ ภาครัฐ (รัฐนุภาพ) และภาคธุรกิจเอกชน (ธนานุภาพ) ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้ทำให้สังคมขาดดุลยภาพและเกิดความล้มเหลวของฝ่ายประชาชน หรือภาคสังคม (สังคมนุภาพ) ดังนั้นการเสนอแนวคิดจึงมุ่งไปที่การทำอย่างไรให้ภาคสังคมหรือภาคประชาชนเกิดความเข้มแข็งที่เรียกว่า “สังคมนุภาพ” โดยนัยนี้ ศ.นพ. ประเวศ วะสี เชื่อว่าจะต้องพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็งที่ชุมชน (community strengthening) ซึ่ง “ชุมชน” ในที่นี้ หมายถึง “การที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมคติร่วมกัน หรือมีความเชื่อมร่วมกันในบางเรื่อง มีการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความรัก มีมิตรภาพ มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติบางสิ่งบางอย่าง และมีระบบการจัดการในระดับกลุ่ม”

ธีรยุทธ บุญมี (2536: 189-190) ได้ให้ความสำคัญกับแนวคิด “สังคมเข้มแข็ง” (Civil Society) สอดคล้องกับแนวคิดของ ศ. นพ. ประเวศ วะสี โดยให้ความเห็นว่า การแก้ไขปัญหาสังคมนั้น ควรให้ความสำคัญกับ “พลังที่สาม” หรือ พลังของสังคม หากสังคมโดยรวมมีความเข้มแข็ง นักธุรกิจ นักวิชาชีพ

นักศึกษา ปัญญาชน และชาวบ้าน สามารถร่วมแรงร่วมใจกันผลักดันสังคม ปัญหาต่างๆ ที่เป็นปัญหาพื้นฐานก็จะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ “สังคมเข้มแข็ง” หรือ (Civil Society) สอดคล้องกับแนวคิดของ ศ.นพ. ประเวศ วะสี โดยให้ความเห็นว่า การแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้น ควรให้ความสำคัญกับ “พลังที่สาม” หรือ พลังของสังคม หากสังคมโดยรวมมีความเข้มแข็ง นักธุรกิจ นักวิชาชีพ นักศึกษา ปัญญาชน และชาวบ้าน สามารถร่วมแรงร่วมใจกันผลักดันสังคม ปัญหาต่างๆ ที่เป็นปัญหาพื้นฐานก็จะสามารถเปลี่ยนแปลงได้ “สังคมเข้มแข็ง” หรือ civil society ในที่นี้ จะเน้นลักษณะที่กระจัดกระจาย (diffuse) พลังมีมาจากทุกส่วน ทุกวิชาชีพ ทุกระดับรายได้ ทุกภูมิภาคของประเทศ โดยไม่จำเป็นต้องมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองหรือเป้าหมายทางการเมืองที่เหมือนกัน

นักวิชาการอีกท่านหนึ่งคือ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2540: 39-52) ให้ความหมายต่อ Civil Society ว่าหมายถึง ทุกๆ ส่วนของสังคม โดยรวมถึงภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนด้วย ถือว่าทั้งหมดเป็น Civil Society โดยทุกฝ่ายเข้ามาร่วมกันทำ (partnership) เป็นการมีส่วนร่วม (participation) ไม่ใช่เป็นเรื่องของตัวแทน (representation)

ในขณะที่อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2540: 73-89) ได้ให้ความหมายของ “ประชาสังคม” หรือ “อารยสังคม” ที่ครอบคลุมทุกชั้นของสังคม โดยเน้นความสมานฉันท์ความกลมเกลียว ความกลมกลืนในภาคประชาสังคมมากกว่าการดูความแตกต่างหรือแตกแยก ภายใจ และให้ความสนใจเป็นพิเศษกับ “ชนชั้นกลาง” “การมีส่วนร่วม” “ความผูกพัน” และ “สำนึกของความเป็นพลเมือง” กล่าวคือ “ประชาสังคม” โดยนัยนี้ มิได้หมายถึง ความเป็นชุมชนของสังคมชนบทเท่านั้น แต่รวมถึงคนชั้นกลางภาคเมืองที่ไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดเป็นเครือญาติหรือเป็นแบบคู่หน้า (face to face relationship) แต่เป็นความผูกพัน (bond) ของผู้คนที่หลากหลายบนฐานแห่งความร่วมมือ และการแสวงหาการมีส่วนร่วมและด้วยสำนึกที่มีต่อความเป็นพลเมือง (citizenship)

จากแนวคิดดังกล่าว จะเห็นว่าแต่ละท่านมีจุดเน้นแตกต่างกัน กล่าวคือในขณะที่ ศ.นพ. ประเวศ วะสี และธีรยุทธ บุญมี ให้ความสำคัญกับการทำภาคสังคมให้เข้มแข็ง ชัยอนันต์ สมุทวณิช ได้เน้นที่การมีส่วนร่วมของทุกๆ ส่วนของสังคม ไม่แยกรัฐกับประชาชน ส่วนอเนก เหล่าธรรมทัศน์ ให้ความสนใจเป็นพิเศษกับชนชั้นกลาง อย่างไรก็ตาม จากความหมายที่ได้กล่าวมา พอจะสรุปได้ว่า ประชาสังคม หมายถึง การที่คนในสังคมซึ่งมีจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่าง ทั้งนี้ด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการให้เกิดความรู้ร่วมกันซึ่งจากความหมายดังที่ได้กล่าวมานี้ “รัฐ” จะไม่ได้เป็น “ศูนย์กลาง” เช่นเดิม อีกทั้งประชาชนจะไม่ได้เพียงแต่มีส่วนร่วมทางการเมืองผ่าน “ตัวแทน” เท่านั้น แต่ทุกๆ ฝ่ายจะต้องร่วมกันทำ

ในการศึกษานี้ เลือกที่จะใช้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งครอบคลุมถึง กิจกรรมที่ประชาชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำ เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม ตลอดจนมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐหรือกำกับนโยบายสาธารณะ โดยนัยของการมีส่วนร่วมที่นำมาใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการชี้ถึงการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนที่มีอยู่อย่างมากมาย และมีแนวโน้มจะเกิดขึ้นในสังคมไทยมากขึ้น นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองในนัยนี้ ยังได้รับการสนับสนุนในรัฐธรรมนูญฉบับที่จะประกาศใช้ในเร็วๆ นี้ด้วย

รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

รูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีมากมายหลายประการ โดยบุคคลอาจจะเข้าร่วมในรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบก็ได้ ซึ่งนักวิชาการแต่ละท่านได้จัดแบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ต่าง ๆ กัน ขึ้นอยู่กับการให้คำจำกัดความหรือนิยามนั้นๆ

Verba, Nie และ Kim (1979: 53-54) ได้จำแนกลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 4 รูปแบบ คือ

1. การใช้สิทธิเลือกตั้ง (voting) เป็นกิจกรรมของบุคคลแต่ละคนในการเลือกตัวแทนของตนเข้าไปใช้อำนาจในทางการเมือง และนับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมรัฐบาล แต่การใช้สิทธิเลือกตั้งจะแตกต่างไปจากกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบอื่นๆ ที่ต้องการริเริ่มเพียงเล็กน้อย และสังคมเป็นผู้กำหนดโอกาสให้ เช่น 4 ปีต่อครั้ง ถือเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด

2. การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (campaign activity) เป็นกิจกรรมที่ยากขึ้น และต้องการความคิดริเริ่มมากกว่าการเลือกตั้งทั้งยังเป็นกิจกรรมที่สามารถสื่อสารหรือชี้ให้เห็นถึงความนิยมของประชาชน เพราะผู้รณรงค์จะมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับผู้สมัครเลือกตั้งอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น

3. การร่วมกิจกรรมของชุมชน (communal activity) เป็นกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กรทางสังคมที่พลเมืองร่วมกันดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ในกรณีนี้ประชาชนจะร่วมมือกันเพื่อใช้สิทธิต่อการดำเนินงานของรัฐ กิจกรรมในรูปแบบนี้เป็นไปอย่างมีเป้าหมายแน่นอนและมีอิทธิพลมาก

4. การติดต่อเป็นการเฉพาะ (particularized contacts) เป็นรูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นรายบุคคล ผู้ซึ่งไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ เฉพาะตัวหรือของครอบครัว กิจกรรมรูปแบบนี้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลน้อยมาก

ลักษณะการแบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ verba และคณะ ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะของกิจกรรมที่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่านั้น

ส่วน Huntington และ Nelson (1982: 12-13) ก็ได้จัดแบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะที่คล้ายคลึงกับที่ Verba, Nie และ Kim เสนอไว้ แต่ได้เพิ่มเติมรูปแบบขึ้นอีก เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหายิ่งขึ้น โดยจัดแบ่งออกเป็น 5 รูปแบบ ดังนี้

1. กิจกรรมการเลือกตั้ง (electoral activity) หมายถึงกิจกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และการรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งทุกรูปแบบ

2. การลอบบี้ (lobby) หมายถึง ความพยายามของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่จะเข้าหาเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลหรือผู้นำทางการเมือง เพื่อหาทางเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกำหนดนโยบาย โดยให้ข้อมูลต่างๆ เพื่อประโยชน์ของกลุ่มเป็นเกณฑ์

3. กิจกรรมเชิงองค์การ (organization activity) เป็นกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มองค์กรใดองค์กรหนึ่ง โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์เฉพาะอย่าง หรืออาจจะเป็นผลประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งการมีบุคคลเข้ามาเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือองค์กรประเภท

นี้ แม้บุคคลนั้นจะไม่ได้กระทำการเพื่อมีอิทธิพลต่อรัฐบาลด้วยตนเอง ก็ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบหนึ่ง

4. การติดต่อเป็นการเฉพาะ (contacting) หมายถึง การเข้าหาเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือข้าราชการเป็นส่วนตัว โดยจะมุ่งหวังประโยชน์ส่วนตัวหรือครอบครัวหรือหมู่คณะของตนเอง

5. การใช้กำลังรุนแรง (violence) หมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนบางคนหรือบางกลุ่มพยายามที่จะสร้างขึ้นให้มีผลกระทบต่อ การตัดสินใจ กำหนดนโยบายของรัฐบาลโดยการทำร้ายร่างกายหรือทำลายทรัพย์สิน กิจกรรมเช่นนี้อาจจะดำเนินไปโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงผู้นำทางการเมืองเช่น ลอบสังหารผู้นำทางการเมืองและรัฐประหาร หรืออาจจะมุ่งที่จะเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง เช่น ปฏิวัติ เป็นต้น

Almond และ Powell (1976: 145-148) ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆ คือ conventional และ unconventional และในแต่ละรูปแบบได้แบ่งแยกออกเป็นแบบย่อยๆ ดังนี้

ตาราง 2.1 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวคิดของ Almond และ Powell

Conventional	Unconventional
1. การใช้สิทธิเลือกตั้ง	1. การยื่นข้อเรียกร้อง
2. การพูดคุยถกเถียงทางการเมือง	2. การเดินขบวนประท้วง
3. การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง	3. การเผชิญหน้าต่อสู้
4. การจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ	4. การละเมิดกฎระเบียบของสังคม
5. การติดต่อเป็นการส่วนตัวกับเจ้าหน้าที่	5. การใช้ความรุนแรงทางการเมือง
	5.1 การประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน
	5.2 การประทุษร้ายต่อบุคคล
	6. สงครามกองโจรและปฏิวัติรัฐประหาร

Kim (1980:5) ได้จำแนกรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น 2 มิติใหญ่ๆ ตามคำจำกัดความของนักวิชาการหลายท่าน อาทิ Verba-Nie เป็นแบบที่ 1 Weiner รวมกิจกรรมในแบบที่ 1 และ แบบที่ 2 และ Milbrath-goel ซึ่งมีขอบเขตกว้างที่สุดอยู่ในทั้ง 4 แบบ ดังนี้

ตาราง 2.2 รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามแนวคิดของ Kim

	Conventional	Unconventional
การเข้าร่วมโดย ความสมัครใจ	แบบที่ 1 <ul style="list-style-type: none"> - การใช้สิทธิเลือกตั้ง - การพูดคุยถกเถียงทางการเมือง - การเข้าร่วมกลุ่มทางการเมือง - การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง - การติดต่อเจ้าหน้าที่ทางการเมือง - การหาตำแหน่งทางการเมือง 	แบบที่ 2 กิจกรรมที่ทำทลายกฎหมาย <ul style="list-style-type: none"> - การเดินขบวน - การนั่งชุมนุมประท้วง - การนัดหยุดงาน - การก่อวินาศกรรม - การเผชิญหน้าต่อสู้ พฤติกรรมรุนแรงทางการเมือง <ul style="list-style-type: none"> - การลอบสังหาร - การลอบวางเพลิง - การลักพาตัว - สงครามกองโจร - การก่อการปฏิวัติ
การเข้าร่วมโดย ความไม่สมัครใจ	แบบที่ 3 <ul style="list-style-type: none"> - การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง - การเข้าร่วมกลุ่มทางการเมือง - การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง - การเข้าร่วมชุมนุมต่างๆ 	แบบที่ 4 การเข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่ม พลัง ต่างๆ ที่มุ่งทำลายทางการเมือง

การจำแนกรูปแบบทางการเมือง ในลักษณะ Conventional และ unconventional ตามรูปแบบของ Almond และ Powell กับ Kim เช่นนี้ กล่าวได้ว่า ยังคงมีลักษณะของการยึดรัฐหรือฝ่ายปกครองเป็นศูนย์กลาง โดยเรียกการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นทางการ ชอบด้วยกฎหมายตามระบบการเมืองว่า Conventional ในขณะที่รูปแบบการมีส่วนร่วมใดที่ไม่เป็นทางการ และทำทลายกฎหมายหรืออำนาจของฝ่ายปกครอง เรียกว่า Unconventional

สำหรับนักวิชาการของไทย บุญเรือง บุรศักดิ์ (2529: 56-70) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 2 รูปแบบใหญ่ๆ คือ การมีส่วนร่วมแบบที่เป็นทางการ และการมีส่วนร่วมแบบไม่เป็นทางการ คล้ายคลึงกับ ของ Almond และ Powell โดยยึดถือการยอมรับ ของสังคมทั่วไป หรือประเทศต่างๆ ทั่วโลก เป็นเกณฑ์

การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบที่เป็นทางการ

เป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นที่ยอมรับ และนำมาใช้กันโดยทั่วไปในประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่

การใช้สิทธิและเสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของประชาชน การเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดนโยบายของชุมชน สังคม และประเทศชาติ การแสดงออกซึ่งความต้องการของประชาชนในเรื่องต่างๆ ซึ่งอาจกระทำได้หลายทาง เช่น การอภิปราย การเขียน และการพิมพ์ เป็นต้น ถือได้ว่าเป็นรูปแบบที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการบริหารงานของรัฐบาลในสมัยปัจจุบัน

การรวมกลุ่ม อาจเป็นการรวมกลุ่มของผู้ที่มีผลประโยชน์อย่างเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ บางกลุ่มอาจมีวัตถุประสงค์เพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ของสาธารณชนทั่วไป ซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองตนเองทั้งสิ้น

การจัดตั้งและการเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง เป็นการรวมกลุ่มบุคคลที่มีความคิดเห็นทางการเมืองตรงกัน และมีความต้องการจะจัดให้มีการบริหารประเทศให้เป็นไปตามอุดมการณ์ และแนวปฏิบัติที่กำหนดไว้ ระบบพรรคการเมืองถือว่าเป็นองค์กรทางการเมืองที่มีความสำคัญยิ่งเพราะเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมืองโดยเฉพาะ และเป็นองค์กรที่ประชาชนสามารถร่วมจัดตั้งขึ้นได้โดยตรงเพื่อความมุ่งหมายที่จะเข้าไปมีบทบาททางการเมืองอย่างแท้จริง

การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ถือเป็นหน้าที่ของประชาชนในฐานะผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยตามหลักการของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งหมายถึง ประชาชนต้องการให้ผู้ใดเข้าไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตน หรือทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการรักษาผลประโยชน์ของปวงชน

การช่วยรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งมักมีขึ้นเฉพาะในระยะเวลาที่มีการเลือกตั้ง เพราะประชาชนผู้ใดก็ตามที่เป็นสมาชิกหรือให้การสนับสนุนพรรคการเมืองใด ก็ย่อมช่วยรณรงค์หาเสียงช่วยพรรคนั้นๆ เพราะต้องการให้พรรคได้รับเสียงข้างมากจะได้จัดตั้งรัฐบาล เพื่อจะนำนโยบายพรรคมาใช้เป็นนโยบายในการบริหารประเทศ

การลอบบีนักรการเมือง การที่ประชาชนพูดชักชวนและพูดจูงใจนักรการเมืองให้กระทำหรือไม่กระทำในสิ่งที่ตนเองต้องการจะให้บังเกิดขึ้น ซึ่งส่วนมากจะเป็นวิธีที่ประชาชนกระทำเพื่อรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการ

เป็นรูปแบบที่ไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม และไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมได้โดยตรง แต่ก็มีความสำคัญไม่น้อยในการพัฒนาระบบการเมืองการปกครอง ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 4 แบบ คือ

การเดินขบวนประท้วง เป็นการรวมตัวของประชาชนเพื่อเดินขบวนประท้วง เพื่อแสดงออกถึงการไม่เห็นด้วยกับการดำเนินในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของรัฐบาล ถือเป็นการแสดงออกซึ่งพลังงานของประชาชน และมีบทบาทต่อการพัฒนาระบบการเมืองการปกครอง ของประเทศไม่น้อยไปกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบอื่นๆ

การก่อความวุ่นวายทางการเมือง การก่อความวุ่นวายทางการเมืองส่วนมากมักจะเกิดเพราะมีการปลุกระดมกลุ่มพลังต่างๆ เช่น กลุ่มนิสิตนักศึกษา กลุ่มสหภาพแรงงาน กลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น โดยส่วนมากจะยกเอาข้อบกพร่องของรัฐบาลขึ้นมาเป็นสาเหตุ ซึ่งเมื่อมีการปลุกระดมก็ย่อมมีพฤติกรรมที่แสดงถึงการต่อต้านการกระทำของรัฐบาลในรูปแบบต่างๆ เช่น การประท้วงนัดหยุดงาน การงดการให้ความร่วมมือกับรัฐบาล เป็นต้น ซึ่งจะมีผลเสียหายต่อต้านเศรษฐกิจ และอื่นๆ จึงจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องหามาตรการมาแก้ไข ปัญหา เพื่อให้สามารถบริหารประเทศไปได้

การใช้ความรุนแรงทำร้ายร่างกายและทรัพย์สิน วิธีการแบบนี้เป็นการก่อวินาศกรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น การลอบวางระเบิดสถานที่สำคัญ การข่มขู่เพื่อให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัว เป็นวิธีการที่คนส่วนใหญ่ของประเทศไม่เห็นด้วย แต่เป็นผลกระทบต่อรัฐบาลที่จะต้องดำเนินการในเรื่องนั้นๆ หรืออย่างน้อยก็หันมาสนใจปัญหาและหาทางแก้ไข

การปฏิวัติ เป็นวิธีการรุนแรงและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองและโครงสร้างของสังคมอย่างรวดเร็ว การมีส่วนร่วมประเภทนี้ถือว่ามีความรุนแรงมากกว่าการมีส่วนร่วมใดๆ ทั้งหมด

การอธิบายถึงรูปแบบต่างๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าวมาทั้งหมดนี้ ก็เพื่อแสดงให้เห็นความหลากหลายของรูปแบบที่ประชาชนจะเข้าร่วมได้ ซึ่งมีทั้งในลักษณะที่ได้รับการยอมรับและไม่ยอมรับในสังคมทั่วไป ซึ่งจากรูปแบบต่างๆ ดังกล่าว จะสังเกตได้ว่า เป็นรูปแบบที่อยู่ในการเมืองในระบบรัฐสภาเป็นส่วนใหญ่

จากแนวคิดเกี่ยวกับความหมายและรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังกล่าว ได้นำมาสู่การกำหนดขอบเขตในการศึกษาครั้งนี้ โดยผู้วิจัยจะมุ่งทำการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในรูปแบบการรวมกลุ่ม หรือการร่วมกิจกรรมชุมชนหรือกิจกรรมองค์กร (Communal activity or organizational activity) ซึ่งเป็นรูปแบบทางการเมืองที่ประชาชนจะร่วมมือกันดำเนินการในเรื่องที่เป็นปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมืองโดยการรวมกลุ่มในที่นี้ หมายถึง การรวมตัวของบุคคลกลุ่ม องค์กรต่างๆ มาร่วมกันในลักษณะของ Civil Society หรือประชาสังคม การศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในมิติของการรวมกลุ่มนี้ สอดคล้องกับนิยามการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งได้กล่าวถึงแล้วในส่วนต้นของบทนี้ว่า หมายถึง การที่ประชาชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ตลอดจนเพื่อมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐ หรือการกำกับนโยบายสาธารณะ

กระบวนการเกิดขึ้นของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ธีรยุทธ บุญมี (2536: 192-196) ได้เสนอขั้นตอนการก่อของ Civil Society หรือ ที่เรียกว่า สังคมเข้มแข็ง หรือ ประชาสังคม โดยแบ่งออกเป็น 4 ชั้น คือ

ขั้นที่ 1 การเกิดจิตสำนึกสังคม เป็นขั้นต้นสุดของการก่อตัวของ Civil Society โดยจิตสำนึกระดับสังคมนี้ เริ่มเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2500 เศษๆ เมื่อได้ทำการพัฒนาเศรษฐกิจไปช่วงหนึ่งและเกิดปัญหาที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ตามมา เช่น ปัญหาความยากจนแรงงานเด็ก สลัม สภาพแวดล้อม และเริ่มเรียกปัญหาต่างๆ เหล่านี้ว่า “ปัญหาสังคม” ซึ่งถือว่าการเกิดจิตสำนึกครั้งแรกว่า ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตสังคมซึ่งทุกคนมีความรับผิดชอบร่วมกันที่จะต้องแก้ไขปัญหา และทุกคนมีสิทธิเรียกร้องเพื่อให้ส่วนร่วมดีขึ้น

ขั้นที่ 2 การเกิดกลุ่ม องค์กรทางเศรษฐกิจ สังคมต่างๆ ที่มีจิตสำนึกในการดูแลผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เกิดหลังจากเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจไม่นาน โดยเริ่มจากการเกิด

1) กลุ่มลักษณะสังคมสังเคราะห์ เช่น สภาสตรี กลุ่มอาสาสมัครสตรี สมาคมสิทธิ เสรีภาพ ฯลฯ และช่วงหลังก็ได้มีองค์กรพัฒนาเอกชนเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง สนใจดูแลปัญหาสังคมต่างๆ คือ เด็ก สตรี สภาพแวดล้อม ฯลฯ

2) กลุ่มวิชาชีพ ซึ่งก็เกิดขึ้นในช่วงแรกๆ เช่น นักวิชาการ สถาปนิก วิศวกร และขยายตัวกว้างขึ้นอยู่ในภูมิภาคมากขึ้น เช่น แพทย์ชนบท เป็นต้น

3) ภาคเอกชน เช่น สมาคมธนาคาร อุตสาหกรรม หอการค้า ฯลฯ ถึงแม้ในช่วงต้นจะมีลักษณะอยู่ใต้อำนาจราชการ แต่ช่วงหลังได้สะท้อนความเป็นอิสระ ความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมต่อสังคม ต่อการเมืองมากขึ้น เช่น ตาวิเศษ Think Earth ฯลฯ

4) กลุ่มสื่อ ทั้งหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ ฯลฯ ซึ่งมีความเป็นอิสระ และเผยแพร่ข่าวสารที่รับผิดชอบต่อสังคม ต่อการเมืองมากขึ้น จนมีบทบาทสำคัญต่อความเข้มแข็งของสังคมไทย

5) การปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น เป็นการขยายความเข้มแข็งให้สังคม

ขั้นที่ 3 อยู่ในช่วงปัจจุบัน คือ การก่อรูปของอุดมการณ์ร่วมของสังคม เมื่อจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้น กลุ่มต่างๆ มีมากขึ้นและเกิดอุดมการณ์ที่ยึดเหนี่ยวผูกพันกับสังคมให้เป็นสังคมที่เข้มแข็งและมีคุณธรรม

ขั้นที่ 4 การที่อุดมการณ์ แห่งสังคมเข้มแข็งตกผลึก เป็นเสมือนสถาบันที่ทุกคนยอมรับกฎเกณฑ์แห่งชีวิต ซึ่งในขั้นนี้ยังเป็นเหตุการณ์ในอนาคต ซึ่งหาก Civill Society สามารถก่อตัวจนถึงขั้นนี้ จะเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้การเมืองไทยมีความสมดุล

จากแนวคิดนี้ มีข้อที่น่าพิจารณาคือ ถึงแม้จะมีการเสนอกระบวนการก่อตัวของการมีส่วนร่วมไว้อย่างชัดเจน เป็นขั้นเป็นตอน แต่การเกิดขึ้นของประชาสังคมอาจจะไม่เป็นไปตามกระบวนการดังกล่าวในทุกกรณี เป็นไปได้หรือไม่ว่ากระบวนการขั้นที่ 2 คือ การเกิดกลุ่ม องค์กร ซึ่งอาจจะเป็นการรวมตัวกันแบบหลวมๆ จะนำไปสู่การเกิดจิตสำนึกสังคมในขั้นที่ 1 เมื่อสมาชิกเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน นั่นคือ จิตสำนึกสังคมนี้อาจเป็นได้ทั้งเหตุผลของการเกิดองค์กรประชาสังคม

5. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การที่ประชาชนจะเข้าไปมีบทบาทหรือมีส่วนร่วม หรือไม่เข้าร่วมนั้น มีเงื่อนไขหลายประการ ที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งอาจเป็นไปด้วยความเต็มใจ หรือถูกบีบบังคับหรือผลักดันให้เข้าไปมีส่วนร่วม ดังนั้นเงื่อนไขในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนจึงขึ้นอยู่กับหลายลักษณะด้วยกัน ดังนักวิชาการได้กล่าวถึงเงื่อนไขการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้ โคเฮน และ อัฟฮอฟ Cohen and Uphoff (1977: 17-19) ได้เสนอว่าบริบทหรือเงื่อนไขแวดล้อมของการมีส่วนร่วมประกอบด้วย

1) ลักษณะของโครงการ โดยพิจารณาจาก ความสลับซับซ้อนของเทคโนโลยี ทรัพยากรที่ต้องการ ลักษณะประโยชน์ที่ได้รับ ความเชื่อมโยงของโครงการ ความยืดหยุ่นของโครงการ การเข้าถึงการบริหารจัดการโครงการ และการครอบคลุมเนื้อหาการบริหารงานโครงการ

2) สภาพแวดล้อมของงานหรือกิจกรรมตามโครงการ ในปัจจัยต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยทางกายภาพและชีวภาพ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และด้านประวัติศาสตร์

องค์การสหประชาชาติ United Nations (1981 อ้างถึงใน พงษ์ธร จันทรสวัสดิ์, 2540: 23) เสนอเงื่อนไขเบื้องต้นของการมีส่วนร่วมไว้ 5 ประการ คือ

1) รัฐบาลจะต้องมีการยอมรับในแนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนก่อนในเบื้องต้น และได้บรรจุหลักการนี้ไว้ในแผนหรือนโยบายในระดับต่างๆ ด้วย

2) ประชาชนต้องมีพื้นฐานองค์กรประชาชนที่สามารถเป็นตัวแทนในการเจรจาต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์และบุคคลอื่นๆ ได้

3) ประชาชนต้องมีอิสระในความคิดริเริ่มและในการตัดสินใจในระดับท้องถิ่นเพื่อกำหนดกิจกรรมของตนเอง

4) ชุมชนต้องมีการไหลเวียนของข่าวสารและความรู้ใหม่ๆ โดยเฉพาะหลักการและปรัชญาของการพัฒนา เทคนิค วิธีการในการจัดสรรทรัพยากร และความรู้ทางการบริหารงาน

5) ชุมชนจะต้องได้รับการสนับสนุนทางด้านสิ่งของและความคิด เทคนิคที่จำเป็น (โดยเฉพาะในระยะแรก)

เงื่อนไขการมีส่วนร่วมของประชาชนในแนวทางกว้างๆ นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2527: 183-184) ได้กล่าวไว้ว่ามีอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1) ประชาชนจะต้องมีอิสระที่จะมีส่วนร่วม

2) ประชาชนต้องสามารถที่จะมีส่วนร่วม

3) ประชาชนต้องเต็มใจที่จะมีส่วนร่วม

เงื่อนไขพื้นฐานของประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนา มี 4 ประการ คือ (อนุภาพ ธีรลาภ, 2528: 21-22)

1) ประชาชนต้องมีความสามารถที่จะมีส่วนร่วม กล่าวคือประชาชนจะต้องมีศักยภาพที่จะเข้าร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ประชาชนต้องมีความสามารถในการค้นหาความต้องการ วางแผน จัดการ ตลอดจนบริหารองค์กรและการใช้ทรัพยากรในที่สุด

2) ประชาชนต้องมีความพร้อมเข้ามีส่วนร่วม กล่าวคือ ประชาชนจะต้องมีสภาพทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และกายภาพที่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม

3) ประชาชนต้องมีความประสงค์ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ ประชาชนจะต้องมีความเต็มใจเห็นประโยชน์ในการเข้าร่วม จะต้องมิใช่เป็นการบังคับหรือผลักดันให้เข้าร่วม โดยที่ประชาชนมิได้ประสงค์จะเข้าร่วมในนัยหนึ่งนัยใด

4) ประชาชนต้องมีความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วม กล่าวคือ ประชาชนจะต้องมีโอกาที่จะเข้าร่วม ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนในการตัดสินใจและกำหนดกิจกรรมพัฒนาที่ต้องการในระดับที่เหมาะสม ประชาชนต้องมีโอกาส และความเป็นไปที่จะจัดการด้วยตนเองในระบบพื้นฐานทางการเมืองเป็นสำคัญ

ปาริชาติ วลัยเสถียร (2542: 130-132) ได้สรุป เงื่อนไขที่จะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา แบ่งได้ 6 ประเภท คือ

1) เงื่อนไขทางการเมืองการปกครอง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

2) เงื่อนไขของโครงการพัฒนา

3) เงื่อนไขของนักพัฒนา

4) เงื่อนไขของผู้นำ

5) เงื่อนไขทางการบริหารจัดการ

6) เงื่อนไขทางสังคมและจิตวิทยา

เงื่อนไขที่ประชาชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเท่าที่ควร นั้นเป็นเพราะเหตุดังนี้ วุฒิสาร ต้นไชย (2543: 105-112)

1) ทักษะของประชาชนที่มีต่อการเมือง คิดว่าการเมืองเป็นเรื่องไกลตัว ไม่ตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่น มองการเมืองเป็นเรื่องของนักการเมือง ไม่ใช่เรื่องของประชาชน

2) ความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อท้องถิ่นและความเป็นท้องถิ่น กล่าวคือ คนไทยขาด Civic Culture ขาดความรู้สึกผูกพันกับท้องถิ่น ไม่สนใจติดตามตรวจสอบ กำกับดูแลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการและพัฒนาท้องถิ่นให้ก้าวหน้า

3) วิถีชีวิตของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น คือชาวบ้านจะมีความประณีประนอมสูงเพราะมีความสัมพันธ์ในเครือญาติ และมีความเกรงใจ ประกอบกับชาวบ้านมีการพูดคุยกันเมื่อเกิดปัญหา

4) วัฒนธรรมการยึดตัวบุคคล เป็นผลมาจากสังคมไทยเป็นระบบอุปถัมภ์ ประชาชนขาดความรู้ที่แท้จริงทำให้ถูกชักนำและขาดอิสระในการตัดสินใจ

จากแนวคิดที่ศณะดังกล่าวข้างต้น กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของประชาชนขึ้นอยู่กับเงื่อนไข 3 ประการ คือ

1) เงื่อนไขตัวบุคคล ได้แก่ ทศนคติ ค่านิยม ความเชื่อส่วนบุคคล วิถีชีวิต ความรู้สึกและความผูกพันกับท้องถิ่น ความรู้ความสามารถและศักยภาพของประชาชน ความพึงพอใจ ความเต็มใจและอิสระในการเข้ามามีส่วนร่วม

2) เงื่อนไขเกี่ยวกับโครงการ ได้แก่ ลักษณะของกิจกรรมโครงการพัฒนา การเข้าถึงการบริหารจัดการโครงการ ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ระบบบริหารจัดการ ความยืดหยุ่นของโครงการ ความต่อเนื่องของโครงการ ความสลับซับซ้อนของเทคโนโลยี ทรัพยากรที่ต้องการ

3) เงื่อนไขสภาพแวดล้อม ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครองชุมชน ผู้นำ ผู้มีอิทธิพล การไหลเวียนของข่าวสารและความรู้ใหม่ๆ ในชุมชน การสนับสนุน ส่งเสริมจากหน่วยงาน เป็นต้น

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการดำเนินงานพัฒนาหรือกิจกรรมโครงการใดๆ ก็ตามสิ่งที่สำคัญต่อการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายประการทั้งด้านปัจจัยตัวบุคคล องค์กร และชุมชน ทั้งนี้ภาครัฐจำเป็นต้องคำนึงถึงการส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือประชาชน เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความร่วมมือในกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ของชุมชน เพื่อให้ดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ และ เกิดการพัฒนาที่ดี เกิดผลดีต่อชุมชนปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมเกิดจาก ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเกรงใจที่มีต่อบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง อำนาจบีบบังคับที่เกิดจากคนที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้เกิดการบีบบังคับให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ (นิรันดร์ จงวุฒิวัด, 2527: 188)

ปัจจัยที่ผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ปรีชญา เวสารัชช (2528: 170) ได้กล่าวถึง ดังนี้

1) ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความปลอดภัย

2) ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำ

3) ปัจจัยที่เป็นรางวัลตอบแทน เช่นค่าตอบแทนแรงงาน เงินปันผลจากสหกรณ์ออมทรัพย์

4) ปัจจัยภายในตัวบุคคล ได้แก่ ความคาดหวังในประโยชน์ส่วนรวม ความรู้สึกเกรงใจ ไม่กล้าปฏิเสธเมื่อถูกชักชวนหรือความรู้สึกว่าเป็นพันธะที่ต้องเข้าร่วมเพื่อให้เกิดความสามัคคี

ในประเด็นเดียวกัน อนุภาพ ภิรลาภ (2528: 25-26) เห็นว่าปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนได้แก่ ความเกรงใจผู้ที่มีสถานภาพที่สูงกว่า ความต้องการเป็นกลุ่มเป็นพวก ความเชื่อในตัวผู้นำ ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน การยอมรับแบบอย่าง ความไม่พอใจต่อสภาพแวดล้อม การยอมรับในอำนาจรัฐ และฐานะทางเศรษฐกิจ

ในขณะที่ ธวัช เบญจาทิกุล (2529: 25-26) เห็นว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนามี 5 ประการ ได้แก่ ปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และด้านจิตวิทยาทางสังคม

นอกจากนี้ อรอนงค์ ธรรมกุล (2539: 21) ยังได้สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่นไว้ด้วยกัน 3 ประการ ได้แก่

- 1) ด้านความผูกพันเป็นเครือญาติและความผูกพันในชุมชน
- 2) ด้านการมีภาวะทางเศรษฐกิจ
- 3) ด้านการสนับสนุนจากองค์กรภายในหมู่บ้าน

ในประเด็นเดียวกันจากการศึกษาของ Creighton (วันชัย วัฒนศัพท์, ผู้แปล, 2543: 158-161) พบว่าการที่คนเราจะพิจารณาว่าตนได้รับผลกระทบและเลือกที่จะมีส่วนร่วมในโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 6 ประการคือ 1) ความใกล้ชิดปัญหา 2) ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ 3) การเข้าถึงประโยชน์ใช้สอยหรือบริการ 4) ประเด็นทางด้านสังคม/สิ่งแวดล้อม 5) ค่านิยม และ 6) อำนาจที่ได้รับการมอบหมายตามกฎหมาย

นอกจากนี้ประชาชนโดยทั่วไปจะเข้ามามีส่วนร่วม ปัจจัยที่เป็นส่วนสำคัญคือ การให้ข้อมูลข่าวสารต่อสาธารณชนทั่วไปถึงผลที่จะติดตามมาของการมีส่วนร่วมหรือการไม่ทำตามกิจกรรมที่นำเสนอ และต้องแสดงให้เห็นชัดเจนเพื่อให้ประชาชนเห็นช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมได้ ถ้าเขาต้องการที่จะมีส่วนร่วม (วันชัย วัฒนศัพท์, ผู้แปล, 2543)

สำหรับนักวิชาการต่างประเทศ World Health Organization (อ้างใน ไชยชนะ สุทธิวรชัย, 2536: 19-20) ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานในการระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ประการ คือ

- 1) ปัจจัยของสิ่งจูงใจ ในการเห็นว่าตนจะได้ผลประโยชน์ตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป
- 2) ปัจจัยโครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ควรเปิดโอกาสให้ทุก ๆ คน
- 3) ทุกๆ กลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งโดยการเข้าร่วมอาจอยู่ในรูปของการมีตัวแทนหรือเข้าร่วมโดยตรง ควรใช้เวลาที่กำหนดที่ชัดเจน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมจะสามารถกำหนดเงื่อนไขของตนเองได้ตามสภาพเป็นจริงของตน และกำหนดลักษณะของกิจกรรมที่แน่นอนว่าจะทำอะไร

นอกจากนี้ ริดเดอร์ William W. Reeder (อ้างถึงใน ไชยชนะ สุทธิวรชัย, 2536: 25-26) ยังกล่าวว่าปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ โดยมีความเชื่อว่าปัจจัยภายนอก คือ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการตัดสินใจ แต่บุคคลจะแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเหล่านั้นมาสู่ตัวบุคคลในรูปแบบของความเชื่อ (Beliefs) และความไม่เชื่อ (Disbeliefs) ซึ่งจะส่งผลที่จะทำให้บุคคลตัดสินใจเลือกกระทำพฤติกรรมซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน คือ

- 1) ปัจจัยที่ดึงดูดให้เกิดการกระทำ ได้แก่ เป้าหมาย (Goals) ความเชื่อ (Belief orientation) ค่านิยม (Value Standards) นิสัยและขนบธรรมเนียม (Habits and Custom)
- 2) ปัจจัยผลักดันให้เกิดการกระทำ ได้แก่ ความคาดหวัง (Expectations) ข้อผูกพัน (Commitments) และการบังคับ (Force)
- 3) ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ โอกาส (Opportunity) ความสามารถ (Ability) การสนับสนุน (Support) เป็นแรงกระตุ้นให้คนกระทำ สิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไป

แพร์รี, มอยส์เซอร์ และ ดาย Parry, Moyser และ Day (อ้างถึงศิริินภา สถาพรวงษา, 2541: 22-30) ได้รวบรวมแนวคิดการอธิบายการมีส่วนร่วมเป็น 4 แนว คือ

1) Instrumental participation ซึ่งเป็นการมองว่าการมีส่วนร่วมมีฐานะเป็นเครื่องมือโดยพิจารณา 2 ทฤษฎี ดังนี้

1.1) ทฤษฎีทางจิตวิทยาทางสังคม (Socio-psychological theory) เป็นการอธิบายว่าบุคคลจะใช้การมีส่วนร่วมเพื่อสนับสนุนเป้าหมายของตนเองด้วยการใช้ต้นทุนที่ต่ำที่สุดและก่อให้เกิดผลสูงสุด โดยเป้าหมายนี้อาจเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม หรืออาจเป็นความสนใจส่วนตัวในวงแคบ ดังที่ Verba และ Nie กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมที่เป็นเครื่องมือสำคัญที่พลเมืองพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อรัฐบาลให้ปฏิบัติในทางที่พลเมืองนำเสนอ” โดยเหตุผลก็คือ การตัดสินใจเข้าร่วมของบุคคลเป็นผลมาจากแรงผลักดันทางสังคม (Social Forces) ที่กระทบต่อความคิดเห็นทั่วไป เกี่ยวกับชีวิตทางการเมืองของเขา โดยเฉพาะความเชื่อมั่นเกี่ยวกับการกระทำต่างๆ ที่เขาอาจจะกระทำแนวคิดจิตวิทยาสังคม มีองค์ประกอบสำคัญที่ผลักดันให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งเวอร์บาและ ไนท์ Verba และ Nie เรียกว่า “Socio-economic Status Model” (สถานภาพเศรษฐกิจและสังคม)

1.2) ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Theory) ซึ่งตามแนวคิดของ Barnes, Kaase กล่าวว่า “เหตุผลสำคัญที่ทำให้บางคนมีส่วนร่วมและบางคนไม่มีส่วนร่วมก็คือ ผู้เข้าร่วมได้พิจารณาแล้วว่า การกระทำนั้นมีแนวโน้มว่าจะนำประโยชน์มาให้มากกว่าต้นทุนที่ใช้ไป” ซึ่งแนวคิดนี้ได้เสนอว่า บุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองจะเริ่มด้วย

1.2.1) การพิจารณาถึงประเด็นความต้องการและปัญหาที่เขาเผชิญอยู่ตลอดจนความสนใจทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีความหลากหลายของ “ประเด็นสาธารณะ” (Publics Issue)

1.2.2) ความโน้มเอียงทางการเมือง (Political Orientation) ซึ่งหมายถึงทัศนคติบางประการที่ทำให้บุคคลมีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของบุคคลที่มีสถานภาพสูงสะท้อนให้เห็นถึงการลงทุนดังที่บุคคลมีในทางเศรษฐกิจและสังคม และการที่เขาต้องการรักษาหรือหาแหล่งทางการเงินที่จะนำมาใช้ได้ การจัดองค์กร และการติดต่อที่เป็นผลประโยชน์ต่อกิจกรรมของเขา ในทางตรงกันข้าม หากบุคคลไม่มีทรัพยากรและอำนาจ ไม่มีความสัมพันธ์กับผู้อื่น ไม่บรรลุจุดมุ่งหมายแม้จะมีความต้องการมาก ยากจน ไม่มีบ้านอยู่ หรือตกงาน เขาก็อาจจะเห็นว่าการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นไม่คุ้มค่า

2) Communitarian Participation อธิบายว่า แรงจูงใจหนึ่งที่ทำให้คนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นจะเกี่ยวข้องกับชุมชนที่เขาเป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นแก่นของทฤษฎีประชาธิปไตยแบบการมีส่วนร่วม (Participatory Democratic Theory) ตามแนวคิดของราโซ ที่มองว่า บุคคลจะมีส่วนร่วมสูงในชุมชนท้องถิ่น เพราะเขาจะเข้าใจความต้องการและปัญหาของท้องถิ่น และตระหนักว่าจะต้องร่วมมือกับบุคคลอื่น ๆ ในชุมชนเพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการนั้น เมื่อบุคคลรับรู้ถึงการพึ่งพาซึ่งกันและกันเขาจะพยายามทำให้ความสัมพันธ์ร่วมกันนั้นยั่งยืน โดยความรู้สึกถึงความเป็นชุมชน (Sense of Community Identity) นี้จะมีมากในสังคมขนาดเล็ก มีความผูกพันกันแน่นแฟ้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงเป็นการส่งเสริมการกระจายอำนาจด้วย ด้วยเหตุนี้ เหตุผลหนึ่งในการอธิบายว่าทำไมในสังคมสมัยใหม่ การมีส่วนร่วมจึงมีระดับต่ำก็คือ สังคมสมัยใหม่เป็นสังคมที่รวมอำนาจ ทำให้ความเป็นชุมชนลดลง และเป็นผลให้คนธรรมดาๆ ไม่ถูกกระตุ้นให้เข้าร่วมในรูปแบบของชีวิตสาธารณะ ซึ่งดูเหมือนจะส่งผลกระทบโดยทางอ้อมเท่านั้น

3) Education Theory มองว่า การมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทางการศึกษาซึ่งเป็นมุมมองของการมีส่วนร่วมที่มีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบต่างๆ ของทฤษฎีประชาธิปไตยแบบเข้มข้นและ

แบบมีส่วนร่วม (Radical Participatory Democratic Theory) โดยการศึกษาในชีวิตทางการเมือง (Political Life) จะพัฒนาความรู้สึกมีความสามารถและความรู้สึกรับผิดชอบของพลเมือง (Sense of the Competence และ Responsibility) อันเป็นกระบวนการตัดสินใจสาธารณะ

4) แนวทางนี้อธิบายว่า ประชาชนอาจจะไม่ได้เข้าร่วมโดยคาดหวังถึงการบรรลุเป้าหมายโดยตรง หรือไม่ได้คำนึงถึงชุมชนของเขาเลย หากการแสดงออกถึงความรู้สึก ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้แสดงถึง ของเขาด้วย ซึ่งอาจจะเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมเชิงสัญลักษณ์ เช่น การร้องเพลงชาติ การเคารพธงชาติ ส่วนที่มีความเป็นสัญลักษณ์ลดลง ก็โดยเข้าร่วมขบวนหรือร่วมชุมนุมเพื่อแสดงความเป็นปึกแผ่น (Solidarity) ร่วมกับบุคคลอื่นๆ หรือความคิด ดังที่ประชาชนปรารถนาที่จะเป็นส่วนหนึ่งของเหตุการณ์สำคัญ เช่น การเรียกร้องสิทธิของพลเมือง (The Civil Right Marches) การใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการแสดงถึง ความรู้สึกของความเป็นพลเมือง (Sense of Citizenship) คือในฐานะที่เป็นหน้าที่ของพลเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นปรากฏการณ์ที่สลับซับซ้อนและขึ้นอยู่กับตัวแปรต่างๆ มากมาย ซึ่งมีความสำคัญแตกต่างกันและแบ่งชุดของตัวแปรต่างๆ ออกเป็น 3 ปัจจัย (McCosky, อ้างถึงใน ศิริินภา สถาพรวงษา, 2541: 30-33)

1) ตัวแปรทางด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม (The Social Environment) ได้แก่ การศึกษา อาชีพ รายได้ อายุ เชื้อชาติ ศาสนา เพศ การเลื่อนฐานะทางสังคม และถิ่นที่อยู่อาศัยซึ่งมีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ บริบททางการเมืองวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ

2) ตัวแปรทางด้านจิตวิทยา (Psychological Variables) การเข้าร่วมทางการเมืองจะดำรงอยู่ได้ ขึ้นอยู่กับว่า ได้ให้รางวัลหรือผลตอบแทนแก่ผู้เข้าร่วมอย่างไรบ้าง โดยเชื่อกันว่ามนุษย์เข้าร่วมทางการเมืองเพื่อสนองความต้องการต่างๆ ของเขา ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้บุคคลเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมือง นอกจากนี้คุณลักษณะทางบุคลิกภาพ (Personality Traits) บางอย่างมีความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น ความเป็นผู้นำ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเชื่อมั่นสูง ซึ่งผู้ที่คุณลักษณะเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมทางการเมืองสูงกว่าผู้ที่ขาดคุณลักษณะดังกล่าว

3) ตัวแปรทางด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง (The Political Environment) เช่น ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง สถานการณ์บ้านเมือง (Situational Factors) ระบบพรรคการเมือง (The Party System) การรณรงค์หาเสียง (The Campaign) อุดมการณ์ทางการเมือง (Issues and Ideology) อิทธิพลของกลุ่มจะมีมากขึ้นขึ้นอยู่กับการจัดตั้งขึ้นมาด้วยวัตถุประสงค์อะไร เกี่ยวข้องกับการเมืองมากน้อยเพียงใด หากมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับมากและตั้งขึ้นมาเพื่อพิทักษ์ประโยชน์ของกลุ่มแล้ว อิทธิพลของกลุ่มที่มีต่อสมาชิกก็จะมีมาก (Milbrath อ้างถึงใน อรทัย ตติยรัตน์, 2532: 40)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจมองได้ทั้งในระดับมหภาค (Macro Level) เน้นหน่วยทางสังคมขนาดใหญ่คือ ระดับชาติ (Nation) เป็นหน่วยวิเคราะห์ และระดับจุลภาค (Micro Level) เน้นปัจเจกบุคคล และพฤติกรรมด้านการเมืองของเขาเป็นหน่วยวิเคราะห์ ซึ่งในระดับจุลภาคจะตอบคำถามว่า ทำไมปัจเจกคนหรือกลุ่มชน ที่เข้าร่วมและไม่เข้าร่วมในทางการเมือง เข้าร่วมเพื่ออะไรและอย่างไร ซึ่งได้แบ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็น 4 ประเภท คือ (Milbrath และ Goel อ้างถึงใน ศิริินภา สถาพรวงษา, 2541: 33-38)

1) สิ่งเร้าทางการเมือง (Political stimuli) เช่น การพูดคุยเกี่ยวกับการเมือง การได้รับข้อมูลข่าวสาร หรืออยู่ในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองบางรูปแบบ ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า บุคคลที่ได้รับสิ่งเร้าทางการเมือง โดยการพูดคุยเกี่ยวกับการเมืองอย่างไม่เป็นทางการมักจะเกิดกับบุคคลที่มีระดับทางการศึกษาเท่าเทียมกันและผู้ที่มีการศึกษาสูงมักพบกับสิ่งเร้าเกี่ยวกับการเมืองมากทำให้มีแนวโน้มที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆ มากกว่าผู้ที่ไม่มีได้รับสิ่งเร้าทางการเมืองเหล่านี้

2) ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factors) ได้แก่ ทักษะ ทักษะ ความเชื่อ ลักษณะทางบุคลิกภาพ การสืบลักษณะนิสัยมาจากบิดามารดา และความต้องการในเชิงจิตวิทยา ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมากกับพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า ความสนใจและความห่วงใยเรื่องการเมือง การมีความรู้สึกในความสามารถของตน การมีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูง โดยเฉพาะทางการศึกษา การมีความรู้สึกตระหนักในหน้าที่ของพลเมือง และการมีบุคลิกภาพที่ชอบแสดงออกทางสังคม จะมีแนวโน้มให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่ขาดความรู้สึกในพฤติกรรมเหล่านี้

3) สิ่งแวดล้อมทางการเมือง (Political Setting) ประกอบด้วย 3 ส่วน

3.1) “rules of the game” เช่นสิทธิในการเลือกตั้ง

3.2) สถาบันทางการเมือง โดยเฉพาะระบบพรรคการเมือง ซึ่งมีผลกระทบต่อแบบแผนและอัตราการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ยิ่งมีการแข่งขันกันมากอัตราการมีส่วนร่วมก็ยิ่งสูง

3.3) ลักษณะการรณรงค์หาเสียง

4) ตำแหน่งทางสังคม (Social Position) ได้แก่ รายได้ อาชีพ ถิ่นที่อยู่อาศัย เพศ อายุ ศาสนา เชื้อชาติ ซึ่งตัวแปรเหล่านี้ไม่ได้ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง แต่จะเป็นตัวแปรที่สนับสนุนตัวแปรทางด้านทัศนคติและบุคลิกภาพ ซึ่งจากการวิจัยพบว่า บุคคลที่อยู่ใกล้ศูนย์กลางทางสังคม อยู่ในชนชั้นสูง การศึกษาสูง มีฐานะดี มีความตื่นตัวทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับองค์กรทางการเมือง และอาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเวลานาน จะมีแนวโน้มการมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

ปัจจัยที่ทำให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ตามแนวคิด Milbrath และ Goel ดังที่กล่าวมาแล้ว สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ศาสนา ทักษะ ความเชื่อ ค่านิยม ความผูกพันในชุมชน ประสบการณ์การเป็นสมาชิกกลุ่ม ความรู้ ความเข้าใจ

2) ปัจจัยทางสภาพแวดล้อมและสังคม ได้แก่ วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ การติดต่อสื่อสาร

3) ปัจจัยทางโอกาส ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น นโยบายการเมืองการปกครอง การเปิดโอกาส

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สามารถ ก้อนจันทร์ (2541: 58-61) ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลขามใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในระดับน้อยเป็นส่วนใหญ่ ส่วนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พบว่า อายุ อาชีพ และระยะเวลาที่เข้ามาอยู่ในตำบล มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่น

พลจิตร์ รักเอียด (2542) ได้ศึกษาวิจัย ความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ศึกษาเฉพาะกรณี ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลตำบลหินตก อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่มีผลต่อระดับความรู้ ความเข้าใจ และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับค่อนข้างต่ำ มีความรู้ทางการเมืองในระดับปานกลางค่อนข้างสูง

วิทยา บุญยะเวชชีวิน (2542: 87-88) ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง โดยการมีส่วนร่วมทางการเมือง ด้านการไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด รองลงมาคือ การชักชวนให้ผู้อื่นไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และน้อยที่สุดคือการร่วมชุมนุมหรือเดินขบวนขับไล่สมาชิกสภาเทศบาลหรือเจ้าหน้าที่เทศบาล สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่นในเขตเทศบาลตำบลบางปู คือ การผ่านสังคมประกิตทางการเมือง การผ่านการบ่มเพาะทางการเมือง การมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยและการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง

วีระชัย เอ็งชฎีกุล (2550) ได้ศึกษาความรู้ความเข้าใจและปัจจัยในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยอ้อ อำเภอคลอง จังหวัดแพร่ ผลการศึกษาพบว่า 1) ความรู้ความเข้าใจต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยอ้อ อำเภอคลอง จังหวัดแพร่ ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยอ้อ อำเภอคลอง จังหวัดแพร่ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมรับฟังการปราศรัยหรือฟังนโยบายของนักการเมือง อยู่ในระดับมาก 3) เปรียบเทียบประชาชนที่มีลักษณะส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัจจัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยอ้อ อำเภอคลอง จังหวัดแพร่ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

บุญเยี่ยม อยุ่คง (2550) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ 3 อันดับแรกคือ 1) ไม่เคปรีจาคเงินให้พรรค/ผู้สมัคร/กลุ่มหรือองค์กรที่แสดงความคิดเห็นทางการเมือง 2) ไม่รวมประชาสัมพันธ์การเลือกตั้ง 3) ไม่ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือผู้นำทางการเมืองในเรื่องเกี่ยวกับการเมือง นอกจากนี้ พบว่ามีการซื้อสิทธิ์ขายเสียงในรูปแบบต่างๆ กันอยู่บ้าง ซึ่งมีผลทำให้การเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมายังปราศจากความบริสุทธิ์ยุติธรรม 2) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประกอบด้วย

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจทางการเมือง
2. จัดให้มีกลุ่มประชาคมเพื่อประชาธิปไตย เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในกิจกรรมต่างๆ
3. ทุกภาคส่วนของสังคมร่วมมือกันทำหน้าที่ในการติดตาม ตรวจสอบการเลือกตั้งเพื่อป้องกันการทุจริต

4. ส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

เกริกชัย ธรรมลักษณ์, วินัย ชุมชื่น และคณะ (2551) ทำการศึกษา อิทธิพลทางสังคม การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนและการรับรู้ทางการเมืองที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันตก (หมู่บ้านจอมบึง, นครปฐม, กาญจนบุรี, เพชรบุรี) ผลการวิจัยพบว่า 1) การรับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชนขึ้นอยู่กับสถาบันการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ 2) การรับรู้ทางการเมืองของนักศึกษาขึ้นอยู่กับรับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชนของสถาบันการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ 3) อิทธิพลทางการเมืองขึ้นอยู่กับ คุณลักษณะส่วนบุคคลของนักศึกษาและสถาบันการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญ 4) การมีส่วนร่วม

ร่วมทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับปัจจัยการรับรู้ข่าวสารจากสื่อมวลชน การรับรู้ทางการเมือง อิทธิพลทางการเมือง และคุณลักษณะส่วนบุคคลของนักศึกษาโดยมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ

สมพิศ สุขแสน (2552) ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการใช้สิทธิการเลือกตั้งอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการมีส่วนร่วมโดยตรงตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ด้านบทบาทเคลื่อนไหวทางการเมือง และด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างจริงจังอยู่ในระดับน้อย 2) ปัจจัยความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ด้านสิ่งรบกวนทางการเมือง ด้านสิ่งแวดล้อมทางการเมือง ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ด้านความพึงพอใจในนโยบายและการบริหารงานส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ระดับปานกลาง 3) ปัญหาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ที่สำคัญบางครั้งไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพราะไม่มีเวลาว่าง การไม่มีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเพราะการศึกษาน้อย และมีความขัดแย้งในชุมชน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นทางการเมืองน้อย การไม่กล้าแสดงออกเป็นกลุ่มสมาชิกการเมืองใด

สุรสิทธิ์ สกรินทร์ (2553) ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรทางการแพทย์ ของอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ภายใต้วัตถุประสงค์ 2 ประการ ประกอบด้วย 1) ศึกษารูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรทางการแพทย์ของอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี 2) เปรียบเทียบช่องทางการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง และความถี่ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรทางการแพทย์ของอำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรทางการแพทย์โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า บุคลากรทางการแพทย์มีส่วนร่วมทางการเมืองเกี่ยวกับการเลือกตั้งอยู่ในระดับมาก ด้านการผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาล ด้านการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมืองอยู่ในระดับปานกลาง และด้านการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองอยู่ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการที่ได้ทำการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมือง 2) บุคลากรทางการแพทย์ที่มีช่องทางการรับข่าวสารทางการเมืองจากแหล่งต่างกัน มีการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน และบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความถี่ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน การมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับผลการที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกในเรื่องของช่องทางการรับข่าวสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

บุญเชิด มารศรี (2553) ทำการศึกษาถึงบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีต่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ศึกษากรณีอำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า 1) กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยการพูดประชาสัมพันธ์ทางเสียงตามสายหมู่บ้านทุกวัน การเรียกประชุมประชาคมและเสวนาร่วมแสดงความคิดเห็นในหมู่บ้านทุกเดือน และการเคาะประตูบ้านเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การเข้าร่วมกิจกรรมการเข้าร่วมหาเสียง การไปร่วมเรียกร้องผลประโยชน์สาธารณะ ดำเนินกิจการงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการและงบประมาณของหมู่บ้าน 2) ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังขาดความรู้ ความเข้าใจต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทั้งประชาชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านยังหวงเรื่องปากท้องของตัวเองมากกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง ขาดอิสระในการทำหน้าที่ เพราะต้องรับฟังและปฏิบัติตามนโยบายรัฐ และยังถูกมองว่าเป็นหัวคะแนนของนักการเมือง 3) แนวทางการพัฒนาบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม

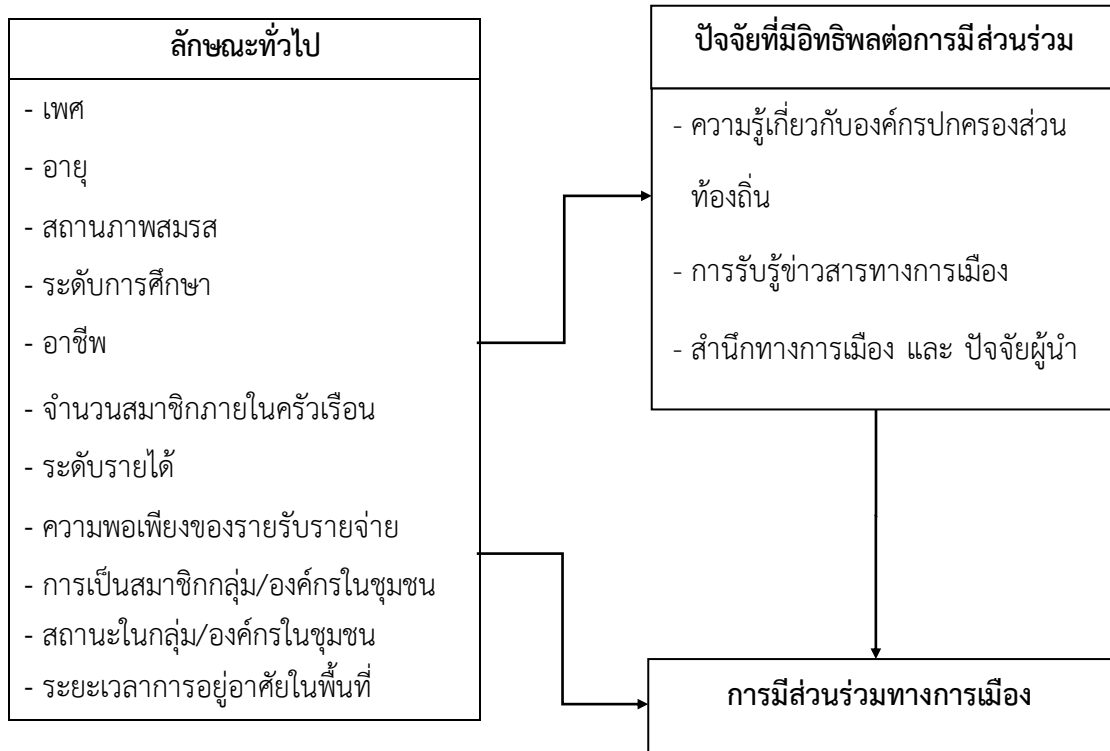
ทางการเมืองของประชาชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะต้องมีความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมทางการเมืองอย่างอิสระไม่ใช้การบังคับ ภาครัฐต้องมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความกินดีอยู่ดี เพื่อขจัดปัญหาระบบอุปถัมภ์จากนักการเมือง

ปิยาณี กปิตถัย (2554) ทำการศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองนาสาร อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยทำการศึกษาถึงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองนาสาร อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี แบ่งออกเป็นด้านการใช้สิทธิ์เลือกตั้ง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การเข้าร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และการตรวจสอบการปฏิบัติงาน ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ เพศ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน ส่วนด้าน อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือนและสภาพการสมรส มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ความความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

สุวิน ศรีเมือง (2554) ทำการศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า 1) ประชาชนให้ความสำคัญต่อการเมือง 2) การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากเทศบาลตำบลทุ่งหลวง ประชาชนส่วนใหญ่รับรู้ข่าวสารทางการเมืองโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง 3) กระบวนการเรียนรู้ข่าวสารทางการเมืองจากเทศบาลตำบลทุ่งหลวง ประชาชนส่วนใหญ่มีกระบวนการรับรู้ข่าวสารการเมืองโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง 4) ความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมืองของประชาชนต่อข่าวสารทางการเมืองจากเทศบาลตำบลทุ่งหลวงในทุกๆ ด้านประชาชนส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อข่าวสารการเมืองโดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง 5) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจากเทศบาลตำบลทุ่งหลวง ประชาชนส่วนใหญ่เข้าร่วม การมีส่วนร่วมทางการเมืองในภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง 6) ความแตกต่างระหว่างสภาพส่วนบุคคลทั่วไป ทางสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยภาพรวมประชาชนมีรายได้ต่างกันมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 7) ความแตกต่างระหว่างสภาพส่วนบุคคลทั่วไป ทางสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน พบว่า ประชาชนที่พักอาศัยในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลทุ่งหลวงต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 8) ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง กับทัศนคติทางการเมืองพบว่า ในภาพรวมการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 9) ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนมีกระบวนการเรียนรู้ข่าวสารทางการเมืองกับทัศนคติทางการเมืองของประชาชน พบว่า ในภาพรวมประชาชนในตำบลทุ่งหลวงมีทัศนคติที่แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 10) ความสัมพันธ์ระหว่างทางทัศนคติทางการเมืองของประชาชนต่อข่าวสารทางการเมืองกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเทศบาลตำบลทุ่งหลวง พบว่า ในภาพรวมมีความแตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากที่คณะผู้วิจัยได้ทำการทบทวน แนวคิดทฤษฎี และวรรณกรรมสามารถ สร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่แตกต่างกัน การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) รูปแบบการวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับ ต่อไปนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. กรทดสอบคุณภาพเครื่องมือ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลของครัวเรือนในตำบลเหมืองใหม่ จากสำนักทะเบียนเทศบาลเหมืองใหม่ และฝ่ายทะเบียนองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ พบว่า เขตเทศบาลตำบลเหมืองใหม่มีจำนวนครัวเรือนในเขตการปกครอง 660 หลังคาเรือน เขตองค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่มีจำนวนครัวเรือนในเขตการปกครอง 567 หลังคาเรือน รวมทั้ง 2 เขตมีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 1,227 หลังคาเรือน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงทำการคัดเลือกกลุ่มประชากรในการศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง เนื่องจากลักษณะประชาชนในพื้นที่ตำบลเหมืองใหม่ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล

การวิจัยครั้งนี้กลุ่มประชากร คือ ประชาชนในตำบลเหมืองใหม่ ซึ่งมีทั้งหมด 1,227 หลังคาเรือน คณะผู้วิจัยจึงใช้วิธีการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตร Taro Yamane (1973: 887, อ้างอิงถึงในธีรวุฒิ เอกะคุณ, หน้า 135) โดยกำหนดให้มีค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 5 หรือระดับความคลาดเคลื่อน 0.05 สามารถคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตร ต่อไปนี้

$$n = \frac{N}{1+(N)(e)^2}$$

n = ขนาดตัวอย่าง (Sample Size)

N = จำนวนประชากร (Population)

e = ค่าความคาดเคลื่อนที่ยอมรับให้เกิด (error)

หมายเหตุ กำหนดค่า e = 5% (0.05)

$$\text{ขนาดตัวอย่างหลังคาเรือน} = \frac{1,227}{1+(1,227)(0.05)^2}$$

$$= \frac{1,227}{4.068}$$

$$= 301.62 \sim 310 \text{ ตัวอย่าง}$$

ดังนั้น ต้องใช้กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยจำนวนทั้งสิ้น 310 ตัวอย่าง ทั้งนี้ เก็บจากตัวแทนครัวเรือนละ 1 คน ต่อ 1 ชุดแบบสอบถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัย นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบความเชื่อมั่น และความตรงเชิงเนื้อหาแล้ว ไปให้ประชาชนตำบลเหมืองใหม่ จำนวน 310 หลังคาเรือน ตอบแบบสอบถาม และรับกลับคืนโดยคณะผู้วิจัย

เครื่องมือในการวิจัย และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้ศึกษาได้ทำการจัดแบ่งเครื่องมือในการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ: ทำรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารและหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาลตำบลเหมืองใหม่ องค์การบริหารส่วนตำบลเหมืองใหม่ ข้อมูลสรุประดับจังหวัด ระดับอำเภอ และข้อมูลทางเว็บไซต์ Website ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการจัดทำกรอบแนวคิดในการศึกษา

2. การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ: ทำการรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากตัวอย่างครัวเรือนที่อยู่ในตำบลเหมืองใหม่ โดยอาศัยแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการสำรวจ คณะผู้ศึกษาสรุปขั้นตอนการจัดทำแบบสอบถามได้ ดังนี้

2.1 ทบทวน/ศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย การเลือกประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.2 ทบทวนวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด และนิยามคำศัพท์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้

2.3 สร้างแบบสอบถามฉบับร่าง ตามตัวแปรที่กำหนด นำไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ

2.4 นำแบบสอบถามกลับมาปรับปรุงแก้ไข

2.5 นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

2.6 รวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ พิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับ กลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ในการศึกษาวิจัย

คณะผู้ศึกษาจัดทำแบบสอบถามประกอบด้วยคำถามปลายเปิดและคำถามปลายปิด แบ่งออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ระดับรายได้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ตอนที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น เช่น อิทธิพลของผู้นำ การได้รับข้อมูลข่าวสาร

ตอนที่ 3 ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น เช่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

ตอนที่ 4 ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยการหาความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดสอบ (Pretest) กับกลุ่มตัวอย่าง ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มที่จะศึกษาจำนวน 30 คน โดยการนำไปวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นเป็นรายข้อ (Item Analysis) หาความเชื่อมั่นรวมโดยใช้วิธีของ Cronbach (1984, p.161 อ้างถึงใน กัลยา วาณิชยปัญญา, 2548) เพื่อให้เกิดความชัดเจนของข้อคำถาม โดยใช้เกณฑ์ยอมรับที่ค่ามากกว่า 0.70 เพื่อแสดงว่าแบบสอบถามนี้มีความเชื่อมั่นเพียงพอ โดยใช้ Program SPSS ในการคำนวณหา ค่า Reliability

ทั้งนี้หลังทำการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มที่จะทำการศึกษา พบว่าแบบสอบถามนี้มีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.973 ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่สามารถนำไปใช้ในการศึกษาต่อไปได้ (รายละเอียดตามภาคผนวก ข)

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้สร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องรวมทั้งหลักการ และวิธีการสร้างแบบสอบถามเพื่อการวิจัย ตลอดจนกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยได้รับคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา
2. ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร บทความและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถาม
3. กำหนดประเด็นและขอบเขตของคำถามให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในงานวิจัย
4. ดำเนินการสร้างแบบสอบถามฉบับร่าง
5. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอกับที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบและเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อนำไปปรับปรุงในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์
6. ทำการปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ตามที่ที่ปรึกษาเสนอแนะ

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะแล้ว ไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 30 คน

8. นำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์ จำแนกแล้วมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหา สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัต (Cronbach's alpha coefficient)

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจรายการ (Checklist) และวิเคราะห์โดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) วิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

เกณฑ์การแปลความหมาย เพื่อจัดระดับความคิดเห็น โดยแบ่งระดับความคิดเห็น ดังต่อไปนี้

1.00 – 1.80	แปลความว่า	น้อยที่สุด
1.81 – 2.60	แปลความว่า	น้อย
2.61 – 3.40	แปลความว่า	ปานกลาง
3.41 – 4.20	แปลความว่า	มาก
4.21 – 5.00	แปลความว่า	มากที่สุด

เกณฑ์การแปลความหมาย เพื่อจัดระดับพฤติกรรม โดยแบ่งระดับพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ดังต่อไปนี้

1.00 – 1.66	แปลความว่า	ไม่เคยเลย
1.67 – 2.33	แปลความว่า	เป็นบางโอกาส
2.34 – 3.00	แปลความว่า	เป็นประจำ

เกณฑ์การแปลความหมาย เพื่อจัดระดับความถี่ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น ดังต่อไปนี้

1.00 – 1.80	แปลความว่า	ไม่เคยเลย
1.81 – 2.60	แปลความว่า	นานๆ ครั้ง
2.61 – 3.40	แปลความว่า	เป็นบางครั้ง
3.41 – 4.20	แปลความว่า	เกือบทุกครั้ง
4.21 – 5.00	แปลความว่า	ประจำ/สม่ำเสมอ

3. การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ การเป็นสมาชิกองค์กรในชุมชนเมืองใหม่ ใช้การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม เพื่อแสดงการกระจายของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้ t-test ส่วนลักษณะส่วนบุคคลด้านอายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ รายได้ โดยใช้ ANOVA (One-way analysis of Variances) ในการเปรียบเทียบตัวแปรตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป กรณีพบความแตกต่าง จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีของ Fisher's LSD (Least Significant Difference)

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) โดยจะทำการทดสอบที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปรผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัย ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบคำอธิบาย โดยเรียงลำดับหัวข้อเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น
 - 2.1 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 - 2.2 การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง
 - 2.3 การสำนึกทางการเมืองและปัจจัยด้านผู้นำ
3. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของท้องถิ่น
 - 3.1 การเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่น
 - 3.2 การเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชนตำบลเหมืองใหม่

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของความรู้เกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง สำนึกทางการเมืองที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
เพศ			อาชีพ		
ชาย	148	47.74	เกษตรกร	45	14.52
หญิง	162	52.26	รับราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	77	24.84
ช่วงอายุ			ค้าขาย	52	16.77
ต่ำกว่า 20 ปี	19	6.13	ลูกจ้างบริษัท	58	18.71
20-30 ปี	90	29.03	รับจ้างทั่วไป/ห้างร้าน	40	12.90
31-40 ปี	70	32.26	ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	38	12.26
41-50 ปี	100	22.58	จำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน		
51-60 ปี	21	6.77	1-2 คน	53	19.63
มากกว่า 60 ปี	10	3.23	3-4 คน	162	60.00
สถานภาพการสมรส			5-6 คน	48	17.78
โสด	91	29.35	มากกว่า 6 คน	7	2.59
หย่า	8	2.58	ไม่ระบุ	40*	12.90
แต่งงานแล้ว	179	57.74	รายได้		
แยกทางกันอยู่	13	4.19	ต่ำกว่าเดือนละ 6,000 บาท	24	7.74
หม้าย	19	6.13	6,000 – 10,000 บาท	48	15.48
ระดับการศึกษา			10,001 – 14,000 บาท	63	20.32
พออ่านออกเขียนได้	17	5.48	14,001 – 18,000 บาท	61	19.68
ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	21	6.77	18,001 – 22,000 บาท	84	27.10
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	58	18.71	22,001 บาทขึ้นไป	30	9.68
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	29	9.35			
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	137	44.19			
สูงกว่าปริญญาตรี	48	15.48			

หมายเหตุ: * หมายถึงผู้ตอบแบบสอบถามไม่ระบุจำนวนสมาชิกในครอบครัว

ตาราง 4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
ปัจจุบันท่านเป็นสมาชิก กลุ่มหรือสมาชิกองค์กรใน ชุมชนเมืองใหม่หรือไม่			กรณีที่ท่านเป็นสมาชิกกลุ่ม/ สมาชิกองค์กร ท่านเคยเข้าร่วม กิจกรรมกับกลุ่ม/องค์กรหรือไม่		
ไม่เป็นสมาชิก	237	76.45	เป็นสมาชิกที่ช่วยบริจาคเงิน	28	9.03
เป็นสมาชิก	73	23.55	เป็นสมาชิกที่ช่วยลงแรงทำงาน	23	7.42
			เป็นกรรมการ	22	7.10
			เป็นประธานกรรมการ	0	0.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า จากผู้แบบสอบถามทั้งสิ้นจำนวน 310 คน ส่วนมากเป็นเพศหญิง มีจำนวนทั้งสิ้น 162 คน คิดเป็นร้อยละ 52.26 และเพศชาย จำนวน 148 คิดเป็นร้อยละ 47.74 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี และมีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-4 คน ระดับการศึกษาสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ส่วนมากประกอบอาชีพรับราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ มีรายได้ประมาณ 18,000-22,000 บาท ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 82.26 มีความเพียงพอในรายรับ-รายจ่าย และผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 17.74 รายรับ-รายจ่าย ไม่เพียงพอในการดำเนินชีวิต ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 85.81 เป็นผู้ที่มิมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในตำบลเมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม และร้อยละ 14.19 เป็นผู้ที่ย้ายถิ่นฐานมาจากถิ่นอื่น และในจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 237 คน ไม่เป็นสมาชิกองค์กรในชุมชนตำบลเมืองใหม่ คิดเป็นร้อยละ 76.45 และเป็นสมาชิกองค์กรในชุมชนตำบลเมืองใหม่จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 23.55 โดยในกรณีที่ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นสมาชิกองค์กรชุมชน ตำบลเมืองใหม่ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากได้ให้การสนับสนุนเงินบริจาค เพื่อร่วมกิจกรรมทางการเมือง คิดเป็นร้อยละ 9.03

2. คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น

2.1 ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ตาราง 4.2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อความ	ถูก	ผิด	รวม
1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีฐานะเป็นนิติบุคคลและราชการบริหารส่วนท้องถิ่น	303* (97.74)	7 (2.62)	310 (100.00)
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่จัดให้มีและบำรุงรักษาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานของชุมชน	291* (93.87)	19 (6.13)	310 (100.00)
3. นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล/นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.)	262 (84.52)	48* (15.48)	310 (100.00)
4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้จากค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต ค่าปรับ ตามกฎหมายที่กำหนดไว้ได้	262* (84.52)	48 (15.48)	310 (100.00)
5. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย	277* (89.52)	33 (10.65)	310 (100.00)
6. สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี	295* (95.16)	15 (4.84)	310 (100.00)
7. สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีจำนวนเป็นสองเท่าของจำนวนหมู่บ้านในตำบล	257* (82.90)	53 (17.10)	310 (100.00)
8. นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล/นายกองค์การบริหารส่วนตำบลถือเป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.)	274* (88.39)	35 (11.29)	310 (100.00)

* คำตอบที่ถูกต้อง

จากตารางที่ 4.2 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างดี สังเกตได้จากการตอบข้อคำถาม ที่ผู้ตอบแบบสอบถามตอบถูกต้องจำนวน 7 ข้อ จากข้อคำถามทั้งหมด 8 ข้อ โดยข้อคำถามที่ผู้ตอบแบบสอบถามตอบผิดคือ ข้อ 3 คำถามว่า นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล/นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) ใช่หรือไม่ คำตอบคือ “ผิด” ซึ่งความเป็นจริงแล้วนั้น นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล/นายกองค์การบริหารส่วนตำบลไม่ใช่ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) แต่เป็นผู้มีหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่และพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.)

2.2 การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

ตาราง 4.3 การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับพฤติกรรมกรรมการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

กิจกรรม	\bar{x}	S.D.	ระดับการรับรู้
1.ท่านพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นเกี่ยวกับเรื่องการเมือง	2.37	0.53	เป็นประจำ
2.ท่านรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อประเภทต่างๆ	2.54	0.53	เป็นประจำ
3.ท่านรับข่าวสารด้านการเมืองระดับท้องถิ่นจากสื่อประเภทต่างๆ	2.55	0.52	เป็นประจำ
4.ท่านติดตามชมรายการที่มีการวิเคราะห์การเมืองระดับท้องถิ่น เช่น เหตุบ้านการเมือง	2.48	0.53	เป็นประจำ
5.ท่านสนใจติดตามสรุปผลการเลือกตั้งตามสื่อต่างๆ	2.31	0.55	บางครั้ง
6. ท่านอ่านหนังสือที่มีการวิเคราะห์การเมืองระดับท้องถิ่น	2.51	0.55	เป็นประจำ
7.ท่านมีความกระตือรือร้นในการติดตามข่าวสาร เกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น	2.47	0.50	เป็นประจำ
8.ท่านมีความกระตือรือร้นในการหาข้อมูลเกี่ยวกับข่าวสารทางการเมืองระดับท้องถิ่น	2.39	0.50	เป็นประจำ
9.ท่านติดตามข่าวสารการรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งของผู้สมัครรับตั้งระดับท้องถิ่น	2.41	0.49	เป็นประจำ
10.ท่านเคยพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นกับสมาชิกในชุมชน	2.45	0.54	เป็นประจำ
รวม	2.45	0.52	เป็นประจำ

จากตาราง 4.3 พบว่า พฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของผู้ตอบแบบสอบถามนั้น ผู้ตอบแบบสอบถามได้รับรู้ข่าวสารทางการเมืองจากสื่อประเภทต่างๆ ทั้งจากรายการที่มีการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมือง สื่อระดับท้องถิ่น และอ่านหนังสือที่มีการวิเคราะห์การเมืองระดับท้องถิ่น อยู่เป็นประจำ เมื่อมีโอกาสผู้ตอบแบบสอบถามได้พบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับผู้อื่นและสมาชิกในชุมชนให้ความสนใจที่จะติดตามผลการเลือกตั้ง รวมถึงการติดตามข่าวสารและมีความกระตือรือร้นในการหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองระดับท้องถิ่นในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง อีกด้วย

เมื่อสังเกตจากค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของผู้ตอบแบบสอบถามแล้วนั้น พบว่า ช่องทางการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของผู้ตอบแบบสอบถามนั้น โดยส่วนมากผู้ตอบแบบสอบถามจะมีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองมาจากสื่อประเภทต่างๆ ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นและมีการอ่านหนังสือที่มีการวิเคราะห์การเมือง ซึ่งในภาพรวมของการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองนั้น อยู่ในระดับเป็นประจำ มีค่าเฉลี่ย 2.45

2.3 สำนักทางการเมืองและปัจจัยด้านผู้นำ

ตาราง 4.4 การแจกความถี่และร้อยละของระดับความคิดเห็นด้านการสำนักทางการเมือง และปัจจัยด้านผู้นำ

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
การสำนักทางการเมือง					
1 ท่านตระหนักในการใช้สิทธิและหน้าที่ของท่านในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม	111 (35.81)	150 (48.39)	28 (9.03)	7 (2.26)	14 (4.52)
2 ท่านยึดมั่นในการประพฤติปฏิบัติตามหลักการและวิถีทางในการปกครองแบบประชาธิปไตย	84 (27.10)	180 (58.06)	32 (10.32)	8 (2.58)	6 (1.94)
3 ท่านคิดว่า การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของท่านก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง	105 (33.87)	142 (45.81)	57 (18.39)	4 (1.29)	2 (0.65)
4 ท่านตระหนักดีว่า บทบาทและหน้าที่ของท่านส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย	113 (36.45)	113 (36.45)	74 (23.87)	10 (3.23)	0 (0.00)
5 ท่านตระหนักในบทบาทและความรับผิดชอบและความรับผิดชอบในหน้าที่ที่มีต่อตนเองและประเทศชาติ	98 (31.61)	151 (48.71)	55 (17.74)	4 (1.29)	2 (0.65)

ตาราง 4.4 การแจกแจงความถี่และร้อยละของระดับความคิดเห็นด้านการสำนึกทางการเมืองและ
ปัจจัยด้านผู้นำ (ต่อ)

ข้อคำถาม	ระดับความคิดเห็น					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด	
6 ท่านคิดว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะช่วยให้ประเทศไทยมีความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงมากขึ้น	91 (29.35)	152 (49.03)	61 (19.68)	4 (1.29)	2 (0.65)	
7 ท่านคิดว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะช่วยให้ท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	105 (33.87)	150 (48.39)	43 (13.87)	10 (3.23)	2 (0.65)	
8 ท่านตระหนักดีว่าท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตย	115 (37.10)	128 (41.29)	59 (19.03)	8 (2.58)	0 (0.00)	
อิทธิพลของผู้นำ						
1 ระดับความรู้ของผู้นำทำให้ท่านมีโอกาสร่วมกิจกรรมในชุมชน	97 (31.29)	143 (46.13)	52 (16.77)	5 (1.61)	13 (4.19)	
2 ผู้นำมีคุณธรรมทำให้ท่านเต็มใจในการร่วมกิจกรรมในชุมชน	103 (33.23)	134 (43.23)	56 (18.06)	15 (4.84)	2 (0.65)	
3 หากผู้นำเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นจะทำให้ประชาชนทำงานร่วมกันในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	86 (27.74)	163 (52.58)	52 (16.77)	7 (2.26)	2 (0.65)	
4 ผู้นำมีบทบาทต่อการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน	82 (26.45)	167 (53.87)	48 (15.48)	5 (1.61)	8 (2.58)	
5 ผู้นำเป็นที่พึ่งพาของคนในชุมชน	82 (26.45)	132 (42.58)	66 (21.29)	21 (6.77)	9 (2.90)	

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ด้านการสำนึกทางการเมืองของประชาชน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความยึดมั่นในการประพฤติปฏิบัติตามหลักการและวิถีทางในการปกครองประชาธิปไตย คิดเป็นร้อยละ 58.06 และรองลงมาคือ คิดว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะช่วยให้ประเทศไทยมีความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง คิดเป็นร้อยละ 49.03 อีกทั้งผู้ตอบแบบสอบถามยังตระหนักในสิทธิ หน้าที่ บทบาทของตนเองในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตย ในด้านอิทธิพลของผู้นำ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้นำที่จะสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 53.87 รองลงมาคือ เมื่อผู้นำเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น จะทำให้ประชาชนทำงานร่วมกันในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ คิดเป็นร้อยละ 52.58

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับความคิดเห็นด้านการสำนึกทาง
การเมืองและปัจจัยด้านผู้นำ

ปัจจัย ด้าน	ข้อความคำถาม	\bar{x}	S.D.	ระดับความ คิดเห็น
การสำนึกทางการเมือง				
1.	ท่านตระหนักในการใช้สิทธิและหน้าที่ของท่านในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม	4.09	0.97	มาก
2.	ท่านยึดมั่นในการประพฤติปฏิบัติตามหลักการและวิถีทางการปกครองแบบประชาธิปไตย	4.06	0.81	มาก
3.	ท่านคิดว่าการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของท่านก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง	4.11	0.79	มาก
4.	ท่านตระหนักดีว่า บทบาทและหน้าที่ของท่านส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย	4.06	0.85	มาก
5.	ท่านตระหนักในบทบาทและความรับผิดชอบและความรับผิดชอบในหน้าที่ที่มีต่อตนเองและประเทศชาติ	4.09	0.77	มาก
6.	ท่านคิดว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะช่วยให้ประเทศไทยมีความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงมากขึ้น	4.05	0.77	มาก
7.	ท่านคิดว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะช่วยให้ท่านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น	4.12	0.81	มาก
8.	ท่านตระหนักดีว่าท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตย	4.13	0.81	มาก
รวม		4.08	0.82	มาก
อิทธิพลของผู้นำ				
1.	ระดับความรู้ของผู้นำทำให้ท่านมีโอกาสร่วมกิจกรรมในชุมชน	3.99	0.96	มาก
2.	ผู้นำมีคุณธรรมทำให้ท่านเต็มใจในการร่วมกิจกรรมในชุมชน	4.04	0.88	มาก
3.	หากผู้นำเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นจะทำให้ประชาชนทำงานร่วมกันในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ	4.05	0.77	มาก
4.	ผู้นำมีบทบาทต่อการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน	4.00	0.85	มาก
5.	ผู้นำเป็นที่พึ่งพาของคนในชุมชน	3.83	0.99	มาก
รวม		3.98	0.89	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ด้านการสำนึกทางการเมือง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามมีความตระหนักในการใช้สิทธิและหน้าที่ของตนเอง และคิดว่าการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของตนจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยการปฏิบัตินั้นจะเป็นไปตามหลักการและวิธีการปกครองตามหลักประชาธิปไตย ซึ่งบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบของตนจะส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย และในด้านอิทธิพลของผู้นำ ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นในระดับมาก โดยผู้ตอบแบบสอบถามคิดว่าระดับความรู้ของผู้นำจะทำให้ตนมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน หากผู้นำมีบทบาทต่อการสร้างการมีส่วนร่วม สามารถเป็นที่พึ่งของคนในชุมชนได้ ตลอดจนจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น จะทำให้ประชาชนสามารถทำงานร่วมกันในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของท้องถิ่น

ในส่วนนี้เป็นการนำเสนอถึงพฤติกรรมการเข้าร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ซึ่งคณะผู้วิจัย ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำอธิบาย ดังนี้

3.1 การเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่น

ตารางที่ 4.6 การแจกแจงความถี่และร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในท้องถิ่นของประชาชนตำบลเหมืองใหม่

ข้อที่	การเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นของประชาชนตำบลเหมืองใหม่	ความถี่ในการปฏิบัติ				
		ประจำ/สม่ำเสมอ	เกือบทุกครึ่ง	เป็นบางครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคยเลย
1.	ท่านร่วมฟังอภิปราย ปาฐกถา ร่วมสัมมนา หรือการให้ความรู้ทางการเมือง	71 (22.90)	146 (47.10)	67 (21.61)	13 (4.19)	13 (4.19)
2.	เมื่อมีการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ท่านเคยไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง	88 (28.39)	149 (48.06)	58 (18.71)	15 (4.84)	0 (0.00)
3.	ท่านให้ความสนใจในการติดตามข่าวความเคลื่อนไหวทางการเมืองและการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	111 (35.81)	141 (45.48)	47 (15.16)	11 (3.35)	0 (0.00)
4.	ท่านสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องการเมืองกับสมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนร่วมงานหรือไม่	94 (30.32)	149 (48.06)	56 (18.06)	8 (2.58)	3 (0.97)
5.	เมื่อใกล้ถึงการเลือกตั้ง ท่านพุดจาซักชวนบุคคลอื่นที่รู้จักให้ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง	113 (36.45)	147 (47.42)	37 (11.94)	13 (4.19)	0 (0.00)
6.	ท่านฟังคำปราศรัยการรณรงค์หาเสียงของกลุ่มการเมืองพรรคการเมือง และผู้สมัครรับเลือกตั้ง	96 (30.97)	133 (42.90)	59 (19.03)	19 (6.13)	3 (0.97)

ตารางที่ 4.6 การแจ้งความถี่และร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในท้องถิ่นของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ (ต่อ)

ข้อที่	การเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นของประชาชนตำบลเหมืองใหม่	ความถี่ในการปฏิบัติ				
		ประจำ/สม่ำเสมอ	เกือบทุกครั้ง	เป็นบางครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคยเลย
7.	เมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน,ท้องถิ่น ท่านได้ติดตามประสานงานกับเจ้าหน้าที่ทางราชการ ผู้นำชุมชนหรือนักการเมือง ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น	96 (30.97)	139 (44.84)	62 (20.00)	13 (4.19)	0 (0.00)
8.	ท่านร่วมรณรงค์หาเสียงเช่น ปิดโปสเตอร์,เดินหาเสียงตามบ้าน ฯลฯ เพื่อสนับสนุนพรรคการเมือง หรือผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	10 (3.23)	10 (3.23)	87 (28.06)	107 (34.52)	96 (30.97)
9.	ท่านพบปะ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภา และ/หรือข้าราชการส่วนท้องถิ่น	77 (24.84)	149 (48.06)	60 (19.35)	18 (5.18)	6 (1.94)
10.	ท่านเสนอปัญหาหรือความต้องการในการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น	87 (28.06)	137 (44.19)	63 (20.32)	13 (4.19)	10 (3.23)
11.	ท่านสอบถามถึงการทำกิจกรรมต่างๆ ของท้องถิ่นจากผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการ เพื่อนบ้าน	94 (30.32)	160 (51.61)	38 (12.26)	18 (5.81)	0 (0.00)
12.	ท่านติดตามรับฟังข่าวสารความเคลื่อนไหวของชุมชนท้องถิ่น จากสื่อต่างๆ	90 (29.03)	156 (50.32)	50 (16.13)	12 (3.87)	2 (0.65)
13.	ท่านเข้าร่วมรับฟังการดำเนินกิจกรรม โครงการ และกำหนดนโยบายแลแผนพัฒนาของท้องถิ่น	77 (24.84)	133 (42.90)	84 (27.10)	8 (2.58)	8 (2.58)
14.	ท่านเข้าร่วมประชุมในชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่ร่วมกับสมาชิกในชุมชนของท่านเพื่อจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชน	85 (27.42)	132 (42.58)	79 (25.48)	8 (2.58)	6 (1.94)
15.	ท่านเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นความต้องการต่อที่ประชุมของชุมชน	111 (35.81)	120 (38.71)	55 (17.74)	18 (5.81)	6 (1.94)
17.	ท่านแสดงประชามติในการต่อต้านหรือไม่ยอมรับการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	110 (35.48)	111 (35.81)	66 (21.29)	15 (4.84)	8 (2.58)
18.	ท่านเข้าร่วมตัดสินใจในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน	91 (29.35)	131 (42.26)	66 (21.29)	16 (5.16)	6 (1.94)

ตารางที่ 4.6 การแจ้งความถี่และร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในท้องถิ่นของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ (ต่อ)

ข้อที่	การเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นของประชาชนตำบลเหมืองใหม่	ความถี่ในการปฏิบัติ				
		ประจำ/สม่ำเสมอ	เกือบทุกครั้ง	เป็นบางครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคยเลย
19.	ท่านให้การสนับสนุนหรือบริจาคเงินหรือทรัพย์สินส่วนตัวให้แก่ อบต./เทศบาล/ชุมชน เพื่อจัดทำกิจกรรมสาธารณะ หรือในการพัฒนาชุมชน	118 (38.06)	118 (38.06)	59 (19.03)	13 (4.19)	2 (0.65)
20.	ท่านเข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนที่จัดให้มีขึ้นในชุมชน	124 (40.00)	115 (37.10)	59 (19.03)	8 (2.58)	4 (1.29)
21.	ท่านเข้าร่วมดูแลสาธารณะประโยชน์ที่ อบต./เทศบาล จัดให้มีขึ้นในชุมชน เช่น ถังขยะ ถนน ไฟทาง	99 (31.94)	131 (42.26)	67 (21.61)	11 (3.55)	2 (0.65)
22.	ท่านและคนในชุมชนของท่านร่วมกันแก้ไขปัญหาในชุมชนกันเอง	109 (35.16)	123 (39.68)	70 (22.58)	6 (1.94)	2 (0.65)
23.	ท่านและคนในชุมชนร่วมกันติดตามตรวจสอบ ทักท้วง และแสดงความคิดเห็นต่อผลการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของ อบต./เทศบาล	112 (36.13)	129 (41.61)	51 (16.45)	14 (4.52)	4 (1.29)
24.	ท่านร่วมตรวจสอบการดำเนินงานของ อบต./เทศบาล เช่น กิจกรรมการพัฒนา การว่าจ้าง การก่อสร้าง	109 (35.16)	122 (39.35)	62 (20.00)	13 (4.19)	4 (1.29)
25.	ท่านเข้าร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาของ อบต./เทศบาล	89 (28.71)	138 (44.52)	63 (20.32)	14 (4.52)	6 (1.94)

จากตารางที่ 4.6 แสดงระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในท้องถิ่น พบว่า โดยส่วนมากแล้วนั้น การเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นเกือบทุกครั้งที่ ผู้ตอบแบบสอบถามจะมีการสอบถามถึงการทำการกิจกรรมต่างๆ ของท้องถิ่นจากผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการและเพื่อนบ้าน คิดเป็นร้อยละ 51.61 รองลงมาคือ การรับฟังความเคลื่อนไหวของชุมชนท้องถิ่นจากสื่อต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 50.32 ตามด้วยกิจกรรม การใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การรับฟังคำปราศรัยหาเสียงรณรงค์เลือกตั้ง ร่วมคิด ตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมภายในชุมชน ดูแลรักษาสาธารณประโยชน์และดำเนินการตรวจสอบการทำงานขององค์กรบริหารส่วนตำบล มีการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบุคคลในชุมชน ตลอดจนนักการเมืองระดับท้องถิ่น ทั้งยังมีการเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนไปยังนักการเมืองระดับท้องถิ่นอีกด้วย

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่น
ของประชาชนตำบลเหมืองใหม่

ข้อที่	การเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นของประชาชนตำบลเหมืองใหม่	\bar{x}	S.D.	ความถี่ในการปฏิบัติ
1.	ท่านร่วมฟังอภิปราย ปาฐกถา ร่วมสัมมนาหรือการให้ความรู้ทางการเมือง	2.20	0.98	นานๆ ครั้ง
2.	เมื่อมีการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ท่านเคยไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง	2.00	0.82	นานๆ ครั้ง
3.	ท่านให้ความสนใจในการติดตามข่าวความเคลื่อนไหวทางการเมืองและการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	1.86	0.80	นานๆ ครั้ง
4.	ท่านสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องการเมืองกับสมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนร่วมงานหรือไม่	1.96	0.82	นานๆ ครั้ง
5.	เมื่อใกล้ถึงการเลือกตั้ง ท่านพุดจาซักชวนบุคคลอื่นที่รู้จักให้ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง	1.84	0.79	นานๆ ครั้ง
6.	ท่านฟังคำปราศรัยการรณรงค์หาเสียงของกลุ่มการเมืองพรรคการเมือง และผู้สมัครรับเลือกตั้ง	2.03	0.91	นานๆ ครั้ง
7.	เมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน,ท้องถิ่น ท่านได้ติดตามประสานงานกับเจ้าหน้าที่ทางราชการ ผู้นำชุมชนหรือนักการเมือง ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น	1.97	0.82	นานๆ ครั้ง
8.	ท่านร่วมรณรงค์หาเสียงเช่น ปิดโปสเตอร์,เดินหาเสียงตามบ้าน ฯลฯ เพื่อสนับสนุนพรรคการเมืองหรือผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	3.87	1.00	เกือบทุก ครั้ง

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่น
ของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ (ต่อ)

ข้อที่	การเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นของประชาชนตำบลเหมืองใหม่	\bar{x}	S.D.	ความถี่ในการปฏิบัติ
9.	ท่านพบปะ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิกสภา และ/หรือข้าราชการส่วนท้องถิ่น	2.12	0.91	นานๆ ครั้ง
10.	ท่านเสนอปัญหาหรือความต้องการในการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น	2.10	0.97	นานๆ ครั้ง
11.	ท่านสอบถามถึงการทำกิจกรรมต่างๆ ของท้องถิ่นจากผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการ เพื่อนบ้าน	1.94	0.81	นานๆ ครั้ง
12.	ท่านติดตามรับฟังข่าวสารความเคลื่อนไหวของชุมชนท้องถิ่น จากสื่อต่างๆ	1.97	0.82	นานๆ ครั้ง
13.	ท่านเข้าร่วมรับฟังการดำเนินกิจกรรม โครงการ และกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาของท้องถิ่น	2.15	0.91	นานๆ ครั้ง
14.	ท่านเข้าร่วมประชุมในชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่ร่วมกับสมาชิกในชุมชนของท่านเพื่อจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชน	2.09	0.89	นานๆ ครั้ง
15.	ท่านเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นความต้องการต่อที่ประชุมของชุมชน	1.99	0.97	นานๆ ครั้ง
16.	ท่านและคนในชุมชนร่วมร่วมกันคัดเลือกบุคคลและคณะบุคคลในชุมชนมาทำหน้าที่เป็นตัวแทนของคนในชุมชนเกี่ยวกับกิจการสาธารณะ	1.96	0.91	นานๆ ครั้ง
17.	ท่านแสดงประขามติในการต่อต้านหรือไม่ยอมรับการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	2.03	1.00	นานๆ ครั้ง
18.	ท่านเข้าร่วมตัดสินใจในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน	2.08	0.94	นานๆ ครั้ง
19.	ท่านให้การสนับสนุนหรือบริจาคเงินหรือทรัพย์สินส่วนตัวให้แก่ อบต. /เทศบาล/ชุมชน เพื่อจัดทำกิจกรรมสาธารณะ หรือในการพัฒนาชุมชน	1.91	0.89	นานๆ ครั้ง
20.	ท่านเข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนที่จัดให้มีขึ้นในชุมชน	1.88	0.89	นานๆ ครั้ง
21.	ท่านเข้าร่วมดูแลสาธารณะประโยชน์ที่ อบต./เทศบาล จัดให้มีขึ้นในชุมชน เช่น ถังขยะ ถนน ไฟทาง	1.99	0.86	นานๆ ครั้ง
22.	ท่านและคนในชุมชนของท่านร่วมกันแก้ไขปัญหาในชุมชนกันเอง	1.93	0.84	นานๆ ครั้ง

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่น
ของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ (ต่อ)

ข้อที่	การเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นของประชาชนตำบลเหมืองใหม่	\bar{x}	S.D.	ความถี่ในการปฏิบัติ
23.	ท่านและคนในชุมชนร่วมกันติดตามตรวจสอบทุกหัวง และแสดงความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานกิจกรรมสาธารณะของ อบต./เทศบาล	1.93	0.91	นานๆ ครั้ง
24.	ท่านร่วมตรวจสอบการดำเนินงานของ อบต./เทศบาล เช่น กิจกรรมการพัฒนา การว่าจ้าง การก่อสร้าง	1.97	0.92	นานๆ ครั้ง
25 .	ท่านเข้าร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาของ อบต./เทศบาล	2.06	0.92	นานๆ ครั้ง
รวม		2.07	0.89	นานๆ ครั้ง

จากตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของระดับการเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ พบว่า กิจกรรมที่ผู้ตอบแบบสอบถามได้เข้าร่วมกิจกรรมเกือบทุกครั้ง คือ การร่วมรณรงค์หาเสียง เพื่อสนับสนุนพรรคการเมืองหรือผู้ลงรับสมัครรับเลือกตั้ง ในส่วนของกิจกรรมทางการเมืองอื่นๆ ได้แก่ การเข้าร่วมฟังอภิปรายให้ความรู้ทางการเมือง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับเพื่อนบ้านหรือบุคคลในชุมชน ตลอดจนนักการเมืองระดับท้องถิ่นพร้อมทั้งเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนต่อนักการเมืองระดับท้องถิ่น ติดตามข้อมูลข่าวสารสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น ร่วมกันรักษาดูแลสาธารณประโยชน์ ร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนและติดตาม ตรวจสอบผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล มีความถี่ในการปฏิบัติกิจกรรมนานๆ ครั้ง โดยมีค่าเฉลี่ย 2.07

3.2 การเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชนตำบลเหมืองใหม่

ตารางที่ 4.8 การแจกแจงความถี่และร้อยละการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาของประชาชนตำบลเหมืองใหม่

ข้อ	การเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา	ความถี่	ร้อยละ
1.	ร่วมคิด (ร่วมคิด, ร่วมเสนอความต้องการ, ร่วมกำหนดนโยบาย ฯลฯ)	92	29.68
2.	ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา (ร่วมปฏิบัติ)	69	22.26
3.	ร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานของ อบต./เทศบาล	79	25.48
4.	ร่วมตรวจสอบการดำเนินงานของ อบต./เทศบาล	29	9.35
5.	ไม่เคยมีส่วนร่วมใดๆ เลย	41	13.23
รวม		310	100.00

จากตารางที่ 4.8 พบว่า การเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาในด้านร่วมคิด (ร่วมคิด, ร่วมเสนอความต้องการ, ร่วมกำหนดนโยบาย ฯลฯ) ร้อยละ 29.68 รองลงมาคือ ร่วมทำ ร่วมแก้ปัญหา (ร่วมปฏิบัติ) คิดเป็นร้อยละ 22.26 ร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานของ อบต./เทศบาล ร่วมตรวจสอบการดำเนินงานของ อบต./เทศบาล ตามลำดับ และมีผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 13.23 ไม่เคยมีส่วนร่วมในการพัฒนา

ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

1. ปัจจัยภูมิหลัง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยภูมิหลัง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน สามารถแยกเป็นสมมติฐานย่อยได้ ดังนี้

สมมติฐานที่ 1.1 เพศ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ ดังนี้

H_0 : เพศชายและเพศหญิงมีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

H_1 : เพศชายและเพศหญิงมีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ Independent t-test ใช้เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระกัน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. (2-tailed) หรือ Probability (P-value) มีค่าน้อยกว่า .05

ตาราง 4.9 การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย จำแนกตามเพศ

ด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	เพศ	t-test for Equality of Means				
		\bar{x}	S.D.	t	df	P-value
	ชาย	3.46	0.527	-1.118	308	.265
	หญิง	3.52	0.501			

จากตาราง 4.9 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง จำแนกตามเพศ พบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .265 ซึ่งมากกว่า .05 นั่นคือ ยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) ปฏิเสธสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า เพศชายและเพศหญิงมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมมติฐานที่ 1.2 เพศ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อสำนึกทางการเมือง สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ ดังนี้

H_0 : เพศชายและเพศหญิงมีสำนึกทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

H_1 : เพศชายและเพศหญิงมีสำนึกทางการเมืองแตกต่างกัน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ Independent t-test ใช้เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระกัน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. (2-tailed) หรือ Probability (P-value) มีค่าน้อยกว่า .05

ตาราง 4.10 การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้านสำนึกทางการเมืองจำแนกตามเพศ

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	เพศ	t-test for Equality of Means				
		\bar{x}	S.D.	t	df	P-value
ด้านสำนึกทางการเมือง	ชาย	4.50	0.577	0.528	308	.598
	หญิง	4.46	0.651			

จากตาราง 4.10 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านสำนึกทางการเมือง จำแนกตามเพศ พบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .598 ซึ่งมากกว่า .05 นั่นคือ ยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) ปฏิเสธสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า เพศชายและเพศหญิงมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านสำนึกทางการเมืองไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมมติฐานที่ 1.3 เพศ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการได้รับอิทธิพลของผู้นำ สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ ดังนี้

H_0 : เพศชายและเพศหญิงได้รับอิทธิพลของผู้นำไม่แตกต่างกัน

H_1 : เพศชายและเพศหญิงได้รับอิทธิพลของผู้นำแตกต่างกัน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ Independent t-test ใช้เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระกัน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. (2-tailed) หรือ Probability (P-value) มีค่าน้อยกว่า .05

ตาราง 4.11 การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการได้รับอิทธิพลของผู้นำ จำแนกตามเพศ

ระดับการมีส่วนร่วม ทางการเมือง	เพศ	t-test for Equality of Means				
		\bar{x}	S.D.	t	df	P-value
ด้านอิทธิพลของผู้นำ	ชาย	4.36	0.710	-0.666	308	.506
	หญิง	4.41	0.753			

จากตาราง 4.11 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการได้รับอิทธิพลของผู้นำ จำแนกตามเพศ พบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .506 ซึ่งมากกว่า .05 นั่นคือ ยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) ปฏิเสธสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า เพศชายและเพศหญิงได้รับอิทธิพลของผู้นำไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมมติฐานที่ 1.4 เพศ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่น สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติได้ ดังนี้

H_0 : เพศชายและเพศหญิงมีการเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน

H_1 : เพศชายและเพศหญิงมีการเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นแตกต่างกัน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ Independent t-test ใช้เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างสองกลุ่มที่เป็นอิสระกัน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. (2-tailed) หรือ Probability (P-value) มีค่าน้อยกว่า .05

ตาราง 4.12 การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่น จำแนกตามเพศ

ระดับการมีส่วนร่วม ทางการเมือง	เพศ	t-test for Equality of Means				
		\bar{x}	S.D.	t	df	P-value
ด้านการเข้าร่วมกิจกรรม ในท้องถิ่น	ชาย	3.02	0.633	-1.707	308	.089
	หญิง	3.16	0.795			

จากตาราง 4.12 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่น จำแนกตามเพศ พบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .089 ซึ่งมากกว่า .05 นั่นคือ ยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) ปฏิเสธสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า เพศชายและเพศหญิงมีการเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมมติฐานที่ 1.5 อายุมีผลต่อระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนตำบล
เหมืองใหม่สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

H_1 : ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ F-test ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า สองกลุ่มขึ้นไป โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. หรือ Probability (P-value) น้อยกว่า .05 และทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธี LSD.

ตาราง 4.13 การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง
จำแนกตามอายุ

พฤติกรรม	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F-ratio	p-value
ระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	ระหว่างกลุ่ม	4.32	5	.866	3.410	.005*
	ภายในกลุ่ม	77.159	304	.254		
	รวม	81.487	309			

จากตาราง 4.13 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง จำแนกตามอายุ พบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .005 ซึ่งน้อยกว่า .05 นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.14 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้ข่าวสาร
ทางการเมือง จำแนกตามอายุของประชาชน

อายุของประชาชน	ค่าเฉลี่ย	ต่ำกว่า 20	20-30 ปี	31-40 ปี	41-50 ปี	51-60 ปี	มากกว่า 60 ปี
ต่ำกว่า 20	3.42	-	-.090	-.149	.050	-.293	.321
20-30 ปี	3.51		-	-.059	.140	-.203	.411*
31-40 ปี	3.57			-	.199*	-.144	.470*
41-50 ปี	3.37				-	-.343*	.271
51-60 ปี	3.71					-	.614*
มากกว่า 60 ปี	3.10						-

จากตาราง 4.14 พบว่า ประชาชนที่อายุต่างกัน มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองที่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย (1) ประชาชนที่มีอายุระหว่าง 41-50 มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองต่างจากประชาชนที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี และต่างจากประชาชนที่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี (2) ประชาชนที่มีอายุมากกว่า 60 ปี มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองต่างจากประชาชนที่มีอายุระหว่าง 20-30 ปี, 31-40 ปี และ ระหว่าง 51-60 ปี

สมมติฐานที่ 1.6 รายได้มีผลต่อระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนตำบลเหมืองใหม่สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกันมีระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

H_1 : ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกันมีระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ F-test ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า สองกลุ่มขึ้นไป โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. หรือ Probability (P-value) น้อยกว่า .05 และทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธี LSD.

ตาราง 4.15 การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง
จำแนกตามรายได้

พฤติกรรม	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F-ratio	p-value
ระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	ระหว่างกลุ่ม	6.512	5	1.302	5.281	.000*
	ภายในกลุ่ม	74.975	304	.257		
	รวม	81.487	309			

จากตาราง 4.15 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง จำแนกตามรายได้ พบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่า .05 นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกันมีระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 4.16 การเปรียบเทียบรายคู่ของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง
จำแนกตามรายได้

รายได้ของประชาชน	ค่าเฉลี่ย	ต่ำกว่า 6,000	6,001-10,000 บาท	10,001-14,000 บาท	14,001-18,000 บาท	18,001-22,000 บาท	22,001 บาทขึ้นไป
ต่ำกว่า 6,000	3.25	-	-.229	-.179	-.143	-.464*	-.183
6,001-10,000 บาท	3.48		-	.051	.086	-.235*	.046
10,001-14,000 บาท	3.43			-	.035	-.286*	-.005
14,001-18,000 บาท	3.39				-	-.321*	-.040
18,001-22,000 บาท	3.71					-	.281*
22,001 บาทขึ้นไป	3.43						-

จากตารางที่ 4.16 พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองที่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย (1) ประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่า 6,000 – 18,000 บาท มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างจากประชาชนที่มีรายได้ตั้งแต่ 18,001-22,000 บาท และ (2) ประชาชนที่มีรายได้ตั้งแต่ 18,001-22,000 บาท มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างจากประชาชนที่มีรายได้ตั้งแต่ 22,001 บาทขึ้นไป

สมมติฐานที่ 1.7 ระดับการศึกษามีผลต่อระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชน ตำบลเหมืองใหม่สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

H_1 : ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ F-test ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า สองกลุ่มขึ้นไป โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. หรือ Probability (P-value) น้อยกว่า .05 และทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธี LSD.

ตาราง 4.17 การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F-ratio	p-value
ระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	ระหว่างกลุ่ม	5.624	5	1.125	4.508	.001*
	ภายในกลุ่ม	75.863	304			
	รวม	81.487	309			

จากตาราง 4.17 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .001 ซึ่งน้อยกว่า .05 นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4.18 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยระดับการรับรู้ข่าวสาร
ทางการเมือง จำแนกตามระดับการศึกษาของประชาชน

ระดับการศึกษาของประชาชน	ค่าเฉลี่ย	อ่านออกเขียนได้	ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	สูงกว่าปริญญาตรี
อ่านออกเขียนได้	3.41	-	.126	-.209	.101	-.172	.099
ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า	3.29		-	-.335*	.025	-.298*	-.027
มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า	3.62			-	.310*	.037	.308*
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	3.31				-	-.274*	.002
ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า	3.58					-	.271*
สูงกว่าปริญญาตรี	3.31						-

จากตาราง 4.18 พบว่า ประชาชนที่ระดับการศึกษาต่างกัน มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองที่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย (1) ประชาชนที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษาหรือเทียบเท่า มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองต่างจากประชาชนที่มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่าและต่างจากประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า (2) ประชาชนที่มีระดับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองต่างจากประชาชนที่มีระดับการศึกษาอนุปริญญาหรือเทียบเท่าและต่างจากประชาชนที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี (3) ประชาชนที่มีระดับการศึกษาอนุปริญญาหรือเทียบเท่า มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองต่างจากประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า (4) ประชาชนที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองต่างจากประชาชนที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี

สมมติฐานที่ 1.8 อาชีพมีผลต่อระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนตำบลเหมืองใหม่สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

H_1 : ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ F-test ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า สองกลุ่มขึ้นไป โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. หรือ Probability (P-value) น้อยกว่า .05 และทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธี LSD.

ตาราง 4.19 การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง
จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F-ratio	p-value
ระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	ระหว่างกลุ่ม	1.865	5	.373	1.424	.215
	ภายในกลุ่ม	79.622	304	.262		
	รวม	81.487	309			

จากตาราง 4.19 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง จำแนกตามอาชีพ พบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .215 ซึ่งน้อยกว่า .05 นั่นคือ ยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) ปฏิเสธสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมมติฐานที่ 1.9 อายุมีผลต่อสำนึกทางการเมืองของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีสำนึกทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

H_1 : ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีสำนึกทางการเมืองแตกต่างกัน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ F-test ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า สองกลุ่มขึ้นไป โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. หรือ Probability (P-value) น้อยกว่า .05 และทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธี LSD.

ตาราง 4.20 การเปรียบเทียบความแตกต่างของสำนึกทางการเมือง จำแนกตามอายุ

อายุ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F-ratio	p-value
สำนึกทางการเมือง	ระหว่างกลุ่ม	3.877	5	.775	2.077	.068
	ภายในกลุ่ม	113.507	304	.373		
	รวม	117.384	309			

จากตาราง 4.20 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของสำนึกทางการเมือง จำแนกตามอายุ พบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .068 ซึ่งมากกว่า .05 นั่นคือ ยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) ปฏิเสธสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีสำนึกทางการเมืองไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมมติฐานที่ 1.10 รายได้มีผลต่อสำนักทางการเมืองของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกันมีสำนักทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

H_1 : ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกันมีสำนักทางการเมืองแตกต่างกัน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ F-test ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า สองกลุ่มขึ้นไป โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. หรือ Probability (P-value) น้อยกว่า .05 และทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธี LSD.

ตาราง 4.21 การเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับความสำนักทางการเมือง จำแนกตามรายได้

พฤติกรรม	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F-ratio	p-value
สำนักทางการเมือง	ระหว่างกลุ่ม	10.252	5	2.050	5.818	.000*
	ภายในกลุ่ม	107.132	304	.352		
	รวม	117.384	309			

จากตาราง 4.21 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับความสำนักทางการเมือง จำแนกตามรายได้ พบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่า .05 นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกันมีระดับความสำนักทางการเมืองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 4.22 การเปรียบเทียบรายค่าเฉลี่ยระดับความสำคัญทางการเมือง
จำแนกตามรายได้

รายได้ของประชาชน	ค่าเฉลี่ย	ต่ำกว่า 6,000	6,001-10,000 บาท	10,001-14,000 บาท	14,001-18,000 บาท	18,001-22,000 บาท	22,001 บาทขึ้นไป
ต่ำกว่า 6,000	4.29	-	.063	-.185	-.479*	-.244	-.008
6,001-10,000 บาท	4.23		-	-.247*	-.541*	-.307*	-.071
10,001-14,000 บาท	4.48			-	-.294*	-.060	.176
14,001-18,000 บาท	4.77				-	.235*	.470*
18,001-22,000 บาท	4.54					-	.236
22,001 บาทขึ้นไป	4.30						-

จากตารางที่ 4.22 พบว่า ประชาชนที่รายได้ต่างกัน มีระดับความสำคัญทางการเมืองที่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย (1) ประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่า 6,000 บาท มีความสำคัญทางการเมืองแตกต่างจากประชาชนที่มีรายได้ตั้งแต่ 14,001-18,000 บาท (2) ประชาชนที่มีรายได้ 6,001-10,000 บาท มีความสำคัญทางการเมืองแตกต่างจากประชาชนที่มีรายได้ตั้งแต่ 10,001-22,000 บาท (3) ประชาชนที่มีรายได้ 10,001-14,000 บาท มีความสำคัญทางการเมืองแตกต่างจากประชาชนที่มีรายได้ตั้งแต่ 14,001-18,000 บาท และ (4) ประชาชนที่มีรายได้ 14,001-18,000 บาท มีความสำคัญทางการเมืองแตกต่างจากประชาชนที่มีรายได้ตั้งแต่ 18,001-22,001 บาทขึ้นไป

สมมติฐานที่ 1.11 ระดับการศึกษามีผลต่อสำนึกทางการเมืองของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีสำนึกทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

H_1 : ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีสำนึกทางการเมืองแตกต่างกัน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ F-test ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า สองกลุ่มขึ้นไป โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. หรือ Probability (P-value) น้อยกว่า .05 และทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธี LSD.

ตาราง 4.23 การเปรียบเทียบความแตกต่างของสำนึกทางการเมือง จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F-ratio	p-value
สำนึกทางการเมือง	ระหว่างกลุ่ม	3.747	5	.749	2.005	.078
	ภายในกลุ่ม	113.637	304			
	รวม	117.384	309			

จากตาราง 4.23 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของสำนึกทางการเมือง จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .078 ซึ่งมากกว่า .05 นั่นคือ ยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) ปฏิเสธสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีสำนึกทางการเมืองไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมมติฐานที่ 1.12 อาชีพมีผลต่อสำนึกทางการเมืองของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีสำนึกทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

H_1 : ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีสำนึกทางการเมืองแตกต่างกัน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ F-test ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า สองกลุ่มขึ้นไป โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. หรือ Probability (P-value) น้อยกว่า .05 และทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธี LSD.

ตาราง 4.24 การเปรียบเทียบความแตกต่างของสำนึกทางการเมือง จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F-ratio	p-value
สำนึกทางการเมือง	ระหว่างกลุ่ม	6.316	5	1.263	3.457	.005*
	ภายในกลุ่ม	111.068	304	.365		
	รวม	117.384	309			

จากตาราง 4.24 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของสำนึกทางการเมือง จำแนกตามอายุ พบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .005 ซึ่งน้อยกว่า .05 นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีสำนึกทางการเมืองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 4.25 การเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยการมีส่วนร่วมทางการเมือง
จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	เกษตรกร	ข้าราชการ/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ	ค้าขาย	ลูกจ้าง	รับจ้าง	ธุรกิจส่วนตัว
เกษตรกร	-	-.272*	.089	-.157	.053	-.227
ข้าราชการ/พนักงาน รัฐวิสาหกิจ		-	.361*	.115	.324*	.004
ค้าขาย			-	.246*	-.037	.317*
ลูกจ้าง				-	.209	-.071
รับจ้าง					-	.280*
ธุรกิจส่วนตัว						-

จากตาราง 4.25 พบว่า ประชาชนที่ประกอบอาชีพต่างกัน มีสำนึกทางการเมืองที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย (1) ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรมีสำนึกทางการเมืองแตกต่างจากประชาชนที่ประกอบอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ (2) ประชาชนที่ประกอบอาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจมีสำนึกทางการเมืองแตกต่างจากประชาชนที่ประกอบอาชีพค้าขาย และประชาชนที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป (3) ประชาชนที่ประกอบอาชีพค้าขายมีสำนึกทางการเมืองแตกต่างจากประชาชนที่ประกอบอาชีพลูกจ้าง และประชาชนที่มีธุรกิจส่วนตัว

สมมติฐานที่ 1.13 อายุมีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

H_1 : ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ F-test ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า สองกลุ่มขึ้นไป โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. หรือ Probability (P-value) น้อยกว่า .05 และทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธี LSD.

ตาราง 4.26 การเปรียบเทียบความแตกต่างของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง
จำแนกตามอายุ

อายุ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F-ratio	p-value
การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง	ระหว่างกลุ่ม	5.724	5	1.145	2.223	.052
	ภายในกลุ่ม	156.563	304			
	รวม	162.287	309			

จากตาราง 4.26 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกตามอายุ พบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .052 ซึ่งมากกว่า .05 นั่นคือ ยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) ปฏิเสธสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมมติฐานที่ 1.14 รายได้มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกันมีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

H_1 : ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกันมีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ F-test ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า สองกลุ่มขึ้นไป โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. หรือ Probability (P-value) น้อยกว่า .05 และทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธี LSD.

ตาราง 4.27 การเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมทางการเมือง
จำแนกตามรายได้

พฤติกรรม	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F-ratio	p-value
การมีส่วนร่วมทางการเมือง	ระหว่างกลุ่ม	9.924	5	1.985	3.960	.002*
	ภายในกลุ่ม	152.363	304			
	รวม	162.287	309			

จากตาราง 4.27 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกตามรายได้ พบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .002 ซึ่งน้อยกว่า .05 นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 4.28 การเปรียบเทียบรายค่าเฉลี่ยระดับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกตามรายได้

รายได้ของประชาชน	ค่าเฉลี่ย	ต่ำกว่า 6,000	6,001-10,000 บาท	10,001-14,000 บาท	14,001-18,000 บาท	18,001-22,000 บาท	22,001 บาทขึ้นไป
ต่ำกว่า 6,000	3.29	-	-.083	.085	.324	.399*	.225
6,001-10,000 บาท	3.38		-	.169	.408*	.482*	.308
10,001-14,000 บาท	3.21			-	.239	.313*	.140
14,001-18,000 บาท	2.97				-	.074	-.099
18,001-22,000 บาท	2.89					-	-.174
22,001 บาทขึ้นไป	3.07						-

จากตารางที่ 4.28 พบว่า ประชาชนที่มีรายได้ต่างกัน มีระดับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองที่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย (1) ประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่า 6,000-14,000 บาท เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างจากประชาชนที่มีรายได้ตั้งแต่ 18,001-22,000 บาท และ (2) ประชาชนที่มีรายได้ 6,001-10,000 บาท เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างจากประชาชนที่มีรายได้ตั้งแต่ 14,000-22,000 บาท

สมมติฐานที่ 1.15 ระดับการศึกษาที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตำบลเหมืองใหม่ สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : ประชาชนที่มีระดับ การศึกษา แตกต่างกันมีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่แตกต่างกัน

H_1 : ประชาชนที่มีระดับการศึกษา แตกต่างกันมีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง แตกต่างกัน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ F-test ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า สองกลุ่มขึ้นไป โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. หรือ Probability (P-value) น้อยกว่า .05 และทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธี LSD.

ตาราง 4.29 การเปรียบเทียบความแตกต่างของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง
จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F-ratio	p-value
การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง	ระหว่างกลุ่ม	5.122	5	1.024	1.981	.081
	ภายในกลุ่ม	157.165	304			
	รวม	162.287	309			

จากตาราง 4.29 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .081 ซึ่งมากกว่า .05 นั่นคือ ยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) ปฏิเสธสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมมติฐานที่ 1.16 อาชีพมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

H_1 : ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ F-test ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่า สองกลุ่มขึ้นไป โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. หรือ Probability (P-value) น้อยกว่า .05 และทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธี LSD.

ตาราง 4.30 การเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F-ratio	p-value
การมีส่วนร่วมทางการเมือง	ระหว่างกลุ่ม	3.824	5	.765	1.467	.200
	ภายในกลุ่ม	158.463	304	.521		
	รวม	162.287	309			

จากตาราง 4.30 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของอิทธิพลของผู้นำทางการเมือง จำแนกตามอาชีพ พบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .200 ซึ่งมากกว่า .05 นั่นคือ ยอมรับสมมติฐานหลัก (H_0) ปฏิเสธสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า ประชาชนที่มีอาชีพแตกต่างกันมีการมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของความรู้เกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น การรับรู้ข่าวสาร
ทางการเมือง สำนักทางการเมือง ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

สมมติฐานที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นปัจจัยที่ส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมือง สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : ระดับความรู้เกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

H_1 : ระดับความรู้เกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient) โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. (2-tailed) น้อยกว่า .05 ผลการวิเคราะห์ดังตาราง

ตาราง 4.31 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

		การมีส่วนร่วมทางการเมือง	ระดับความสัมพันธ์
ความรู้เกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	Pearson's correlation (r)	.299**	ปานกลาง
	sig. (2-tailed)	.000*	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4.31 ผลการวิเคราะห์ระดับความรู้เกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่าส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนหรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่า .05 นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า ระดับความรู้เกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง

สมมติฐานที่ 3 การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง เป็นปัจจัยที่ส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมือง สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองไม่ส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

H_1 : การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient) โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. (2-tailed) น้อยกว่า .05 ผลการวิเคราะห์ดังตาราง

ตาราง 4.32 ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

		การมีส่วนร่วมทางการเมือง	ระดับความสัมพันธ์
การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	Pearson's correlation (r) sig. (2-tailed)	-.368** .000*	สูง

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4.31 ผลการวิเคราะห์การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองว่าส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนหรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่า .05 นั่นคือปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง

สมมติฐานที่ 4 การมีสำนึกทางการเมืองเป็นปัจจัยที่ส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองสามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : การมีสำนึกทางการเมืองไม่ส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

H_1 : การมีสำนึกทางการเมืองส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient) โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. (2-tailed) น้อยกว่า .05 ผลการวิเคราะห์ดังตาราง

ตาราง 4.33 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีสำนึกทางการเมืองส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

		การมีส่วนร่วมทางการเมือง	ระดับความสัมพันธ์
การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	Pearson's correlation (r) sig. (2-tailed)	-.268** .000*	ปานกลาง

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4.33 ผลการวิเคราะห์การมีสำนึกทางการเมืองว่าส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนหรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่า .05 นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า การมีสำนึกทางการเมืองส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง

สมมติฐานที่ 5 อิทธิพลของผู้นำเป็นปัจจัยที่ส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมือง สามารถเขียนเป็นสมมติฐานทางสถิติ ได้ดังนี้

H_0 : อิทธิพลของผู้นำไม่ส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

H_1 : อิทธิพลของผู้นำส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson product moment correlation coefficient) โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนั้นจะปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) เมื่อค่า sig. (2-tailed) น้อยกว่า .05 ผลการวิเคราะห์ดังตาราง

ตาราง 4.34 ความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลของผู้นำส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

		การมีส่วนร่วมทางการเมือง	ระดับความสัมพันธ์
การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง	Pearson's correlation (r) sig. (2-tailed)	-.441** .000*	สูงมาก

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4.33 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของผู้นำว่าส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนหรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า มีค่า sig. (2-tailed) เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่า .05 นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ยอมรับสมมติฐานรอง (H_1) หมายความว่า อิทธิพลของผู้นำส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และเพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการศึกษาโดยได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือ ประชาชนในตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 310 คน

สรุปผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

1. ลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประชาชนตำบลเหมืองใหม่ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 31-40 ปี มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-4 คน ระดับการศึกษาสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า โดยส่วนมากประกอบอาชีพรับราชการและเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ มีรายได้ประมาณ 18,000-22,000 บาท ส่วนใหญ่ไม่เคยดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกองค์กรในชุมชนตำบลเหมืองใหม่

2. ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนตำบลเหมืองใหม่ส่วนใหญ่มีความรู้เป็นอย่างดีเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ จากข้อคำถามที่ประชาชนตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีความรู้ที่ถูกต้อง แต่ยังพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ เข้าใจว่านายกเทศบาลตำบล/นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) ซึ่งแท้จริงแล้วนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล/นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่ใช่ผู้มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) แต่เป็นเพียงผู้มีหน้าที่กำหนดนโยบายกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่และพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.) ผู้ที่มีอำนาจในการกำกับดูแลการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือราชการส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค

3. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ประชาชนส่วนใหญ่มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง เป็นประจำ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ($\bar{x} = 2.45$, S.D. = 0.52) โดยได้รับข้อมูลข่าวสารจากจากสื่อประเภทต่างๆ ที่มีการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมือง ทั้งสื่อระดับท้องถิ่นและสื่อระดับประเทศ ตามแต่วาระโอกาสที่เหมาะสม ทั้งยังมีการพบปะพูดคุยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับสมาชิกในชุมชน และเมื่อมีการเลือกตั้งสมาชิกในชุมชนจะให้ความสนใจและติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ตั้งแต่กระบวนการรณรงค์หาเสียงจนถึงการประกาศผลการเลือกตั้ง

4. ความสำนึกทางการเมือง ประชาชนตำบลเหมืองใหม่มีสำนึกทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ($\bar{x} = 4.08$, S.D. = 0.82) โดยมีการจะยึดมั่นในการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักการและวิถีทางในระบอบประชาธิปไตย โดยสอดคล้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ที่ให้ประชาชนตระหนักในสิทธิ หน้าที่

และบทบาทของตนเองในการพัฒนากระบวนการประชาธิปไตย ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าปัจจัยด้านผู้นำมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ($\bar{x} = 3.98$, S.D. = 0.89) โดยสมาชิกในชุมชนจะให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้นำที่มีส่วนในการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ซึ่งเมื่อผู้นำเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น จะทำให้ประชาชนทำงานร่วมกันในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ประชาชนตำบลเหมืองใหม่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง อยู่ในระดับนานๆ ครั้ง ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ($\bar{x} = 2.07$, S.D. = 0.89) โดยกิจกรรมที่ประชาชนเข้าร่วมเป็นประจำ คือ การร่วมรณรงค์หาเสียงเพื่อสนับสนุนพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง อีกทั้งยังได้เข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ อีก เช่น การเข้าร่วมฟังอภิปรายให้ความรู้ทางการเมือง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองและสะท้อนปัญหาภายในชุมชนไปยังนักการเมืองท้องถิ่น ร่วมกันดูแล รักษาประโยชน์สาธารณะ ติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมืองและตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล

6. การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ประชาชนส่วนใหญ่ มีส่วนร่วมคิด (ร่วมเสนอความต้องการ, ร่วมกำหนดนโยบายฯ) คิดเป็นร้อยละ 29.86 รองลงมา ร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานของ อบต./เทศบาล คิดเป็นร้อยละ 25.48 และ คือการร่วมลงมือทำ ร่วมแก้ไขปัญหา (ร่วมปฏิบัติ) คิดเป็นร้อยละ 22.26 ตามลำดับ ซึ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมที่สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมน้อยที่สุดคือ การเข้าร่วมตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบลคิดเป็นร้อยละ 9.35 เป็นที่น่าสังเกตว่าประชาชนกว่าร้อยละ 13.23 ไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองเลย

การทดสอบสมมติฐาน

1. จากการทดสอบสมมติฐานแยกตามตัวแปร ปัจจัยภูมิหลังของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า

1.1 ปัจจัยด้าน เพศไม่มีผลต่อการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชน การมีสำนักทางการเมือง รวมถึงความเห็นว่าอิทธิพลของผู้นำมีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และการมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านการเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

1.2 ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่า (1) ประชาชนที่มีอายุระหว่าง 41-50 มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองต่างจากประชาชนที่มีอายุระหว่าง 31-40 ปี และต่างจากประชาชนที่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี (2) ประชาชนที่มีอายุมากกว่า 60 ปี มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองต่างจากประชาชนที่มีอายุระหว่าง 20-30 ปี, 31-40 ปี และ ระหว่าง 51-60 ปี

1.3 ประชาชนที่มีรายได้แตกต่างกันมีระดับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่า (1) ประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่า 6,000 – 18,000 บาท มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างจากประชาชนที่มีรายได้ตั้งแต่ 18,001-22,000 บาท และ (2) ประชาชนที่มีรายได้ตั้งแต่ 18,001-22,000 บาท มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างจากประชาชนที่มีรายได้ตั้งแต่ 22,001 บาทขึ้นไป

จากการทดสอบความระหว่างสัมพันธ์ของการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ความรู้เกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักทางการเมือง กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน พบว่า

1. ความรู้เกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นปัจจัยที่ส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า ระดับความรู้เกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง

2. การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง เป็นปัจจัยที่ส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง

3. การมีสำนักทางการเมือง เป็นปัจจัยที่ส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า การมีสำนักทางการเมืองส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง

4. อิทธิพลของผู้นำเป็นปัจจัยที่ส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า อิทธิพลของผู้นำส่งผลการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก

อภิปรายผล

จากที่ได้นำเสนอผลการศึกษา “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” ข้างต้นจะเห็นได้ว่า มีปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ ซึ่งในที่นี้คณะผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลการศึกษาได้ ดังนี้

ประชาชนตำบลเหมืองใหม่ส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างดี สอดคล้องกับผลการศึกษา ของพลจิตร์ รักเอียด (2542) ได้ศึกษาวิจัย ความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ศึกษาเฉพาะกรณี ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในเขตเทศบาลตำบลหินตก อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ มีความรู้ทางการเมืองในระดับปานกลางค่อนข้างสูง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการปัจจุบันมีการตื่นตัวทางการเมืองมากกว่าในอดีต รวมถึงการกระจายอำนาจสู่การปกครองส่วนท้องถิ่นทำให้ประชาชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองมากขึ้น และในขณะเดียวกัน การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ประชาชนตำบลเหมืองใหม่ส่วนใหญ่ มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองเป็นประจำ นั่นหมายถึงว่าประชาชนมีความสนใจทางการเมืองจึงเปิดรับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองมากขึ้น นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่าประชาชนตำบลเหมืองใหม่มีความสำนึกทางการเมืองอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ($\bar{x} = 4.08$, S.D. = 0.82) โดยยึดมั่นในการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักการและวิถีทางในระบอบประชาธิปไตย โดยสอดคล้องตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ที่ให้ประชาชนตระหนักในสิทธิหน้าที่และบทบาทของตนเองในการพัฒนากระบวนการประชาธิปไตย และเห็นว่าปัจจัยด้านผู้นำมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ($\bar{x} = 3.98$, S.D. = 0.89) โดยสมาชิกในชุมชนจะให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้นำที่มีส่วนในการสร้างการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ซึ่งเมื่อผู้นำเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น จะทำให้ประชาชนทำงานร่วมกันในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ผลการวิจัยสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วิทยา บุญยะเวชชีวิน (2542: 87-88) ที่ทำการศึกษาเรื่อง

“การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณี เทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการศึกษา พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น คือ การผ่านสังคมประกิตทางการเมือง การผ่านการบ่มเพาะทางการเมือง การมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยและการเข้าถึงข่าวสารทางการเมือง หรือสภาพบริบทของสังคมในขณะนั้น นอกจากนี้ผลการศึกษาของสมพิศ สุขแสน (2552) ซึ่งทำการศึกษากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการใช้สิทธิการเลือกตั้งอยู่ในระดับมาก

แต่เป็นที่น่าสนใจว่าประชาชนตำบลเหมืองใหม่ส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองนานๆ ครั้ง ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ($\bar{x} = 2.07$, S.D. = 0.89) แต่พบว่า กิจกรรมที่ประชาชนเข้าร่วมมากที่สุด คือการร่วมรณรงค์หาเสียงเพื่อสนับสนุนพรรคการเมืองและผู้สมัครรับเลือกตั้ง อีกทั้งยังได้เข้าร่วมกิจกรรมอื่นๆ อีก เช่น การเข้าร่วมฟังอภิปรายให้ความรู้ทางการเมือง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองและสะท้อนปัญหาภายในชุมชนไปยังนักการเมืองท้องถิ่น ร่วมกันดูแล รักษาประโยชน์สาธารณะ ติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมืองและตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้างตามสมควร ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากในช่วงของการวิจัยครั้งนี้ (พ.ศ. 2558) มีสถานการณ์ทางการเมืองที่ไม่ปกติ จึงทำให้กิจกรรมทางการเมืองมีน้อยส่งผลให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมืองค่อนข้างน้อยไปด้วย แต่ถึงอย่างไรก็ตามผลการวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พลจิตร์ รักเอียด (2542) ได้ศึกษาวิจัย ความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองและระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ศึกษาเฉพาะกรณี ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเทศบาลตำบลหินตก อำเภอรัตนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อระดับความรู้ ความเข้าใจ และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับค่อนข้างต่ำ

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของความรู้เกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง สำนักทางการเมือง ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม พบความสัมพันธ์ ดังนี้

1. ระดับความรู้เกี่ยวกับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง
2. การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง
3. การมีสำนักทางการเมืองส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง
4. อิทธิพลของผู้นำส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก

โดยจากผลการศึกษาในบางประเด็นสอดคล้องกับการวิจัยของ สามารถ ก้อนจันทร์ (2541: 58 – 61) ซึ่งได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การ

บริหารส่วนตำบลขามใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น มีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ด้าน อายุ อาชีพ และระยะเวลาที่เข้ามาอยู่ในตำบลมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการศึกษาพบว่าประชาชนมีระดับการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองนานๆ ครั้งซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมืองระดับท้องถิ่นน้อยเกินไป ดังนั้น ควรส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนมากกว่าที่เป็นอยู่ ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับหลักการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของไทยอีกด้วย

2. การศึกษายังพบอีกว่าการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อยู่ในระดับมาก ซึ่งถือว่าข้อมูลข่าวสารหรือสารสนเทศเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้เกิดการนำเสนอข้อมูลไปยังภาคประชาชนให้มากขึ้นและให้มีความหลากหลายมากขึ้น เพื่อให้ประชาชนเกิดความรุ้ความเข้าใจอันจะส่งผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นต่อไป

3. จากการศึกษายังสะท้อนถึงว่า อิทธิพลของผู้นำส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูงมาก ดังนั้นผู้นำในท้องถิ่นจึงต้องแสดงบทบาทหน้าที่ในการเป็นผู้นำให้ชัดเจนปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีต่อประชาชนซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาและเกิดสำนึกทางการเมืองโดยจะนำไปสู่การเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการศึกษาครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตกลุ่มประชากรให้มากขึ้นเพื่อให้เห็นภาพสะท้อนการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการเมืองระดับชาติ ซึ่งจะทำได้ทำให้สามารถเข้าใจถึงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชน อันจะนำไปสู่การสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

3. ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มบุคคลพิเศษ อาทิ กลุ่มคนพิการกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองและข้อจำกัดของกลุ่มบุคคล ดังกล่าว

4. ควรมีการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปสู่สังคม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อันจะเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์สนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนหันมาสนใจการเมืองและเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรมภาษาไทย

- กฐิน ศรีมงคล. (2542). การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาการเกษตร. เชียงใหม่: ภาควิชาส่งเสริมและเผยแพร่ การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกริกชัย ธรรมลักขณา, วินัย ชุมชื่น และคณะ. (2551). ทำการศึกษา อิทธิพลทางสังคม การรับรู้ข้อมูล ข่าวสารจากสื่อมวลชนและการรับรู้ทางการเมืองที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกลุ่มภาคตะวันตก (หมู่บ้านจอมบึง, นครปฐม, กาญจนบุรี, เพชรบุรี). ราชบุรี: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ.
- คะนิงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ. (2545). แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540: ปัญหา อุปสรรค และทางออก. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์, เฉลียว ฤกษ์รุจิพิมล, ประไพ วิริยะสมบูรณ์, เสาวคนธ์ สุดสวาท, สุดา ภิรมย์แก้ว และสุรพันธ์ เพชรราภา. (2530). สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพย์อักษร.
- จิรัช วีระชัย และคณะ. (2538). รัฐศาสตร์ทั่วไป. กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จิรัชภาคย์ อิ่นแก้ว. (2548). บทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น; ศึกษาเฉพาะ กรณีเทศบาลตำบลแมริม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- จุมพล หนิมพานิช. (2548). การเมืองภาคประชาชน: ลักษณะ บทบาท ความสำคัญและผลที่มีต่อการ เมืองไทย. รัฐสภาสาร 53, 5 (พฤษภาคม): 1 – 12.
- เจนจิรา สุคำภา. (2547). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์รัฐ ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.
- ฉอาน วุฒิภักดิ์รักษา. ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนใน โครงสร้างงานในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการที่ได้รับรางวัลดีเด่นของตำบลคังพยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและ มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526.
- เฉลิม เกิดโมลี. (2543). แนวทางการมีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบาย. (เอกสารประกอบการเสวนาพิพากษ์ ตัวแบบการมีส่วนร่วมของประชาชน).
- เฉลียว บุรีภักดิ์ และคณะ. (2545). ชุดวิชาการวิจัยชุมชน. นนทบุรี: สำนักงานมาตรฐานการศึกษา สำนักงาน สภาสถาบันราชภัฏ.
- ชัชวาล ทองดีเลิศ. (2549). องค์การชุมชนกับการปฏิรูปสังคมและการเมือง. กรุงเทพมหานคร วิทยาลัยการ จัดการทางสังคม.

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2523). ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร
บรรณกิจ.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2540). บทสัมภาษณ์ ในประชาสังคม: วรรณชนนักคิดในสังคมไทย. ชูชัย ศุภวงศ์ และ
ยุวดี คาคการณ์ไกล, บรรณาธิการ กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์มติชน.
- ชูชัย ศุภวงศ์ และยุวดี คาคการณ์ไกล. (2541). ประชาสังคม: วรรณชนนักคิดในสังคมไทย. กรุงเทพฯ มติชน.
- ไชยชนะ สุทธิวรชัย. (2536). ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนศึกษาเฉพาะกรณี
อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม, บัณฑิต
วิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2540). ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ / ขบวนการเคลื่อนไหว
ประชาสังคมในต่างประเทศ: บทสำรวจพัฒนาการสถานภาพและนัยยะเชิงความคิด / ทฤษฎี
ต่อการพัฒนาประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ญาณภัทร เจริญรัตน์. (2538). ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
สมาชิกสภาตำบล และสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษาเฉพาะกรณีสภาตำบล
และองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา. สารนิพนธ์ ปริญญารัฐศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฐปนรรต พรหมอินทร์ และคณะ. (2548). การเมืองภาคประชาชนกับประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของไทย:
ศึกษารณณ์ขององค์กรพัฒนาเอกชน. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร. (2547). รัฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิน ปรัชญพฤทธิ. (2546). ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 6 ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม กรุงเทพมหานคร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ทวนธง ครุฑจ้อน. (2545). ภาพลักษณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในทัศนคติของประชาชน อำเภอปาก
พั่น จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทะนงศักดิ์ คุ่มไชนะ. (2546). การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. ขอนแก่น: ศิริภรณ์ออฟเซ็ท.
- ธวัช เบญจาทิกุล. (2529). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีมีส่วนร่วมของชาวนาในการพัฒนา : หมู่บ้าน
ชาวเขาชนวนะเลิศการประกวดหมู่บ้านพัฒนาตัวอย่างของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา
จังหวัดเชียงใหม่ ประจำปี พ.ศ. 2527. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์
ศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. (2546). ประชาธิปไตย ซ เส้นทางเดินจากประชาธิปไตยโดยตรงสู่ประชาธิปไตยแบบ
มีส่วนร่วม. รัฐศาสตร์สาร 24 (ฉบับพิเศษ): 1-25.
- ธรรมรส โชติคุณุช. (2540). การบริหารการมีส่วนร่วมประมวลสาระชุดวิทยาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการ
บริหารการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 2 นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธีรยุทธ์ บุญมี (2547). Road Map ประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์สายธาร.
- ธีรยุทธ์ บุญมี. (2536). สังคมเข้มแข็ง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มิ่งมิตร.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2547). การมีส่วนร่วมหลักพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง คณะเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สิริลักษณ์.

- นเรศ สงเคราะห์สุข. (2541). **จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ**. เชียงใหม่: สำนักงานโครงการพัฒนาที่สูง ไทยเยอรมัน. อ้างถึงใน สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ สำนักงานมาตรฐานการศึกษา. (2545). **ชุดวิชาการวิจัยชุมชน**. นนทบุรี : เอสนอาร์พรีนติ้งเมสโปรดักส์ชั่น.
- นวนน้อย ตรีรัตน์และคณะ. (2545). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์. (2527). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- บวรศักดิ์ อูวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล. (2548). **ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม Participatory Democracy**. กรุงเทพมหานคร สถาบันพระปกเกล้า.
- บัญญัติ แก้วส่อง. (2531). **รูปแบบทางสังคมจิตวิทยา สำหรับอธิบายการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนา**. ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- บุญเชิด มารศรี. (2553). **บทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีต่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ศึกษากรณีอำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร**. กรุงเทพฯ: หลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บุญเรือง บุรภัคดี. (2529). “การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย” **รัฐสภาสาร** ปีที่ 34 ฉบับที่ 10 (ตุลาคม) กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- บุญเยี่ยม อยู่คง. (2550). **แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์**. นครสวรรค์: หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ปกรณ ปรียากร. (2530). **ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาในเอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารการพัฒนาชนบท**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปรัชญา เวสารัชช. (2528). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประพันธ์ ปิยรัตน์. (2534). **การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม**. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน. มหาวิทยาลัยมหิดล. อัดสำเนา.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2542). **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปริญญา นวลเปียน (2543) “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของขบวนการชาวนาไทย: กรณีศึกษาสมัชชาคนจน” **ปฏิญามหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง**.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2541). **กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.

ปิยะนุช เงินคล้าย, กรุณย์ลักษณ์ พหลโยธิน, อนงค์ทิพย์ เอกแสงศรี, วิเชียร ชื่นชอบ, เฉลิมเฝ้า อจลนันท์.

2540. การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: ศึกษาเปรียบเทียบประชาชนในเขตเมืองกับประชาชนในเขตชนบท. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปิยาณี กปิตถัย. (2554). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองนาสาร

อำเภอนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี. พิษณุโลก: หลักสูตรปริญญาตรีวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

พลจิตร์ รักเอียด. (2542). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ศึกษาเฉพาะกรณี ผู้มีสิทธิเลือกตั้งใน

เขตเทศบาลตำบลหินตก อำเภออ่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พัชรี สีโรรส. (2546). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พิชชา บัวแย้ม. (2547). กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวิเคราะห์ชุมชนด้านกายภาพโดยใช้

เทคนิคการประเมินชุมชนอย่างรวดเร็วในระบบสารสนเทศ ภูมิศาสตร์ด้วยมือ: กรณีศึกษาตำบลท่าช้าง กิ่งอำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พงษ์ธร จันทร์สวัสดิ์. (2540). การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น ศึกษาเปรียบเทียบ

กระบวนการจัดตั้งธนาคารหมู่บ้านจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พลจิตร์ รักเอียด. (2542). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ศึกษาเฉพาะกรณี ผู้มีสิทธิเลือกตั้งใน

เขตเทศบาลตำบลหินตก อำเภออ่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ไพบูลย์ เจริญทรัพย์. (2534). การส่งเสริมและการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน. กรุงเทพฯ: นวกนค.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุคศาสตร์การพัฒนปัจจุบัน.

วารสารข้าราชการ, 29 (เมษายน), 94 – 105.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2530). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภากาพิมพ์.

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. (2531). การมีส่วนร่วมของประชาชน. วารสารพัฒนาชุมชน, 27(กุมภาพันธ์), 24 – 30.

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. (2532). การมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้. (เอกสารประกอบการ

ฝึกอบรม หลักสูตรการพัฒนาและส่งเสริมความร่วมมือด้านป่าไม้).

มานพ ฉวีรักษ์. (2546). กลยุทธ์องค์การบริหารส่วนตำบลในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนศึกษา

กรณี: องค์การบริหารส่วนตำบลเมืองศรีไค อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ลิขิต ธีรเวคิน. (2550). วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วัชรวิชัย สาร. (2545). การเมืองภาคประชาชน พัฒนาการการมีส่วนร่วมทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์เมฆขาว.
- วัชรินทร์ ชาญศิลป์. (2542). “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 25, (มกราคม-มิถุนายน): 3-15.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2543). “คู่มือการมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน” แปลจาก A guide book for involving citizens in community decision making เขียนโดย เคอร์ตัน, เจมส์แอล กรุงเทพมหานคร ศูนย์สันติวิธีเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย สถาบันพระปกเกล้า.
- วิเชิต ทวีกุล. (2548). การเมืองภาคประชาชน: การเคลื่อนไหวของชาวบ้านในเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรภาคเหนือ พ.ศ. 2530-2547. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิเชียร บุราณรักษ์ (2548). ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชน ศึกษากรณีกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจังหวัดอุดรธานี. รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิทยา บุญยะเวชชีวิน. (2542). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนต่อการปกครองท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลบางปู จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน. (2548). การเมืองไทย: การเมืองเพื่ออำนาจ ผลประโยชน์ และพรรคพวกของผู้ทรงอำนาจ. รัฐศาสตร์สาร 23: 57 – 68.
- วิสุทธิ โปธิแท่น. (2538). อะไรนะ ประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีระชัย เอ็งชัยกุล. (2550). ความรู้ความเข้าใจและปัจจัยในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลห้วยอ้อ อำเภอคลอง จังหวัดแพร่. อดิเรก: หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- ศิริินภา สถาพรจนา. (2541). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจังหวัดเพชรบุรีกรณีศึกษากลุ่มคนรักเมืองเพชร. วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาและมนุษยศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สกุล วงษ์กาฬสินธุ์. (2549). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. นครราชสีมา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สามารถ ก้อนจันทร์. (2541). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลขามใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรสิทธิ์ สการ์นต์. (2553). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรทางการแพทย์ ของอำเภอเมืองจังหวัดสุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ: หลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- สุวิน ศรีเมือง. (2554). **ทัศนคติและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลทุ่งหลวง อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์.
- สมบัติ อารงธัญวงศ์. (2543). **การเมือง: แนวคิดและการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์เสมาธรรม.
- สมบูรณ์ กนกหงส์. (2536). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมพิศ สุขแสน. (2552). **การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองอุดรดิตถ์**. อุดรดิตถ์: หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2519). **ลัทธิการเมือง**. กรุงเทพมหานคร ไทยวัฒนาพานิช.
- สันทัศน์ เชื้อพุดตาล. “การมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมของประชาชนต่อนักท่องเที่ยว: ศึกษาเฉพาะความเห็นของผู้เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวเมืองพัทยา”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541.
- สามารถ ก้อนจันทร์. (2541). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลขามใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุจินต์ ดาววีระกุล. (2527). **ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน: ศึกษาเฉพาะกรณี หมู่บ้านชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านดีเด่นระดับจังหวัด ของ จังหวัดนครสวรรค์ ประจำปี 2527**. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2545). **รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุพจน์ พงษ์พิสุทธ์ิบุปผา. (2543). **การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ภายใต้การขึ้นำของพระสงฆ์ กรณีศึกษาป่าชุมชนวัดชลประทานราชดำริตำบลสูงเนินอำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุรปริษา ลาภบุญเรือง. (2530). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2547). **พัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับสังคมในประเทศ: แง่คิดเกี่ยวกับพลวัตทางการเมืองและการพัฒนาประชาธิปไตย**. ประมวลสาระชุดวิชาการเมืองการปกครองไทย หน่วยที่ 6-10 หน้า 39-40 นนทบุรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขาวิชารัฐศาสตร์.
- _____. (2548). **การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตยไทย**. กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์อมรินทร์.

- เสนห์ จามริก. (2540). **การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการและสังคมแห่งชาติ. (2547). **รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ**. กรุงเทพฯ: เทสโก้.
- อนุชาติ พวงสำลี และวีรบุรณ วิสารทสกุล. (2540) **ประชาสังคม: คำ ความคิดและความหมาย**. ชุดประชาสังคมลำดับที่ 7. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- อนุภาพ ธีรลาภ. (2528). **การวิเคราะห์เชิงสมมติฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท: ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาบริหารบริหารรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2540). **บทสัมภาษณ์ ในประชาสังคม: ทรรศนะนักคิดในสังคมไทย** ชูชัย ศุภวงศ์ และยุวดี คาคการณ์ไกล, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2540). **อนุทินการเดินทางของความคิด: จาก “รัฐ” สู่ “อารยสังคม” และ “พลเมือง”**. ชุดประชาสังคมลำดับที่ 2 กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- อภิชาติ การิกาญจน์. (2534). **การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: ศึกษาแบบแผนตามมาตรฐานแบบกัตต์แมน**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อมร รักษาสัตย์ และคณะ. (2539). **ประชาธิปไตย: อุดมการณ์ หลักการและแบบอย่างการปกครองในหลายประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (2549). **“มือที่สาม” ใน ประวัติศาสตร์การเมืองไทย**. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- เอกสิทธิ์ สุทธิศาสนกุล. (2545). **ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดกาญจนบุรี**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันราชภัฏนครปฐม.
- อรอนงค์ ธรรมกุล. (2539). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บรรณานุกรมภาษาต่างประเทศ

- Almond, Gabriel A. and Powell, Bingham G. (1976). **Comparative Politics Today** Boston: Little, Brown and CO.
- Cohen. J., M. and Uphoff, N. T., **Participation : Concept and Measures for Project Design, Implementation, in Rural Development**, (Monograph # 2, January 1997, The Rural Development Committee, Center for International Studies Council, 1997)
- Dewey, J. (1966). **“Democracy and Education” Philosophy of Education**. Totowa, N.J.: Littlefield, Adams & Co.

- Easton, D. (1965). **A Framework for Political Analysis**. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall Inc.
- Huntington, Samuel P. and Nelson, Joah M. (1982). **No Easy Choice: Political Participation in Developing Countries**. Cambridge : Harvard University Press.
- Kim, Chong Lim. (1980). **Political Participation in Korea: Democracy, Mobilization and Stability**. California : Clio Press.
- McClosky, Herbert. (1986). "Political Participation," in **International Encyclopedia of the Social Science**. Vol 12 Still, David L. ed. New York: The Free Press.
- Parry, Geraint, Moyser, George and Day Neil. (1992). **Political Participation and Democracy in Britain**. Cambridge University Press.
- Verba, Sidney, Nie, Norman H. and Kim, Jae On. (1978). **Participation and Political Equality**. New York : Cambridge University Press.
- Weiner, Myron. (1971). "Political participation: Crisis of Political Process," in **Crisis and Sequences in Political Development**. L. Binder and Others, eds. Princeton: Princeton University Press.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถาม

หมายเลขแบบสอบถาม

แบบสอบถามเรื่อง
การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น : กรณีศึกษาประชาชน ตำบลเหมืองใหม่
อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

คำชี้แจง: แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น: กรณีศึกษา ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม คำตอบที่ได้จะถูกเก็บไว้เป็นความลับ ไม่มีการเปิดเผยและจะ ไม่ส่งผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด และจะใช้สำหรับการศึกษาในครั้งนี้เท่านั้น ขอความกรุณาโปรดตอบคำถามให้ครบทุกข้อเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการศึกษา

แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

- ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
- ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น
- ส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคประชาชนระดับท้องถิ่น
- ส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วม

ขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง: ให้ท่านทำเครื่องหมายและเขียนข้อความให้ตรงกับความเป็นจริง

1. เพศ

- ชาย หญิง

2. อายุ.....ปี (ระบุเต็มจำนวน ถ้าเศษเกิน 6 เดือน ให้นับเป็น 1 ปี)

3. สถานภาพการสมรส

- โสด แต่งงานแล้ว หม้าย
 หย่า แยกทางกันอยู่

4. ระดับการศึกษา

- พออ่านออกเขียนได้ ประถมศึกษาหรือเทียบเท่า
 มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า อนุปริญญาหรือเทียบเท่า
 ปริญญาตรี หรือเทียบเท่า สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพ

- เกษตรกร ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ
 ค้าขาย ลูกจ้างบริษัท/ห้างร้าน
 รับจ้างทั่วไป ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย
 ไม่มีอาชีพ/ว่างงาน อื่นๆ ระบุ

6. จำนวนสมาชิกภายในครัวเรือนคน (รวมผู้ตอบแบบสอบถาม)

7. รายได้

- ต่ำกว่าเดือนละ 6,000 บาท 6,001 – 10,000 บาท
 10,001 – 14,000 บาท 14,001 – 18,000 บาท
 18,001 – 22,000 บาท 22,001 บาทขึ้นไป

8. ความพอเพียงของรายรับกับรายจ่ายในแต่ละเดือน

- เพียงพอ ไม่เพียงพอ

9. ระยะเวลาการอยู่อาศัยในพื้นที่.....ปี.....เดือน

10. ปัจจุบันท่านเป็นสมาชิกกลุ่มหรือสมาชิกองค์กรในชุมชนเหมืองใหม่หรือไม่

- ไม่เป็นสมาชิก (ข้ามไปข้อ ส่วนที่ 2) เป็นสมาชิก

11. **กรณี** ที่ท่านเป็นสมาชิกกลุ่ม/สมาชิกองค์กร ท่านเคยเข้าร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่ม/องค์กรหรือไม่

- เป็นสมาชิกที่ช่วยบริจาคเงิน เป็นสมาชิกที่ช่วยลงแรงทำงาน
 เป็นกรรมการ เป็นประธานกรรมการ

ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น

2.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความเข้าใจของท่านมากที่สุด

ข้อความ	ถูก	ผิด
1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีฐานะเป็นนิติบุคคลและราชการบริหารส่วนท้องถิ่น		
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่จัดให้มีและบำรุงรักษาระบบสาธารณสุขปโภคพื้นฐานของชุมชน		
3. นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล/นายกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.)		
4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้จากค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต ค่าปรับ ตามกฎหมายที่กำหนดไว้ได้		
5. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย		
6. สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี		
7. สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีจำนวนเป็นสองเท่าของจำนวนหมู่บ้านในตำบล		
8. นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล/นายกองค์การบริหารส่วนตำบลถือเป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล/อบต.)		

2.2 การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

กิจกรรม	เป็นประจำ	เป็นบางโอกาส	ไม่เคยเลย
1. ท่านพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นเกี่ยวกับเรื่องการเมือง			
2. ท่านรับข่าวสารด้านการเมืองจากสื่อประเภทต่างๆ			
3. ท่านรับข่าวสารด้านการเมืองระดับท้องถิ่นจากสื่อประเภทต่างๆ			
4. ท่านติดตามชมรายการที่มีการวิเคราะห์การเมืองระดับท้องถิ่น เช่น เหตุบ้านการเมือง			
5. ท่านสนใจติดตามสรุปผลการเลือกตั้งตามสื่อต่างๆ			
6. ท่านอ่านหนังสือที่มีการวิเคราะห์การเมืองระดับท้องถิ่น			

กิจกรรม	เป็นประจำ	เป็นบางโอกาส	ไม่เคยเลย
7. ท่านมีความกระตือรือร้นในการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น			
8. ท่านมีความกระตือรือร้นในการหาข้อมูลเกี่ยวกับข่าวสารทางการเมืองระดับท้องถิ่น			
9. ท่านติดตามข่าวสารการรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้งของผู้สมัครรับตั้งระดับท้องถิ่น			
10. ท่านเคยพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นกับสมาชิกในชุมชน			

2.3 สำนักทางการเมืองและปัจจัยด้านผู้นำ

คำชี้แจง: โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

- 1 หมายถึง ระดับความคิดเห็นว่าน้อยที่สุด 4 หมายถึง ระดับความคิดเห็นว่ามาก
 2 หมายถึง ระดับความคิดเห็นว่าน้อย 5 หมายถึง ระดับความคิดเห็นว่ามากที่สุด
 3 หมายถึง ระดับความคิดเห็นว่าปานกลาง

ปัจจัยด้าน	คำถาม	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
การสำนักทางการเมือง						
1.	ท่านตระหนักในการใช้สิทธิและหน้าที่ของท่านในการเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม					
2.	ท่านยึดมั่นในการประพฤติปฏิบัติตามหลักการและวิถีทางในการปกครองแบบประชาธิปไตย					
3.	ท่านคิดว่าการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของท่านก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง					
4.	ท่านตระหนักดีว่า บทบาทและหน้าที่ของท่านส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตย					
5.	ท่านตระหนักในบทบาทและความรับผิดชอบและความรับผิดชอบในหน้าที่ที่มีต่อตนเองและประเทศชาติ					
6.	ท่านคิดว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะช่วยให้ประเทศไทยมีความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงมากขึ้น					
7.	ท่านคิดว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะช่วยให้คุณมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น					
8.	ท่านตระหนักดีว่าท่านมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตย					
อิทธิพลของผู้นำ						
1	ระดับความรู้ของผู้นำทำให้ท่านมีโอกาสร่วมกิจกรรมในชุมชน					
2	ผู้นำมีคุณธรรมทำให้ท่านเต็มใจในการร่วมกิจกรรมในชุมชน					
3	หากผู้นำเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นจะทำให้ประชาชนทำงานร่วมกันในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ					
4	ผู้นำมีบทบาทต่อการสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน					
5	ผู้นำเป็นที่พึ่งพาของคนในชุมชน					

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น

3.1 การเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่น

คำชี้แจง : ให้ท่านทำเครื่องหมาย✓ ในช่องที่ตรง และเขียนข้อความให้ตรงกับความเป็นจริง

ข้อที่	การเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นของประชาชนตำบล เหมืองใหม่	ความถี่ในการปฏิบัติ				
		ประจำ/ สม่ำเสมอ	เกือบทุก ครั้ง	เป็น บางครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย เลย
1.	ท่านร่วมฟังอภิปราย ปาฐกถา ร่วมสัมมนา หรือการให้ความรู้ทางการเมือง					
2.	เมื่อมีการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ท่านเคยไปใช้สิทธิ ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง					
3.	ท่านให้ความสนใจในการติดตามข่าวความเคลื่อนไหว ทางการเมืองและการดำเนินงานขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น					
4.	ท่านสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องการเมืองกับ สมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนร่วมงานหรือไม่					
5.	เมื่อใกล้ถึงการเลือกตั้ง ท่านพูดจาชักชวนบุคคลอื่นที่ รู้จักให้ไปใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง					
6.	ท่านฟังคำปราศรัยการรณรงค์หาเสียงของกลุ่มการเมือง พรรคการเมือง และผู้สมัครรับเลือกตั้ง					
7.	เมื่อเกิดปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน,ท้องถิ่น ท่านได้ติดตาม ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ทางราชการ ผู้นำชุมชนหรือ นักการเมือง ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น					
8.	ท่านร่วมรณรงค์หาเสียงเช่น ปิดโปสเตอร์,เดินหาเสียง ตามบ้าน ฯลฯ เพื่อสนับสนุนพรรคการเมืองหรือผู้ลง สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น					
9.	ท่านพบปะ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สมาชิก สภา และ/หรือข้าราชการส่วนท้องถิ่น					
10.	ท่านเสนอปัญหาหรือความต้องการในการแก้ไขปัญหา ของท้องถิ่น					
11.	ท่านสอบถามถึงการทำกิจกรรมต่างๆ ของท้องถิ่นจาก ผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการ เพื่อนบ้าน					
12.	ท่านติดตามรับฟังข่าวสารความเคลื่อนไหวของชุมชน ท้องถิ่น จากสื่อต่างๆ					
13.	ท่านเข้าร่วมรับฟังการดำเนินกิจกรรม โครงการ และ กำหนดนโยบายแลแผนพัฒนาของท้องถิ่น					
14.	ท่านเข้าร่วมประชุมในชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่ร่วมกับ สมาชิกในชุมชนของท่านเพื่อจัดกิจกรรมการพัฒนา ชุมชน					
15.	ท่านเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นความต้องการต่อที่ ประชุมของชุมชน					

ข้อที่	การเข้าร่วมกิจกรรมในท้องถิ่นของประชาชนตำบล เหมืองใหม่	ความถี่ในการปฏิบัติ				
		ประจำ/ สม่ำเสมอ	เกือบทุก ครั้ง	เป็น บางครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย เลย
16.	ท่านและคนในชุมชนร่วมกันคัดเลือกบุคคลและ คณะบุคคลในชุมชนมาทำหน้าที่เป็นตัวแทนของคนใน ชุมชนเกี่ยวกับกิจการสาธารณะ					
17.	ท่านแสดงประสามติในการต่อต้านหรือไม่ยอมรับการ บริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น					
18.	ท่านเข้าร่วมตัดสินใจในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน					
29.	ท่านให้การสนับสนุนหรือบริจาคเงินหรือทรัพย์สิน ส่วนตัวให้แก่ อบต./เทศบาล/ชุมชน เพื่อจัดทำ กิจกรรมสาธารณะ หรือในการพัฒนาชุมชน					
20.	ท่านเข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนาชุมชนที่จัดให้มีขึ้นใน ชุมชน					
21.	ท่านเข้าร่วมดูแลสาธารณะประโยชน์ที่ อบต./เทศบาล จัดให้มีขึ้นในชุมชน เช่น ถังขยะ ถนน ไฟทาง					
22.	ท่านและคนในชุมชนของท่านร่วมกันแก้ไขปัญหาในชุมชน กันเอง					
23.	ท่านและคนในชุมชนร่วมกันติดตามตรวจสอบทั่วทั้ง และแสดงความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานกิจกรรม สาธารณะของ อบต./เทศบาล					
24.	ท่านร่วมตรวจสอบการดำเนินงานของ อบต./เทศบาล เช่น กิจกรรมการพัฒนา การว่าจ้าง การก่อสร้าง					
25.	ท่านเข้าร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนา ของ อบต./เทศบาล					

3.2 ท่านเคยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา อบต./เทศบาล (ในขั้นต้น) หรือไม่

- () ร่วมคิด (ร่วมคิด,ร่วมเสนอความต้องการ,ร่วมกำหนดนโยบาย ฯลฯ)
- () ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา (ร่วมปฏิบัติ)
- () ร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานของ อบต./เทศบาล
- () ร่วมตรวจสอบการดำเนินงานของ อบต./เทศบาล
- () ไม่เคยมีส่วนร่วมใดๆ เลย

ส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วม

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ

ภาคผนวก ข

ค่าความเชื่อมั่น

ค่าความเชื่อมั่น

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.973	57

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
A1	140.88	1224.16	-.083	.973
A2	141.80	1222.40	.036	.973
A3	140.71	1220.56	.097	.973
A4	140.77	1221.71	.066	.973
A5	140.71	1220.56	.097	.973
A6	140.77	1221.71	.066	.973
A7	140.77	1221.71	.066	.973
A8	140.77	1221.71	.066	.973
B1	139.40	1201.42	.463	.973
B2	139.40	1175.54	.799	.972
B3	139.51	1175.61	.816	.972
B4	139.51	1180.31	.732	.972
B5	139.62	1177.82	.811	.972
B6	139.34	1182.40	.742	.972
B7	139.45	1186.43	.675	.972
B8	139.48	1186.37	.681	.972
B9	139.40	1186.01	.676	.972
B10	139.40	1181.71	.758	.972
C1	137.54	1155.02	.796	.972
C2	137.88	1157.45	.850	.972
C3	137.65	1151.29	.900	.971

C4	138.20	1160.16	.810	.972
C5	137.62	1155.65	.818	.972
C6	137.82	1153.20	.795	.972
C7	137.71	1160.38	.727	.972
C8	138.02	1157.97	.846	.972
D1	138.14	1148.47	.735	.972
D2	137.80	1148.34	.862	.972
D3	137.97	1152.38	.760	.972
D4	138.02	1149.32	.829	.972
D5	137.94	1152.58	.840	.972
E1	138.05	1149.87	.763	.972
E2	138.00	1148.76	.893	.971
E3	137.88	1149.04	.774	.972
E4	138.02	1150.32	.775	.972
E5	137.80	1149.92	.812	.972
E6	138.17	1147.85	.751	.972
E7	138.05	1153.29	.809	.972
E8	139.60	1192.60	.377	.973
E9	140.05	1198.87	.354	.973
E10	140.05	1197.05	.382	.973
E11	140.37	1192.71	.548	.972
E12	140.37	1192.47	.553	.972
E13	140.08	1188.13	.556	.972
E14	140.20	1191.16	.585	.972
E15	140.22	1191.59	.546	.972
E16	140.37	1191.77	.516	.973
E17	140.20	1191.34	.529	.973
E18	140.11	1190.63	.530	.973
E19	140.20	1197.75	.347	.973

E20	140.02	1193.38	.460	.973
E21	140.45	1197.72	.516	.973
E22	140.17	1190.79	.567	.972
E23	140.31	1193.51	.532	.973
E24	140.00	1191.52	.540	.973
E25	139.91	1186.37	.667	.972
E26	139.54	1182.02	.367	.974

ประวัติคณะผู้วิจัย

ชื่อ-ชื่อสกุล	นายจตุพล ดวงจิตร์
วุฒิการศึกษา	ประกาศนียบัตรบัณฑิต (การวิจัยทางสังคม) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2555 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2549 ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) สถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 2545
ปัจจุบัน	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์
ชื่อ-ชื่อสกุล	นางสาวภาวิณี รอดประเสริฐ
วุฒิการศึกษา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2551 ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2546
ปัจจุบัน	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์
ชื่อ-ชื่อสกุล	นายธนวัฒน์ สวัสดิ์
วุฒิการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต พ.ศ. 2558
ปัจจุบัน	- เจ้าหน้าที่วิเทศสัมพันธ์ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ - กำลังศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษา (สาขารัฐศาสตร์) ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ชื่อ-ชื่อสกุล	นายธนากร วิเชียรพงษ์
วุฒิการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต พ.ศ. 2558
ปัจจุบัน	เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป สภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า